

ÇOCUK, SUÇ VE BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ İYİLEŞTİRME

Prof. Dr. Kültegin Ögel

PROJE PAYDAŞLARI

Adalet Bakanlığı
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
Türkiye Adalet Akademisi
UNICEF Türkiye

Haziran, 2014, Ankara

Bu eserde yer alan görüşler yazarlarına ait olup proje paydaşlarının resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

© Kitabın yayın hakları proje paydaşlarına aittir.

AB'nin finansal, UNICEF'in teknik desteğinde Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile Türkiye Adalet Akademisi paydaşlığında yürütülen "Çocuklar için Adalet" Projesi;

1. Adil yargılama hakkının yaşama geçirilmesi, çocukların ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi ve özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına son çare olarak başvurulması ilkeleri çerçevesinde çocuk adalet sisteminde çocuk haklarının korunmasını,
2. Çocuk adalet sistemi çalışanları için uzmanlaşmış ve kurumsallaşmış bir hizmet içi eğitim programının hazırlanmasını,
3. Özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) çerçevesinde bireye özel rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasını, hedeflemektedir.

Detaylı bilgi için: www.cocuklaricinadalet.org

Çocuk ve Ergenlerde Suç İşleme Riskini Etkileyen Faktörler: Dünya Literatürüne Bir Bakış.....	4
Türkiye’de Suça İtilen Çocuklarla İlgili Araştırma Verilerinin Gözden Geçirilmesi	38
Risk-İhtiyaç-Uygunluk Kavramı.....	58
Risklerin Saptanmasında Ölçme Değerlendirmenin Yeri	66
Farklı Ülkelerde Uygulamalar.....	76
Bireyselleştirilmiş İyileştirme	88
Araştırma Değerlendirme Formunun (ARDEF) Geliştirilmesi ve Pilot Uygulama Raporu.....	94

ÇOCUK VE ERGENLERDE SUÇ İŞLEME RİSKİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER DÜNYA LİTERATÜRÜNE BİR BAKIŞ

Gençlik ve suç ilişkisi ile ilgili olarak ilk üzerinde durulması gereken konu “genç” kavramının uygun bir tanımının yapılmasıdır. “Gençlik” kelimesi genelde ergenlik ile eş tutularak 12-20 yaş arasındaki herkesi kapsayan bir kavram gibi görülmektedir. Ancak bu yaş aralığındaki kişilerin hepsi hiçbir anlamda aynı ilgi alanlarını ve kaygıları paylaşmamaktadır. Bir erkek ya da kız olarak ya da farklı toplumlarda büyümek farklı aktiviteler, kısıtlama ve olanaklarla büyümek anlamına gelmektedir. Aynı şekilde “suç” kavramının tanımlanması ile ilgili de problemler gözlemlenmiştir.

Gençler genelde tam olarak sorumluluk verilecek kadar mantıklı ve sorumlu olarak görülmemekle beraber, suç işlemleri durumunda tamamen mantık sahibi kişiler olarak değerlendirilerek davranışlarından sorumlu tutulmaktadır.

Çocuk Suçları

Genç/çocuk suçlu kavramının İngiltere’de Viktoria dönemine ait bir icat olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Bu kavramın ortaya çıkmasının nedeni de sadece genç ve çocuklardaki değişimlerden kaynaklanmamakta ve pek çok karmaşık faktörün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu faktörler çocukların çalıştırılmasının kontrol altına alınması, dini fanatizm ve ahlaki yönlendirme arzusu, burjuvazi hayırseverliği ve ihmalin önlenmeye çalışılması, ceza hukukunun içeriğinin genişletilmesi, suçtan, ahlak yoksunluğundan ve toplumsal karmaşadan duyulan korku ve çocuk/gençlerin hukuki konumunda yapılan değişikliklerden oluşmaktadır.

Çocuklarda suç kavramı çocuk/gençlerin davranışlarını tanımladığı kadar yetişkinlerin algılarıyla da ilgili olarak oluşturulmuştur. Politik, sosyal ve hukuki müdahalelere bağlı olarak çocuklarda suç kavramı ile ilgili tanımlar ve yaptırımlar tanımlanmaktadır. Bu nedenle çocuk ve gençlerde suç olgusu sürekli yenilenmekte ve yeniden tanımlanmaktadır.

19. yüzyılda çocuk suçlu kavramı işsizlik, disiplinsizlik ve ahlaki dejenerasyon kaygıları ile oluşturulmuştur. 20. yüzyılın başlarında ise artan çocuk işçiliği ve emperyalist kaygılar arasında sorunlu ergen kavramı ortaya çıkmıştır. Sorunlu çocuk suçlular kavramı ise 20. yüzyılın ortalarında artan sosyal yardımlaşma kuruluşlarının varlığını yansıtmaktadır.

Ergenlik

Ergenlik kavramı 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında çocukluk ve yetişkinlik arasında duygusal ve fiziksel gelişim aşısından kendine has problemleri olan bir dönemi

tasvir etmek için kullanılmaya başlamıştır. Çocuk ve gençlerde suç işleme davranışı ergenlik döneminin doğal bir özelliği olarak görülerek bu yaş grubundaki bütün gençlere mal edilmiştir.

Ergenliği doğal bir süreç olarak değerlendiren **biyolojik yaklaşım** ile sosyal süreçlerin bir sonucu olduğunu öne süren **sosyal yapım yaklaşımı** arasındaki farklar şu şekilde sıralanmaktadır:

Biyolojik yaklaşım, ergenliğin fiziksel olgunlaşmanın sonucu olarak ortaya çıktığını ve evrensel olduğunu ileri sürmektedir, sosyal yapım yaklaşımı ise okul sisteminde ve ekonomik süreçlerdeki değişimin sonucu olduğunu, sadece belirli kültürlerde görülen bir kavram olduğunu ve özellikle üst sosyoekonomik sınıflara özgü olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca biyolojik yaklaşıma göre ergenlik dönemi patolojik ve ve problemlili bir dönemken, sosyal yapım yaklaşımına göre sosyal kısıtlama ve koşulların olduğu ortamların normal bir sonucudur.

Pozitivist Kriminoloji

Suç davranışının etiyojisi ve nedenlerini araştıran pozitif kriminoloji bu davranışın belli özellikleri olduğunu varsaymaktadır. Pozitivist kriminoloji çalışmalarının ortak özellikleri ise nicel ve ölçülebilir, deneysel olarak değerlendirilebilir olmaları, bilimsel metodolojiyi kullanmaları, cezai hukuk sistemi veya kanun düzenlemeleri yerine **suçlu davranışları** üzerine yoğunlaşmaları, bilimsel yöntemlerle neden-sonuç ilişkileri kurmaya çalışarak suç davranışlarını önceden tahmin etme olanağı sağlamaları olarak sıralanmıştır. Suçlu davranışlarının nedenleri önceden tahmin edilmesi ile müdahaleye tabi tutularak, anti-sosyal davranışların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Ayrıca bu davranış suçlu için istemsiz olduğu ve kendi iradesiyle gerçekleştirilmediği için cezalandırıcı yaklaşımlar yersiz olacaktır.

Bu yüzden araştırmaların çoğu suçlu olanlar ve olmayanlar arasındaki temel farkları belirlemeye çalışmıştır. Ancak bazıları biyolojik ve psikolojik faktörler üzerinde yoğunlaşarak suçun nedenlerin kişisel patolojiler ile açıklamaya çalışan '**bireysel pozitivizm**'i benimserken, bazıları da suçun nedenlerinin kişinin dışındaki sosyal ortamlara bağlı olduğunu varsayan '**sosyolojik pozitivizm**'i benimsemiştir. Suç işleme nedenlerinin pozitivizm içerisinde de pek çok değişik açıklamaları bulunmaktadır. Bunun bir nedeni de pozitivist yaklaşımın suç işleme davranışı ile yaş, kişilik, arkadaş grupları, kentsel bölgelerde yaşama gibi pek çok etkenle olan etkileşimini ortaya çıkarmasına rağmen, asla tek bir faktörün bütün kavramı açıkladığını iddia edemeyecek olmasıdır.

Genç/çocuk suç davranışı ile ilgili bugüne kadar öne sürülen teorilerin arasında kişilerin vücut yapılarına göre sınıflandırılması, suç davranışının kalıtımsal olduğunu öne süren genetik teorileri, genetik, disiplinsizlik, kişilik ve düşük IQ gibi faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıktığını iddia eden biyososyal teori, psikososyal bir hastalık ve psikopatolojinin sonucu olduğunu öne süren kişilik teorileri ile yüksek beklentiler ve kısıtlı olanaklar arasındaki ayırım yüzünden yaşanan düş kırıklığı ile açıklayan, kentsel yaşamın etkileri ile açıklayan sosyal ekoloji teorisi ile ilişkilendirme ve deneyim ile öğrenmenin bir sonucu olduğunu iddia eden teoriler bulunmaktadır.

SUÇ İŞLEME NEDENLERİ

Suçlu davranışının ortaya çıkışı ile ilgili çocuk ve ergenlerle yapılan araştırmalarda, kişisel, sosyal ve toplumsal faktörlerin hepsinin bu tür davranışların ve suç işleme eğiliminin oluşumunda etkisi olduğu bulunmuştur. Antisosyal ve suçla ilgili davranışlar doğum öncesi dönemden başlayarak bütün yaşam süresi boyunca, kişisel, biyolojik, genetik ve çevresel faktörlerin karmaşık etkileşimlerinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

İngiltere’de 1998 ve 1999 yılları arasında yürütülen ‘Genç Yaşam Tarzı Araştırması’ yaşları 12 ile 30 yaş arasında değişen kişilerin neredeyse yarısının araştırmada sorgulanan 27 suçtan en az birini yaşamları boyunca işlemiş olduğunu göstermiştir. Bu kişilerin beşte biri ise son bir yıl içerisinde bir veya daha fazla suç işlediğini belirtmiştir. Bir yıl içinde en az üç suç veya ciddi olarak nitelendirilebilecek bir suç işlediğini belirten kişiler %8 oranında görülürken, suç işlemiş kişiler arasında en ciddi veya en çok suç işlemiş olan %10’luk grup bütün örneklem içinde işlenen suçların neredeyse yarısından sorumludur.

En ciddi suçları işleyen mükerrer suçlu çocuk ve ergenlerin hayatlarının her döneminde birçok risk faktörüne maruz kaldıkları bilinmektedir. Ancak her bir risk faktörü problem davranışların oluşumunda küçük bir rol oynamaktadır ve risk faktörleri taşıyan bütün çocuk/ergenler suç işlememektedir. Yine de çocuk veya ergenin deneyimlediği risk faktörleri arttıkça suç işleme ihtimalinin de arttığı bilinmektedir.

(KİŞİSEL) YAPISAL FAKTÖRLER

Pek çok kişisel faktörlerin ve özelliklerin çocuk ve ergenlerde suç işleme davranışının gelişimi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu faktörler arasında yaş, cinsiyet, doğum ve hamilelik esnasında yaşanan komplikasyonlar, dürtüsellik, agresiflik ve madde kullanımı bulunmaktadır.

Demografik özellikler

Suç işleme davranışı en yaygın olarak ergenlik öncesi ve erken ergenlik döneminde başlayarak, ergenlik döneminin sonuna doğru en yüksek seviyeye ulaşır, yetişkinliğe geçilmesiyle beraber düşüşe geçmektedir. İngiltere’de yürütülen ‘Genç Yaşam Tarzı Araştırması’, yaşları 12 ile 30 arasında değişen kişilerin arasından 14-21 yaş arası grubun toplamdaki suçların en büyük yüzdesinden sorumlu olduğunu göstermiştir.

Ayrıca en yüksek suç işleme oranları 18 yaş grubu erkeklerde görülürken, kızlarda bu yaş 14 olmuştur. 12-13 yaşları arasında kız ve erkeklerin suç işleme oranlarında bir fark görülmemiştir ama 14 yaşından sonra erkeklerin suç işleme oranı giderek artmakta ve 17 yaşında kızların üç katına ulaşmaktadır. Yirmi bir yaşından itibaren ise hem kızların hem de erkeklerin suç işleme oranları gözle görülür şekilde düşmektedir.

Çeşitli araştırmalar çocuklukta görülen antisosyal davranışların şiddetinin ilk suç işleme yaşı bakımından belirleyici olduğunu göstermektedir. 13 yaş öncesinde başlayan suç işleme davranışı daha sonra mükerrer, şiddet içeren ciddi suçlara karışma olasılığını 2 ile 3 kat arasında arttırmaktadır. Ayrıca çocuk suçluların, daha geç yaşta suça karışan ergenlere göre daha uzun bir suç yaşantısı olduğu saptanmıştır.

Eğitim düzeyi arttıkça suç işleme ve tutuklanma ihtimalinin belirgin bir şekilde azaldığı görülmektedir. Bu durum yaptırımlardaki herhangi bir değişimden değil, eğitim durumunun suçla ilgili davranışları doğrudan etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca okuldan uzaklaştırılmış olmak, geçerli bir sebep olmadan sürekli devamsızlık yapmak ve düşük akademik başarının da suç işleme ihtimalini arttırdığı görülmüştür.

Genetik

Genetik teorilerinin iddia ettiği gibi suç davranışının aynı aileden olan kişilerde daha yüksek oranlarda görüldüğü kanıtlanmıştır. 397 aile ile yapılan bir çalışmada hüküm giymiş veya hakkında dava açılmış kişilerin tamamının yarısı 23 ailede bulunmaktaydı. Aile üyelerinden birinin suç işlemiş olması o aileden diğer kişilerin de suç işlemesiyle yüksek oranda bağlantılıydı. Ayrıca tutuklanan anne ve babaların dörtte üçünün çocuklarının da bir dönem tutuklandığı tespit edilmiştir. Bu araştırmayı yürüten Farrington'a göre; "suç davranışı hukuki ve sosyal olarak tanımlanmış bir kavram olduğundan kalıtsal olarak aktarılması mümkün değildir. Ancak suç işleme davranışı ile ilgili olan zeka, dürtüsellik, saldırganlık gibi özelliklerin kalıtsal olarak aktarılması söz konusu olabilir".

Aynı şekilde tek yumurta ikizlerinin suç davranışlarını çift yumurta ikizlerinden daha fazla paylaşmakta olduğu yapılan araştırmalar ile gösterilmiştir. Ancak ikizlerin çevresel faktörler ve yetiştirilme şekillerinden etkilenerek benzer davranış biçimleri geliştirmiş olabilecekleri eleştirileri üzerine Danimarka'da yürütülen araştırmalarda suç işlemiş ailelerin çocuklarına kalıtsal olarak iletilen bir faktörün çevresel faktörlerden bağımsız olarak, çocuğun evlat edinilerek tamamen farklı bir ortamda yetiştiği durumlarda bile suç işleme ihtimalini arttırdığı gösterilmiştir. Ancak bu faktörün ne olduğu hala bilinmemektedir. Bazı iddialara göre kalıtsal olarak iletilen bu faktörün suç işleme davranışından ziyade kişileri suç işleme davranışına yönlendiren bir kişilik özelliği olarak tanımlanması uygun olacaktır.

Kişilik Özellikleri

Suç işleme davranışı ile ilgili olduğu öne sürülen pek çok kişilik özelliği olmuştur. Eysenck'in kişilik değerlendirme teorisi ise genetik iletim ile bazı kişilerin belirli bir beyin korteks yapısı ile doğdukları ve bu yapının dışsal uyaranlardan öğrenme ve bu uyaranlara uyum sağlama yetilerini etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Bu teoriye göre kişilik iki boyutta değerlendirilmektedir: dışadönüklük ve içedönüklük arasında uzanan (E) ile dengesizden dengeliye uzanan nevroz (N) boyutu. Kişilikleri N ve E boyutlarında yüksek düzeylerde tanımlanan kişilerim olağandışı kişilik özellikleri gösterme olasılığının arttığı öne sürülmüştür.

Bu teorinin temel esasları şöyle sıralanmıştır:

- Çocuklar anti-sosyal davranışlarını kontrol altında tutmayı gelişen vicdan anlayışları ile birlikte öğrenirler.
- Vicdan koşullanma ile çocukların 'yanlış' davranışlardan cezalandırma ve onaylama ile caydırılması ve bu davranışların korku ve kaygı ile eşleşmesi ile gelişmektedir.

- Bu koşullanmanın başarısı ise çocuğun dışadönüklük (E) ve nevrotiklik (N) boyutlarındaki kişilik özelliklerine bağlıdır.
- Dışadönük kişiler diğerlerinden daha yüksek derecede dışsal uyarana ihtiyaç duyarlar, dürtülerine ket vurma özelliğinden yoksundurlar ve daha fazla riskli davranışa karışma eğilimi içindedirler.
- E ve N boyutlarında yüksek seviyelerde bulunan kişilerin koşullanma ile kendilerini kontrol etmeyi öğrenmeleri ve irade kazanmaları ihtimali diğerlerine göre daha düşüktür.

Bütün bu sıralanan nedenlere bağlı olarak daha fazla dışadönük ve nevrotik kişiliklere sahip olanların oranlarının suç işleyen kişilerin arasında daha yüksek olarak görülmesi beklenmektedir.

Suç işlemiş topluluklarla yapılan araştırmalarda gerçekten de Nevrotizm boyutunda yüksek seviyede buldukları, ancak dışadönüklük boyutunda yapılan değerlendirmelerde normal aralıkta buldukları tespit edilmiştir. Günümüzde de halen dışadönüklük ve suç işleme davranışı arasında doğrudan bir bağlantı olduğuna dair kanıt bulunamamıştır.

Ruhsal Durum

Çocuklukta görülen bazı ruh sağlığı hastalıklarının ileride suçla ilgili davranışların oluşması için risk faktörü oluşturduğu bilinmektedir. Davranış bozukluğu, toplumsal kurallara uyulmaması ve kavga, yalan söyleme, hayvanlara işkence etme gibi problemler eşliğinde görülen bir durumdur.

Araştırmalar Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu tanısı alan çocukların da çoğunlukla agresif ve antisosyal davranışlar sergilediğini göstermektedir. Majör Depresif bozukluk ise antisosyal davranışlar ve aynı zamanlı Davranış Bozukluğu oluşumu için çocuk ve ergen kızlarda bir risk faktörü olarak görülmektedir.

Alkol ve Madde Kullanımı

İngiltere’de yürütülen ‘Gençlerin Yaşam Tarzı Araştırması’ 12-17 yaş arası gençlerin suç işlemesi için en büyük risk faktörünün geçen bir yıl içinde uyuşturucu kullanmış olmak olduğunu göstermiştir. Uyuşturucu kullanmayan gençlere göre kullananların suç işlemiş olma ihtimali beş kat daha fazladır. 18-30 yaş arasında da uyuşturucu kullanımı ciddi suç işlenmesi bakımından önemli bir risk faktörü olmayı sürdürmektedir. Ancak bu yaş grubunda yüksek miktarda alkol tüketimi de bir risk faktörü oluşturmaktadır.

ÇEVRESEL FAKTÖRLER: SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLİŞKİLER

Sosyal Çevrebilim

Sutherland’in ayrımsal bağlantı teorisi (1970) suç işlemenin kişilikten veya çevresel faktörlerden değil öğrenmeden kaynaklanan bir davranış olduğunu iddia etmektedir. Her-

hangi bir davranış gibi suçla ilgili davranışlar da diğer kişilerle olan ilişkilerimiz ve maruz kaldığımız davranışların sıklığı ile yoğunluğuna bağlı olarak öğrenilebilmektedir.

Suçla ilgili davranışların en çok öğrenildiği ortamlar yakın ilişki kurduğumuz gruplardır ve bu tür davranışlar öğrenildiğinde suçun nasıl işleneceği ile ilgili yöntemler, suç işleme ile ilgili motivasyonlar ve davranışı anlamlandırma biçimlerini de içermektedir. Bir kimsenin suç işlemeye yönelmesi kanunun ihlal edilmesini olumlu bir davranış olarak tanımlanmasına olumsuz bir olgu olarak tanımlanmasından daha fazla maruz kalmasıdır. Ayrıca suçla ilgili davranışlar genel ihtiyaç ve değerleri yansıtmakla beraber, sadece bunlar ile açıklanması mümkün değildir, çünkü suçla ilgili olmayan davranışlar da aynı ihtiyaç ve değerleri yansıtmaktadır. Yani suç işleme davranışına yönlendiren paraya duyulan ihtiyaç değil, parayı nasıl elde edeceğimiz ile ilgili öğrenilen yöntemler olmaktadır.

Genç/çocuk suç davranışları ile ilgili bulgular

Hiçbir teorinin tek başına genç/çocukların suç işleme davranışını açıklaması beklenemez. Genç/çocuk suçları hırsızlıktan, darpa kadar pek çok davranışı kapsadığı gibi, değişen hukuki, ahlaki ve sosyal tanımlamalardan da etkilenmektedir. Suçla ilgili tutulan istatistikler suç işleme davranışı ile genç, erkek ve düşük gelirli kişiler arasında bağlantı olduğu yönünde sonuçlar ortaya çıkardığı için araştırmalar ve toplumsal tepkiler genelde bu gruplara yöneltilmiş durumdadır. Pozitivist yaklaşım ve suç istatistikleri ile yapılan araştırmalar sonucu evrensel kriminolojik bulgular olarak şu sonuçlar ortaya koyulmuştur

- Suç işleyenler büyük oranda erkektir.
- Suç işleyenler çoğunlukla 15-25 yaş arasındadır.
- Suç işleyenlerin büyük çoğunluğu bekarıdır.
- Suçların büyük bir kısmı kentsel bölgelerde yaşayan kimseler tarafından işlenmektedir.
- Suç işleyenlerin büyük çoğunluğu göç etmiş veya göç edilen bölgelerde yaşayan kimselerdir.
- Okullarına düzenli bir şekilde devam eden genç/çocukların suç işleme ihtimali diğerlerine göre daha düşüktür.
- Akademik veya çalışma hayatı ile ilgili yüksek beklentileri olan genç/çocukların suç işleme ihtimali daha düşüktür.
- Okulda akademik başarısı düşük olan çocukların suçla ilgili davranışlar sergileme ihtimali daha yüksektir.
- Yakın aile ilişkileri olan genç/çocukların suç işleme ihtimali daha düşüktür.
- Suç işlemiş kişilerle arkadaşlık kuran genç/çocukların, kendileri suç işleme ihtimalleri de artmaktadır.
- Ekonomik olarak en düşük sınıfta yer almak her türlü suçu işleme ihtimalini arttırmaktadır. (Beyaz yaka suçları bu sınıflandırmanın dışında tutulmaktadır.)
- İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyada suç oranları artış göstermiştir.

Bu ilişkilendirmeler her ne kadar geçerliliklerini belirli bir düzeyde korusa da, kişinin kendi beyanına dayalı araştırmalar genç/çocuk suçlarının daha yaygın olduğunun yanı sıra,

bu durumun sadece orta sınıf kentlerde yaşayan ve ihmalkar ailelere mensup veya okul başarısı düşük erkeklerden kaynaklanmadığını göstermiştir. Ayrıca suçu sadece davranışsal bir problem olarak tanımlamak da doğru olmayacaktır. Suç kavramı aynı zamanda istenmeyen damgalanma ile kontrol edilmesinin meşru hale getirilmesini ve toplumun belirli bir kısmının hukuki, sosyal ve ahlaki kural ihlallerinin görmezden gelinmesini de içermektedir.

Gelişimsel Faktörler

Çocuklarda antisosyal davranış ve suç işleme riskini arttıran faktörler doğumdan itibaren zor bir mizaç sahibi olmak, erken bağlanma problemleri ve dürtülerini engel olamama, kendini sakinleştirememesi ve dikkatini toplayamama gibi duygusal düzenleme problemleri olarak sıralanmıştır. Diğer faktörler ise düşük zeka, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu tanısı bulunması ve başkalarına abartılı bir şekilde düşmanca tutumlar atfetme yatkınlığı olmuştur.

Yaşanılan Çevre ve Yaşam Tarzı

Suç ve şiddet olaylarının yüksek oranda görüldüğü ve yoksulluğun daha fazla olduğu kesimlerde yaşayan kişiler için okula veya işe gitmek gibi günlük işlerini yapmanın daha stresli, zor ve tehlikeli bir hal aldığı görülmektedir. Bu bakımdan çevresel özelliklerin ve şiddete maruz kalmanın ergenlerin suça itilmesinde önemli faktörler olduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Aile, arkadaş grubu ve okul çocuk ve ergenlerde davranış gelişimi bakımından önem teşkil eden üç alanı oluşturmaktadır. Brezilya’da bir cezaevinde yürütülen bir araştırmada iyi ve güvenli bir çevrede büyüyen kişilerin şiddet içeren suçları işleme ihtimalinin daha düşük olduğu gösterilmiştir.

‘Genç Yaşam Tarzı Araştırması’ sonuçlarına göre İngiltere’de araştırmaya dahil edilen kişiler arasında herhangi bir suç işleme bakımından yaşanılan bölge bir değişiklik yaratmakla beraber, şehir merkezlerinde yaşayan erkeklerin diğerlerine göre mükerrer ve ciddi suç işleme olasılığı iki kat daha yüksek olarak bulunmuştur.

Aile Yapısı ve Ailevi İlişkiler

Aile yaşantısı ve aile üyeleriyle günlük etkileşimlerin çocukta hem sosyalleşme hem de anti-sosyal davranışların gelişimi bakımından etkili olabileceği görülmektedir. Kişiler aile üyeleriyle olan etkileşimleri sonucu öğrendikleri bu davranış biçimlerini hayatlarının daha sonraki evrelerinde başka kişilerle olan iletişimleri ve etkileşimlerinde de sürdürmektedirler.

Ailelerin ağır cezalandırma, çocuğa ve davranışlarına karşı ilgisizlik ve sınır koyamama gibi hataları ve yetersizlikleri çocuklarda agresif davranışların gelişmesine neden olmaktadır.

Boylamasına yöntemle yapılan uzun süreli araştırmalarda ebeveynlerin aile yönetimi yöntemlerinin erken çocuk davranış ve tutumları, ebeveynlerin daha önce suç işlemiş olması, çocuğun aileden ayrı büyümesi ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerin arasında çocuklarda gelişen suç işleme davranışının en güçlü göstergesi olduğu tespit edilmiştir. Başka

bir araştırmada da ailedeki gözetim ve disiplinin niteliğinin, ev nüfusunun çok kalabalık olması, babanın alkol bağımlısı olması veya daha önce suç işlemiş olmasından ve ekonomik imkanların kısıtlılığı gibi değişkenlerin hepsinden daha etkili ve çevresel faktörlerin %80'i için belirleyici bir unsur olduğu görülmüştür.

İngiltere'deki 'Gençlik Yaşam Tarzı Araştırması' da benzer sonuçlar üretmiştir. Öz anne ve babasıyla yaşayan gençlerin, tek ebeveynli veya üvey ailelerle yaşayanlara göre mükerrer ve ciddi suç işleme ihtimalinin daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca aile bağları daha güçlü olan, aileleri tarafından daha çok yönlendirilen ve onlarla daha fazla vakit geçiren gençlerin suç işleme ihtimali de azalmaktadır.

Arkadaş Grubu

Akran grubu ile ilişkilerin özelliklerinin özellikle de ergenlikte suç işleme ve madde kullanımını dahil olmak üzere antisosyal davranışların gelişimi bakımından çok önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Daha önce suç işlemiş ve problemlili davranışları olan kişilerden oluşan akran grupları ile ilişkilerin çocuk veya ergende hem ilk başta suçla ilgili davranışların ortaya çıkmasında hem de artmasında belirleyici bir rol oynadığı bilinmektedir. İngiltere'de yürütölen 'Gençlerin Yaşam Tarzı Araştırması' da 12-17 yaş arasındaki erkeklerin mükerrer ve ciddi suç işlemede daha önce başı polis ile derde girmiş kişilerle arkadaşlık etmenin önemli bir risk faktörü olduğu ortaya çıkmıştır.

Kent Yaşamı, Yüksek Nüfus ve Göç

Milgram'ın 'aşırı yükleme' teorisine göre kalabalık kent yaşamı, orada yaşayan insanların her an işleyebileceklerinden çok daha fazla çevresel uyarana maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle kişiler zamanla önemsiz uyarıları algılamamaya, gelen her uyarana normalden daha az vakit harcamaya ve çevresindeki insanlara daha az dikkat etmeye başlarlar. Bu durum toplumsal sorumluluk düzeyinin ve suç aktivitelere müdahale etme ihtimalinin düşmesine neden olur. Herhangi bir müdahale beklenmeyen ortamlarda da suç oranları artmaktadır.

Kent yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelen 'hayal kırıklığı'nın da suç oranlarını etkileyen bir faktör olduğu gösterilmiştir. A.B.D.'nin New York eyaletinde gerçekteştirilen bir deneyde, bir televizyon programını değerlendirmek üzere çağırılan kişilere katılımları karşılığında radyo verileceği söylenmiştir. Ancak program bittikten sonra radyolarını almak üzere yönlendirildikleri ofiste hiçbir görevli bulamayan katılımcıların bir grubuna daha fazla radyo verilmeyeceğine dair kaba bir not, diğer gruba ise radyoları dağıtacak kişilerin gelemediğini ve başka bir ofisten alabileceklerini belirten daha az hayal kırıklığı yaratacak bir not bırakılmıştı. Yüksek hayal kırıklığı yaratan durumda katılımcıların %18.7'si ofisten yardım paraları ve eşyaları gibi birtakım şeyleri alırken, diğer grubun sadece %2.9'u ofisten herhangi bir şey çalmıştır.

Ancak kalabalık kent yaşamının etkilerinin değerlik kültürlerde suç oranlarını daha farklı düzeyde etkilediği ve kadınların erkeklerden daha az kalabalıktan etkilendiği iddia edilmektedir.

TOPLUMSAL KAYNAKLI FAKTÖRLER

Radikal ve Gerçekçi Suçbilim (Kriminoloji)

Radikal suçbilim teorileri suçun nedenlerini araştırmaktansa, suçun toplum tarafından devlet kuruluşlarının imkanları dahilinde ve gelişmiş kapitalizmin ekonomi politikalarının bir sonucu olarak suçluluğu tanımlama ve 'başkalarına' atfetme çabalarının bir ürünü olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Etiketleme ve Ahlaki Panik

Etiketleme teorisine göre suç işlemenin değişik bir motivasyondan kaynaklanması veya suçluların kendine has özellikleri olan farklı bir türü oluşturmaları gibi bir durum söz konusu değildir. Aksine suç olağan, doğal ve yaygın bir aktivite olup herhangi bir günlük aktiviteden daha karmaşık bir açıklama gerektirmemektedir. Asıl açıklanması gereken ise bir takım girişimcilerin ve medya gibi kuruluşların toplumsal tepki ve etiketleme ile bir suçlu topluluğu oluşturduğudur.

Ahlaki panik toplumun belirli bir kesiminin ötekileştirilerek etiketlenmesinin tipik bir yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle huzuru bozan azınlık medya tarafından tanımlanır. Daha sonra adı geçen durumun sebepleri basitleştirilerek, ahlaki çöküş, disip-linsizlik gibi sebeplere dayandırılır, medya tarafından kullanılan aşağılayıcı ve duygusal terimler ile bu kişiler damgalanır ve toplumun harekete geçmeye çağırılmasıyla da tepkiler büyür. Son olarak ise devlet oluşan toplumsal tepkiye karşılık olarak daha sıkı önlemler ve yaptırımlar getirerek otoriter müdahaleyi sağlamış olur.

Geleneksel Marksizm ve Eleştirel Kriminoloji

Marx'ın suç üzerine söylemlerinden ilki suçun ahlaki veya biyolojik bir bozukluktan değil toplumsal düzendeki temel çatışmalardan kaynaklandığını iddia etmektedir. Ayrıca suç kapitalist toplumların engellenemez bir ürünüdür, çünkü temel sosyal eşitsizliklerin bir yansımasıdır. Ayrıca işçi sınıfı tarafından işlenen suçların emek sömürsünün ve sefaletin yarattığı moral bakımından çöküşün sonucu olduğu vurgulanmıştır.

Sosyal düzen teorisine göre de ahlaksızlık ve suçluluk gibi kavramlar tarihsel ve toplumsal olarak değişkenlik göstermektedir. Ceza hukuku hakim sınıfın çıkarlarını korumak için düzenlenmiştir ve yoksulluk kişileri çaresizlik ve temel ihtiyaçların yokluğu ile suç işleme yöneltmektedir. Ayrıca kapitalist düzende suç davranışı eşitsizlik ve sınıf çatışması olduğu sürece devam edecektir.

PSİKOPATİ (Psikopatların Sağlık ve Adalet Sistemindeki Yerleri)

Psikopati benmerkezcilik, dürtüsellik, sorumsuzluk, duyguların yüzeyselliği, empati, suçluluk ve vicdan yoksunluğu, patolojik yalan söyleme, manipülasyonculuk gibi duygusal, davranışsal ve kişilerarası etkileri olan bir hastalıktır. Toplumsal kural ve beklentilerin sürekli olarak ihlal edilmesi bu kişilerde sık görülen bir durumdur.

Her ne kadar psikopati tanısı tartışma konusu olsa ve bazı akademisyenler tarafından klinik ve teorik işe yararlığı tartışılrsa da, en iyi şekilde geçerliliği kanıtlanmış tanılardan biri olan psikopati aynı zamanda cezai adalet sistemindeki en önemli klinik tanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Psikopati tanısının özellikleri ilk kez Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından DSM-III Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (DMS IV) içinde Antisosyal Kişilik Bozukluğu (ASKB) tanısı altında açıklanmıştır. Ancak günümüzde bu tanı sadece yalan söyleme, hırsızlık, tutarsız çalışma davranışları, trafik kurallarına uyulmaması gibi toplumsal kuralların sürekli ihlali ile ilgili davranışsal özellikleri içeriyordu. Kişilik özellikleri tamamen dışlanmıştı, bu nedenle güvenilir ama sınırlı geçerliliği olan bir tanısal kategori ortaya çıkmıştı.

Özellikle adli suçlarda psikopatinin atfedilen kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi tedavi sonucu, kuruma uyum sağlama, tahliye sonrası davranışların önceden tahmin edilmesi gibi konularda Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısından çok daha yararlı ve anlamlı sonuçlar vermektedir.

DSM-IV kriterleri ise, ASKB tanısının işlevselliğini arttırmayı amaçlasa da çok başarılı olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. DSM-III'te adı geçmeyen psikopati tanısı DSM-IV'te "ASKB aynı zamanda psikopati, sosyopati, asosyal kişilik bozukluğu olarak da tanımlanmıştır" bilgisi altında geçmektedir. Gerçekten de DSM-IV'teki tanı kriterleri psikopati ile özdeşleştirilen kişilik özelliklerine pek çok yerde değinmektedir. Ancak ASKB tanı kriterleri uygulamada gerçekte antisosyal olan kişileri belirliyor ve bu kişilerin çoğu aynı zamanda psikopat tanısı almamaktadır.

Uygulamada daha fazla karışıklığa sebep olan bir diğer önerme de DSM-IV'teki adli suçluların ASKB tanısının, genel popülasyona ek olarak empati yoksunluğu, abartılı özgüven, yüzeysel cazibe gibi psikopatları tanımlamak için kullanılan özellikleri de gösterebileceği ile ilgili bölümdür. Bu açıklama ile adli suçlular ve genel popülasyon için iki ayrı tanı kriteri olduğu önerilmektedir, ancak bu kriterlerin nasıl değerlendirileceği ile ilgili herhangi bir yönlendirme bulunmamaktadır.

Psikopati Kontrol Listesi ve Revizyonu

İlk kez Hare tarafından (1980) psikopati tanısını operasyonel olarak değerlendirmek için kullanılacak bir araştırma aracı oluşturulmuştur. Birkaç yıl sonra yeniden düzenlenerek Revizeli Psikopati Kontrol Listesi (PCL-R) olarak yayınlanan ölçek 20 maddeden oluşan ve yarı yapılandırılmış bir görüşme ile değerlendirilen bir araçtır ve elde edilen sonuçlar ek bilgilerle desteklenmektedir. Her madde 3 noktalı bir ölçek üzerinden değerlendirilmekte ve kişinin toplamda alınabilecek en yüksek skor olan 40'a ne kadar yaklaştığı prototip psikopat profiline ne kadar uyduğu konusunda bilgi sağlamaktadır.

PCL-R'in erkek adli suçlular ve adli suçu bulunan psikiyatrik hastalarla olan geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. Ayrıca kadın adli suçlular ve psikiyatrik hastalarla kullanımda geçerlilik ve güvenilirliği konusunda da çalışmalar bulunmaktadır. Birkaç uyarılma ile PCL-R aynı zamanda yetişkin suçlularla olduğu gibi çocuk/ergen adli suçlularla da kul-

lanılabilmektedir. Ayrıca ölçeğin bir diğer özelliği de değişik topluluklarda ve kültürlerde uygulandığında ve ruhsal bozukluk olması durumunda da tutarlı sonuçlar vermesidir.

Araştırmalarda PCL-R ölçeğinde 30 ve üzerinde puan almak psikopati olduğu yönünde yorumlanır. Fakat bazı araştırmacılar kesme noktası olarak aldıkları puanı 25'e kadar düşürerek geçerli sonuçlar elde etmişlerdir. Kuzey Amerika'daki erkek ve kadın adli suçlularla yapılan araştırmalarda PCL-R skorları 6-8 arası bir standart sapma ile 22 ile 24 arasında değişmektedir.

Yapılan faktör analizlerinde PCL-R değerlendirme aracının tutarlı bir şekilde iki faktörlü bir yapısı olduğu sonucu gözlemlenmiştir. Birinci faktör psikopatinin benmerkezcilik, manipülasyonculuk, duyarsızlık, pişmanlık duymama gibi duygusal/kişilerarası özelliklerinden oluşurken; faktör 2 ise dürtüsel, antisosyal, dengesiz bir yaşam biçimi ve toplumsal kuralların ihlali gibi özelliklerinden oluşmaktadır. İki faktör birbiriyle.50'lik bir korelasyon içinde bulunmaktadır. Faktör 1 narsistik ve histriyonik kişilik bozukluklarının özellikleriyle ve yeniden suç işleme, şiddet davranışı ve anormal duygusal veri işlenmesi gibi özelliklerle korelasyon gösterir. Buna karşılık faktör 2 ASKB, suçla ilgili ve anti-sosyal davranışlar ve toplumsal kuralların ihlali gibi özelliklerle en yüksek korelasyonu göstermektedir. Bu bakımdan psikopatinin değerlendirilmesi açısından birinci faktördeki özellikler daha ayırıcı niteliktedir.

Bazı klinik tedavi uzmanları ve araştırmacılar ASKB ve psikopati tanımlarını sanki değerlendirilen özellikleri aynıymış gibi kullanmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar göstermektedir ki iki tanı kategorisi aynı özellikleri ölçmemektedir ve bu durum pek çok karışıklığa ve yanlış sonuçlar elde edilmesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra pek çok psikopat adli suçlu aynı zamanda ASKB tanı kriterlerini karşılamaktadır ama ASKB tanısı almış pek çok kişi aynı zamanda psikopat değildir. Bu durum ASKB'nun ikinci faktörün toplumsal kuralların ihlali maddesini birinci faktörün özelliklerinden çok daha fazla karşılamasından kaynaklanmaktadır.

Psikopatinin belirli ölçülerde ve tek tek pek çok kişide var olan bazı özelliklerin belirli sayıda ve kombinasyonlarla bir araya gelmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Bunun yanı sıra herkeste görülen genel kişilik özelliklerinin uyumsuz biçimlerinin bir araya gelmesi olarak da açıklanmaktadır.

Çocuklarda Psikopati

Yetişkin psikopatisini tanımlamakta kullanılan kişilik özelliklerinin çocuklukta kendilerini göstermeye başlamaları oldukça yüksek bir ihtimaldir. Ancak psikopati geliştirme ihtimali bulunan çocukları, ciddi duygusal ve davranışsal problemler gösteren Tavr Bozukluğu, Hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği Sendromu, Aksi Asilik Rahatsızlığı gibi durumlardan ayırma konusunda zorluk çekilmektedir.

PCL-R maddelerini çocuklarla kullanılmak üzere uyarlayarak 6-13 yaş arasında klinik değerlendirmeye sevk edilen çocuklarla yapılan çalışmada maddelerin yetişkinlerde olduğu gibi iki faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur. Bir boyut yetişkinlerdeki ikinci faktör gibi dürtüsellik ve tavr problemleri üzerine yoğunlaşırken, diğer boyut da birinci

faktörde olduğu gibi psikopatının kişilerarası ve duygusal yönleri üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca tavır bozukluğu tanısı olan çocuklarının az bir kısmının aynı zamanda psikopati özellikleri gösterdiği görülmüştür.

Psikopati ve Adalet Sistemi

Psikopati tanısı adalet sisteminde özellikle yeniden suç işleme ve şiddet davranışı gösterme riskinin değerlendirilmesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde kullanılan psikopati değerlendirme yöntemleri de kendi başlarına veya risk değerlendirmesinin bir parçası olarak tedaviye yanıt verme veya yeniden suç işleme gibi faktörlerin tahmininde kullanılmaktadır.

Psikopati ve Suç

Bazı psikopat tanısı almış kişiler cezai adalet sistemiyle muhalefete düşmeden yaşamlarını sürdürse de kişilik özellikleri bakımından toplumsal kurallara karşı gelmeye meyilli oldukları söylenebilir. Psikopatların işlediği suçların çeşitliliği küçük hırsızlıklardan dolandırıcılığa ve soğukkanlı şiddet içeren suçlara kadar uzanmaktadır. Toplum ve adalet sistemi açısından önem arz eden konu ise psikopatların son derece kolaylıkla planlı ve soğukkanlı şiddet içeren suçlar işleyebilmeleridir.

Psikopati biyolojik yatkınlık ile çevresel faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirilebilir. Bütün toplumlarda psikopati agresif ve anti-sosyal davranış içeren bir durum olarak tanımlanmaktadır. Hare (1993) onları çekicilik, manipülasyon, tehdit ve şiddet kullanarak diğerlerini kontrol etmeye ve bencilce kendi ihtiyaçlarını tatmin etmeye çalışan yırtıcı bir tür olarak tanımlamıştır. Vicdan ve başkalarına karşı acıma gibi duyguları olmadığı için soğukkanlı bir şekilde istediklerini alıp hiç suçluluk veya pişmanlık duymadan yaşamlarını sürdürebilirler. Bu yüzden sayıca genel popülasyonun sadece %1'inde psikopati görülsa de, hapisteki suçluların arasında büyük bir yüzdeyi oluşturmaktadırlar.

Toplumda çok çeşitli rollerde olabilen psikopatlar kimi zaman seri katil, tecavüzcü, uyuşturucu satıcısı, çocuk tacizcisi, kimi zaman da ahlaksız politikacı, hukukçu, doktor, borsacı veya kült lideri, terörist, radikal politik aktivist olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaptırımların gevşek ve sorumluluk belirlemenin güç olduğu iş dünyasında oldukça aktif yer almaktadırlar.

Toplumda hukuk ve düzen bakımından bir çöküş yaşanan dönemlerde sadece psikopatlar değil, genel olarak bütün suçlular ve sosyal ve ekonomik imkanları bulunmayanlar bu durumdan yararlanmaya çalışabilir. Ancak psikopatların yüksek derecede yapılandırılmış ve toplum kurallarına uyulması bakımından güçlü alışkanlıklar bulunan toplumlarda kendilerini nasıl ifade ettiklerinin araştırılmasıdır. Bu yüzden bu gibi toplumlarda düzenli bir şekilde antisosyal ve suçla ilgili aktivitelerde bulunan kişilerin psikopat özellikler taşıması ihtimalinin çok daha yüksek olduğu söylenebilir.

Psikopatının önemli bir özelliği çocukluktan itibaren sürekli, sık ve çeşitlilik gösteren asosyal ve anti-sosyal davranışlarda bulunulmasıdır (Hare, 1993). Her ne kadar psiko-

pati anti-sosyal ve yasa dışı davranışlarla yakından ilişkili olsa da genel olarak suçla ilgili davranışlarla bir tutulmamalıdır. Suçla ilgili davranışlar toplumda psikopatiden çok daha yaygın olarak görülmektedir. Psikopatlar yüksek oranda suçla ilgili işlere karışsa da, genel olarak suça karışan kimselerin çok az bir bölümü psikopatlardan oluşmaktadır.

Ayrıca psikopatların sergiledikleri anti-sosyal davranışların sayısı, türü ve onları işledikleri yaş bakımından ayırt edici bir suç geçmişleri olduğu söylenebilir. Psikopatların anti-sosyal davranışlarının motivasyonu da psikopat olmayanlardan farklı faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Yaş ilerledikçe bütün ergenlik ve yetişkinlik dönemi boyunca türlü suçlara karışmış kişiler bile orta yaş dönemine gelindiğinde daha az antisosyal özellikler göstermeye başlamaktadır. Adli suçlu psikopatlarla yapılan bir çalışmada, katılımcıların neredeyse yarısı suç işleme ile ilgili davranışlarda 35-40 yaş arasında ciddi bir düşüş göstermiştir. Bu düşüş şiddet içermeyen suçlarda daha belirgin bir şekilde görülmektedir.

Adli suçlu 889 erkekle yapılan bir çalışmada ikinci faktörü oluşturan toplumsal kuralların ihlalini içeren davranışlarda yaş arttıkça belirgin bir düşüş görülmüştür. Ancak birinci faktörü oluşturan duygusal ve kişilerarası özelliklerde herhangi bir değişim olmamıştır. Elde edilen sonuçlar ilerleyen yaşla birlikte psikopatların antisosyal davranışlarında görülen düşüşün her zaman benmerkezcilik, manipülatiflik ve duygusuzluk gibi özelliklerde de değişim olduğu anlamına gelmediğini göstermiştir. Bu durum da temel kişilik özelliklerinde yaşanan değişiklikten ziyade bu kişilerin adalet sistemi ile muhalefete düşmeden yaşamlarını sürdürebilmek için ilerleyen yaşla beraber yeni yöntemler geliştirdikleri savını desteklemektedir.

Özel Birimler Araştırması

1987-1993 yılları arasında İngiltere’de Hare tarafından yürütülen Özel Birimler Çalışması’nda amaç tutukluları yapıcı bir şekilde kontrol edebilmek için kısıtlamaların ve engellerin büyüklüğünü de göz önünde bulundurarak gerçekçi amaçları olan bir yol geliştirmekti. Özel birimlerdeki tutuklular normal bir koğuştta barındırılmayan, cezaevi çalışanları veya diğer tutuklulara zarar veren ve/veya cezaevinde sürekli çevreye zarar veren bir gruptan oluşuyordu. Bu suçluların arasından 87 kişiyle bütün görüşmeler tamamlandı. Bu grubun PCL-R skor ortalaması 31 ve ortalama ilk tutuklanma yaşı 13’tü. İşledikleri suçlar kişiye karşı en ciddi türde şiddet içeren hırsızlık, adam öldürme, tecavüz, işkence ve saldırı gibi gruplarda yoğunlaşmaktaydı. Bu suçlarla ilgili asıl ilgi çekici olan ise barındırdıkları olağandışı şiddet ve şiddetin uygulanış biçimleriydi.

Çalışmaya katılan suçluların davranışlarının amaçları ve motivasyonları bakımından incelendiğinde dört ana kategori ortaya çıktı. Ruhsal rahatsızlıkları olan grubun büyük bir kısmı başkaları tarafından zarar göreceğine dair herhangi bir dayanağı olmadan ciddi şüpheler ve sanrılar yaşamaktaydı, bir kısmı başkalarına daha önce uyguladıkları şiddet hakkında düşünmekten keyif alıyordu, bir kısmı da başkalarına şiddet uygulamaktan büyük keyif ve heyecan duymaktaydı.

Kişilik özellikleri kategorisindeki suçluların büyük bir kısmı herhangi bir kural ve kısıtlamayı kabul edemeyecek kadar otoriterken, daha küçük bir kısmı ise stres altındayken çocukça öfke nöbetleri geçirme eğilimleri göstermekteydi. Kişilik bozukluğu tanısı alan bir grup mahkum davranışları tahmin edilemediğinden ötürü çok tehlikeli olarak görülmüyordu.

Planlı ve bir amaç doğrultusunda şiddet uygulayan ve üçüncü kategoriye oluşturan mahkumların büyük bir kısmı şiddetin hayatlarındaki zorlukları çözenin ve başkalarıyla olan tartışmaları çözenin tek yolu olarak görmekteydi. Bir kısmı ise diğer mahkumlardan kendilerine gelebilecek muhtemel zararı önlemek için şiddet uygulamayı tercih ediyordu. Dördüncü kategori ise düzenli bir şekilde diğerlerini cezaevinin düzenini bozmaya teşvik eden mahkumlardan oluşuyordu.

Gelişimsel Süreç

Araştırmaya katılan psikopat tanısı almış suçluların geçmişleriyle ilgili en çarpıcı özellik erken çevresel faktörlerin olumsuzluğuuydu. Bu kişilerin yarısı yokluk içinde büyümüşü, suç işlemiş kardeşleri ve yakınları vardı ve çocuklukları sırasında ciddi şekilde cinsel istismara maruz kalmıştı. %60'ı devletin bakımevlerinde büyümüş, ve yarısı da boşanma veya ölüm sebebiyle 15 yaşından önce anne veya babasını kaybetmişti. Pek çoğunun ruhsal rahatsızlığı ve/veya kişilik bozukluğu olan ebeveynleri veya yakın akrabaları olduğu görülmüştür.

Bilişsel Nörobilim

Psikopatların soğukkanlı ve saldırgan davranışlarının altında belirli bir nörobiyolojik yapı bulunduğu görülmektedir. Bu kişilerin bilişleri, dili algılama yetileri ve kişisel deneyimleri derinlik ve eşlik eden duygular açısından oldukça yüzeysel ve yetersiz oldukları bulunmuştur.

Dil kullanımı bakımından kelimelerin ve ifadelerin derin anlamlarını yoksun oldukları ve kullanılan daha soyut anlatımları algılamakta güçlük çektikleri bulunmuştur.

Ayrıca bir olayın veya deneyimin duygusal açıdan önemini algılamakta güçlük çektikleri yönünde bulgular da bulunmaktadır. Duygular hem nedensel bağlantı kurabilmemiz için, hem de vicdani değerlendirme yapabilmek için çok önemli yer tutmaktadır. Ancak bu kişilerin hayatında duyguların yol gösterici ve kontrol edici etkileri çok az görülmektedir. Bu yüzden bilişlerin birbirleri arasındaki bağlantılarını sağlayan derin anlamsal ve duygusal ağların bu kişilerde yeterince gelişmemiş olduklarını iddia etmemiz mümkündür. Beynin alt orta ön korteksindeki işlevsel bozukluğun da psikopatlarda görülen bilişsel, dil ve davranışsal problemlere neden olabileceği gösterilmiştir.

Yeniden Suç İşleme ve Şiddet Gösterme İhtimali

Psikopatinin cezai adalet sistemi bakımından en önemli özelliği yeniden suç işleme ve şiddet davranışı sergileme gibi konularda geçerli tahminler yürütmeye olanak sağlaması-

dır. Bu yüzden risk değerlendirmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir. Erkek adli suçlularla yapılan bir çalışmada PCL skorlarının tahliye sonrası sonuçlarıyla bağlantılı olduğu görülmüştür. Tahliye sonrası üç yıl içinde psikopat tanısı koyulmayan kişilerin %75'i, psikopatların ise sadece %20'si tekrar tutuklanmamıştır.

Ayrıca ruhsal rahatsızlığı olan suç işlemiş kişilerde psikopatların oranı daha düşük olmakla beraber psikopati özelliklerinin yeniden suç işleme ve şiddet gösterme bakımından bir risk faktörü oluşturduğu görülmüştür. Adli suçluların bulunduğu bir ruh sağlığı hastanesinde yapılan araştırmada PCL-R değerlendirmesinde 30 ve üzerinde puan alan hastaların %60'ından daha fazlasının 5 yıl içinde tekrar suç işlediği, diğer hastaların ise sadece %20'sinin tekrar suç işlediği görülmüştür.

Kadın ve çocuk/ergen suçlularla yapılan araştırmalarda PCL-R kullanılarak ölçülen psikopati özelliklerinin yeniden suç işleme ve şiddet davranışı sergileme bakımından güçlü bir öngörü sağladığı görülmüştür. Yaşları 12 ile 18 arasında değişen çocuk/ergen suçlularla yapılan araştırmada, PCL-R skorlarına göre düşük, orta ve yüksek psikopatik özellikler gösteren gruplar olarak üçe ayrılarak tahliye sonrası 6 yılda yeniden suç işleme durumları incelenmiştir. Üç grubun içinde genel, cinsel veya şiddet içeren suçları yeniden işleme bakımından oranların yüksek gruptan düşüğe doğru azaldığı ve arada anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Cinsel Suçlular

Ceza almış tecavüz suçluları arasında PCL-R değerlendirmesinde 30 ve üzeri puan almış psikopatların oranı yüksektir. Cinsel suçlular genel olarak tedaviye karşı dirençlidir; ancak aralarında psikopat olanlar kısa bir süre içinde ve daha sık yeniden suç işlemeye diğerlerinden daha yatkındır. Tedavi görmüş 178 tecavüzcü ve çocuk tacizcisinin arasından psikopat tanısı alanların %80'i ve psikopat olmayanların sadece %20'si salıverilmenin ardından geçen 6 sene içerisinde yeniden suç işlemiştir.

Tedavi Sonrası Yeniden Suç İşleme

Psikopatların müdahale ve tedavilere olumlu yanıt verdiğiyle ilgili yeterli kanıt bulunmamaktadır. Bu durum benmerkezci ve duygusuz kişilik özelliklerinin değiştirilemez olduklarını değil sadece bugüne kadar psikopatlarla yapılan çalışmalarda işe yararlığı kanıtlanmış tedavi veya yeniden sosyalleştirme programının olmadığını göstermektedir.

Psikopatların İdaresi

Psikopat özellikler gösteren kişilerin çok düşük düzeyde stres yaşadıkları, tavır ve davranışlarıyla ilgili çok fazla yanlış bir taraf görmemeleri ve sadece kendi çıkarları doğrultusunda olduğu zaman tedaviye uyum sağlamaya çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda empati gelişimi, kişilerarası iletişim gibi konuların gelişimine yönelik iyileştirme programlarından faydalanamamaları anlaşılabilir.

Psikopatların içinde belirli bir alt grup, psikopatolojilerinin düzeyi çok ileri seviyede olduğu için ve ilgili davranışsal problemleri başkaları için yüksek derecede tehlike arz ettiği için herhangi bir terapötik ortamda bulundurulmaları oldukça güç olabilir. Bu tür kişiler her türlü tedavi ve iyileştirme müdahalesine veya cezalandırmaya karşı tepkisiz kalabilir. Cezaevinde çalışan görevliler de her zaman bu kişilerin davranışlarının patolojik durumlarından kaynaklandığını fark etmeyebilmektedir. Bu yüzden, pek çok psikopat özellikler gösteren suçlunun iyileştirme programlarına katılmayı reddettiği ve pek çok kurumda gerekli kaynakların ve programların olmadığı göz önünde bulundurulursa bu gibi kişiler için güvenli barınmayı sağlama ve risk azaltma düzenli bir tedavi uygulamaktan daha gerçekçi bir amaç olabilir.

Yüksek derecede şiddet gösterme riski olan ve psikopatları da içeren suçlu grubu için tarafından geliştirilen bir müdahale programı yeniden suç işlemeyi önleme amaçlı tedavilerin, bilişsel davranışçı iyileştirme programları ile birleştirilmesini öngörüyordu. Geliştirilen program empati, vicdan gelişimi ve kişilik özelliklerinde değişiklik sağlamak gibi konulardan ziyade katılımcıların sadece kendilerinin davranışlarından 'sorumlu' olduklarını ve bu davranışları değiştirmek için daha sosyal yöntemler öğrenebileceklerini vurgulamayı hedeflemektedir.

Cezaevi İdaresi

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, cezaevindeki kişiler bazı genel özellikleri itibarıyla düzeni bozucu ve tehlikeli davranışlar sergilemeye meyilli olabilirler. Ancak bazı kronik ruhsal problemleri ve kişilik bozuklukları olan bir alt grup, cezaevinde kontrol edilebilme bakımından daha büyük zorluklara neden olmakta ve güvenlik açısından da potansiyel tehlike arz etmektedir.

Cezaevinde problem yaşanmasına neden olan suçlular üç kategori altında incelenmiştir. Birinci grup kendileri düzeni bozucu şekilde davranıp taşkınlık yapanlar, ikinci grup diğerlerini sorun çıkarmak için kışkırtanlar ve üçüncü grup da bir tür ruhsal rahatsızlığı olanlardan oluşmaktaydı. Psikopatlar ise üçüncü grup altında bir tür ruhsal rahatsızlıktan ötürü tahmin edilemez ve/veya agresif bir şekilde davranan suçlular olarak tanımlanmıştır.

Günümüzde cezaevlerinde uygunsuz ve düzeni bozucu davranışlar sergileyen bu tür mahkumlar için bir takım hakların yitirilmesi, salıverilme imkanının geri alınması, yeniden yargılanma ve daha fazla ceza alma gibi yaptırımlar uygulanmaktadır. Ancak en çok uygulanan hücre hapsi verilmesidir. Psikopat suçluların bir kısmı yüksek güvenlikli psikiyatri kliniklerine sevk edilebilir ama pek çok ülkede bu tür tedavi merkezlerine alınmamaktadırlar.

Diğer bir teori ise cezaevinde zorluk çıkaran suçlular ile ilgili duruma ve çevresel faktörlere müdahale etmenin kişilerle doğrudan ilişki kurmaya çalışmaktan daha etkili olduğudur. Örnek olarak cezaevi çalışanlarının mahkumlarla iletişim kurma yeteneği, bu konuda eğitilmiş olmaları, mahkumlarla onları ziyarete gelen ve herhangi bir suç geçmişi bulunmayan kişilerin görüşme sıklığı, cezaevindeki mevcudun çok kalabalık olması, mahkumlar için sağlanan aktivitelerin ve programların sıklığı ve niteliği ile mahkumların kurum içinde sık yer değiştirip değiştirmemesi gibi faktörlerin önem teşkil ettiği bulunmuştur.

Özel Uygulamalar

Tehlikeli ve psikopatik özellikler gösteren mahkumların barındırılması için çeşitli özelleştirilmiş uygulamalar ve kurumlar oluşturulmuştur. Bunların bir kısmı cezaevlerinin içinde terapötik tedavi ve uygulamalar yapılmasına yönelikken, diğer bir kısmı ise bütün bir kurumun veya birimin herhangi bir tedavi olmadan sadece güvenliğe yönelik olarak yeniden düzenlenmesiyle geliştirilmiştir.

Kanada'da kurulan Özel Müdahale Birimleri'nde, kelepçeler kullanılmadan mahkumların dışarı çıkamadığı, güvenlik önlemlerinin yoğun bir şekilde arttırıldığı ve mahkumların katılabileceği anlamlı aktivitelerin sayısının giderek azaldığı ve cezaevi çalışanları ile mahkumlar arasında hiçbir ilişki kurma imkanı olmayan bir kontrol sistemi benimsenmişti. Sadece kontrol ve kısıtlamaya dayanan bu yaklaşımın şiddet olaylarını önlemedeki başarısızlığı gözlemlenmiştir. Ancak 1980'lerin sonunda Kanada Islah Birimi tarafından değerlendirme ve iyileştirme yaklaşımları ile bireyselleştirilmiş vaka yönetiminden oluşan yeni bir yön geliştirilmeye çalışıldı. Bunlar cezaevi çalışanlarının şiddet davranışını ve sebeplerini anlayarak uygun müdahale tekniklerini uygulayabilmeleri için sürekli eğitim verilmesi ile psikolojik müdahaleler, öfke kontrolü, yaşam becerileri ve alkol/madde kullanımı ile ilgili müdahale programlarının geliştirilmesinden oluşmaktaydı.

Amerika'nın Colorado eyaletinde 1995 yılında kurulan Amerika Birleşik Devletleri Maksimum Güvenlikli İdari Cezaevi tamamen kontrole dayalı bir yaklaşım uygulanmasına ve mahkumların kontrolü için herhangi bir tedavi amaçlı müdahale bulunmamasına rağmen uygulanan yönetim ve mimari tasarımı ile başka ülkelerin ıslah birimleri tarafından büyük ilgi görmüştür. Kurumun tasarımı ve yönetimi her türlü mahkumlar arası ve cezaevi çalışanlarına yönelik şiddet olaylarını, firarı ve diğer uygunsuz davranışları önlemektedir.

İngiltere'deki Grendon Underwood Cezaevi 1962 yılında tedavi topluluğu yaklaşımıyla psikotik olmayan, orta ve ciddi seviyede kişilik bozuklukları olan mükerrer suçluların psikiyatrik tedavisi amacıyla kuruldu. Kendi istekleriyle tedavi için buraya sevk edilen suçluların bir süre sonra soyutlanma ve yabancılaşma hislerinde düşüş olduğu görülmüştür. Zamanla problemlerini alkol ve uyuşturucu gibi çevresel faktörlerden çok diğer insanlarla ilişki kurmada ve sürdürmede yaşadıkları problemlere atfetmeye başlamışlardır.

Aynı tedavi topluluğu yaklaşımıyla 1973 yılında İskoçya'da açılan Barlinnie Özel Birimi'nde de mahkumların kurumun yönetimiyle ilgili alınan kararlara katılımı ve kendinin ve diğer mahkumların davranışlarından kısmen de olsa sorumlu tutulmaları sağlanmıştır. Bu kuruma gelen ilk 25 suçlu ile yapılan araştırmada %20'si psikopat tanısı almış kişilerden oluşan bir grup daha önce buldukları cezaevine döndüklerinde yaşanan şiddet olaylarında belirgin bir düşüş gözlemlenmiştir. Sonuç olarak tamamen davranış kontrolüne dayanan ve herhangi bir tedavi programı olmayan yaklaşımlar cezaevi çalışanları için çalışılması zor ve stresli bir ortam yaratmaktadır; fakat yeterli olmayan güvenlik ve mahkum yönetimi benimsenen bir kurum da çalışanlar için stresli ve çalışmaya elverişli olmayan bir ortam yaratacaktır. Cezaevi çalışanlarının problem yaratan davranışlara dayanarak, ruh sağlığı uzmanlarından da destek alarak yeni tedavi programları geliştirip uygulaması gerekmektedir. Ruh sağlığı uzmanları, özellikle cezaevlerindeki tehlike yaratan psikopatların değerlendirmesi ve yönetimi ile ilgili önemli rol oynamaktadır.

SUÇ VE UYUŞTURUCU

Her yıl dünyada 4 milyon kişi yasadışı uyuşturucu maddeler kullanmaktadır. Yasadışı uyuşturucu kullanımının çoğu eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amaçlı esrar ve Ecstasy kullanımından oluşmaktadır. Uyuşturucu kullanımı kentleşmiş bölgelerde, düşük gelirli bölgelere göre daha yoğundur.

Uyuşturucu kullanımı ve suç işlenmesi arasında güçlü bir nedensel bağlantı için yeterli kanıt bulunmamaktadır. Suç işleyen kişiler arasında uyuşturucu kullanımı yüksek olabilir ama uyuşturucular suç işlenmesine sebep olmamaktadır. Uyuşturucu kullanan kişilerin yüzde beşinden azının eroin, kokain ve diğer uyuşturucu maddelere bağımlılığı olduğu ve buna bağlı kaotik bir yaşam tarzları olduğu görülmüştür.

Madde bağımlılığı olan kişilerin daha da az bir bölümü uyuşturucu madde kullanımı için gerekli olan parayı suç işleyerek elde etmektedir. Uyuşturucu alabilmek için hırsızlık yapan grubun büyük bir kısmı uyuşturucu maddeye bağımlılık geliştirmeden önce de suça karışmış kişilerden oluşmaktadır.

Eğer madde bağımlılığı için tedavi edilirlerse bu grubun suç işleme oranları da düşmektedir.

Polisin uyguladığı sıkı önlemlerin de uyuşturucu maddelere erişim veya suç oranları üzerinde etkisi belli bir düzeyde olabilmektedir.

Otuz çalışmanın sonuçları üzerinden yürütülen meta-analizi araştırmasında uyuşturucu kullanan kişilerin suç işleme ihtimali uyuşturucu kullanmayanlara göre 2.8 ile 3.8 kat daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca uyuşturucu kullanımı ve suç arasındaki bağlantının kullanılan uyuşturucu maddeler arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Taş (Crack kokain) kullanan kişilerin 6 kat, eroin kullananların 3 kat ve kokain kullanan kişilerin de diğer uyuşturucu kullananlara göre 2.5 kat daha fazla suç işleme ihtimali olduğu tespit edilmiştir. Marijuana ve amfetamin gibi maddelerin eğlence amaçlı tüketiminin de 1.5 ile 1.9 arasında değişen bir oranda suç işleme ihtimalini arttırdığı ama eroin ve kokain gibi ağır uyuşturucuların kullanımına göre bu bağlantının çok daha zayıf olduğu belirtilmiştir. Bu sonuçlar da eroin ve kokain gibi pahalı uyuşturucuların diğerlerinden daha fazla maddeyi satın alabilmek için suç işleme davranışına neden olduğu teorisini desteklemektedir.

İngiltere’de 13-16 yaş arası gençlerle yapılan araştırmada uyuşturucu kullanımı ile suç arasında doğrudan bir bağlantı bulunamamıştır. Araştırma için görüşülen 758 gençten sadece altısı uyuşturucu alabilmek için suç işlediklerini ifade etmiştir. Genel olarak İngiltere’deki literatür araştırıldığında işlenen suçların çok düşük bir oranının uyuşturucu etkisinde veya uyuşturucu bulabilmek amacıyla gerçekleştiğini göstermektedir.

Avustralya’da düzenli bir şekilde enjeksiyon yöntemiyle eroin veya metamfetamin gibi uyuşturucu maddeler kullanan kişilerle yapılan araştırmada, katılımcıların %42’sinin görüşmeden önceki bir ay içerisinde suç işlemiş olduğu görülmüştür. Uyuşturucu kullanıcılarının arasında yakın zamanda suç işlemiş olanlar diğerlerinden daha genç olduğu,

aralarında psikolojik problemler yaşayanların sayısının daha fazla olduğu ve uyuşturucu kullanımıyla ilgili daha fazla risk içeren davranışlar gösterdikleri gözlemlenmiştir. Suç işleme riskini arttıran faktörler arasında yakın zamanda üç çeşitten daha fazla uyuşturucu kullanmış olmak, 18 yaşından önce enjeksiyon ile uyuşturucu kullanmaya başlamış olmak ve her gün enjeksiyon yöntemiyle uyuşturucu kullanmak sıralanmıştır. Suç işleme ile cinsiyet, eğitim veya çalışma durumu gibi faktörler arasında bir bağlantı bulunmamıştır.

Yapılan araştırmalar uyuşturucu kullanımı ile suç bağlantısını etkileyen pek çok farklı etken olduğunu göstermektedir. Ekonomik faktörler uyuşturucu alabilmek için suç işlemekten doğrudan uyuşturucu çalmaya kadar uzanmaktadır. Uyuşturucu kullanımı ile ilgili yaşam tarzı etkenleri de bu kişilerin suçlularla bir araya gelebilecekleri ve uyuşturucu ile ilgili suç işleyebilecekleri ortamlar yaratmaktadır. Ayrıca uyuşturucuların farmakolojik etkileri zehirlenmeye ve yargı bozukluğuna sebep olabildiği gibi, beklenmedik şekilde suç işlemek için gerekli olan cesareti sağlayabilir veya bu amaçla tüketilebilirler.

Özellikle sokak kültürüne dahil olan ve uyuşturucu kullanan suçlularla ilgili araştırmalarda hedonizm ve uyarıcı arayışı, çabuk uyuşturucu ve para bulma ihtiyacı, davranışlarının sonuçlarını umursamama, para biriktirmeden ve geleceklerini düşünmeden mantıksız harcamalar yapma ve sınırlı problem çözme kabiliyeti gibi özellikler bulunmuştur.

Fakat yasa dışı uyuşturucu maddelerin, özellikle de esrar kullanımının gençlerin hayatının giderek daha normal bir parçası haline geldiği de görülmektedir. Normalleştirme süreci günümüzde öyle bir hale gelmiştir ki artık uyuşturucu madde kullanımı belirli gençlik kültürlerine atfedilemeyecek durumdadır ve bütün sınıf ve cinsiyet ayrımlarının ötesindedir. Bu nedenle uyuşturucu kullanımını suç işlemeye yatkın ya da sorunlu bir kişiliğin patolojik göstergesi olarak değerlendirmek gerçekçi olmayacaktır.

İngiltere’de eğlence amaçlı uyuşturucu kullanan 465 gençle 1991-95 yılları arasında ve tekrar 2000 yılında yapılan çalışmada özellikle esrar için kabullenme, ulaşılabilirlik ve kullanım bakımından normalleştirmenin ileri seviyelerde olduğu saptanmıştır. Ulaşılabilirlik arkadaşlar vasıtasıyla sağlandığı gibi, yaş ilerledikçe ve özellikle 22 yaşından itibaren esrar kullanımı günlük hayatın bir parçası haline gelmektedir.

ALT KÜLTÜR VE KARŞI KÜLTÜR

‘Problem gençlik’ kavramı çetelerle ve gençlerin yarattığı alt kültürlerle karşı duyulan kaygı ile özdeşleşmiş bulunmaktadır. Yapılandırılmış çeteler daha çok bir Amerikan kültürü olmakla birlikte, İngiltere’de de nispeten bu kadar organize olmayan alt kültür grupları görülmüştür. Ancak İngiliz alt kültürü suç işleme davranışından ziyade toplum kurallarına uymayan bir yaşam stili ile tanımlanmaktadır.

Bu konudaki çalışmaların çoğu kültürel araştırmaların konusu olmakla beraber, genç kültürlerinin ve direncinin sıklıkla toplumun ahlaki tepkilerinin ve yasal yaptırımların hedefi olduğu da görülmektedir. Bu yüzden topluma ayak uydurmayan yaşam biçimleri genellikle ve günümüzde de halen suç ile özdeşleştirilerek tanımlanmaktadır.

Gençlik Kültürü

Gençlerin kontrol altında tutulmayan festivaller, tiyatro, danslar, popüler şarkılar, kumar ve sinema gibi eğlence amaçlı boş zaman aktiviteleri her zaman potansiyel bir problem kaynağı olarak görülerek 1950'lerden itibaren yetişkinlerin sansür, ahlaki panik ve yaptırımlarına hedef olmuştur. Bu tepkilerin odak noktası ise 'gençlik kültürü' kavramı ile gençler tarafından paylaşılan ve yetişkinlerinden farklı ve muhalif bir yaşam biçimi olarak tanımlanmıştır. Ancak gençlik kültürleri günümüzde aynı zamanda müzik kültürleri ile paralel gelişim gösterdiği için medya endüstrisinden bağımsız olarak varolması olanaksız bir hale gelmiştir.

Alt Kültür

İngiltere'de ise alt kültür gençlerin kendilerini işçi sınıfından ve işgücü piyasasından soyutlayarak bütün ilgi alanlarını, başarılarını ve umutlarını eğlence aktiviteleri ile tanımlamalarına sebep olmuştur. Bu bakımdan suç işlemekten ziyade işsizlik ve boş zaman aktiviteleri işçi sınıfına dahil olan gençler için sınıf çatışmalarına kolektif bir çözüm getirmiştir. Ancak kişilerin ekonomik durumları bu eğlence aktivitelerinde bulunmak için sahip olmaları gerekenleri almalarına engel teşkil ediyorsa bunların elde edilebilmesi için suç davranışı bir çözüm olarak devreye girmektedir. Bu bakımdan çetelerin Amerika'da ortaya çıktığı haliyle İngiltere'de hemen hemen hiç var olmadığı söylenebilir.

1950'lerdeki savaş sonrası yaşanan siyasi ve ekonomik değişimler işçi sınıfını yeni yeni yerleşen olağandışı tüketim ideolojisi ile geleneksel işini iyi yapmanın gururu ve sorumluluğunu içeren ideoloji arasında çatışma içinde bırakmıştı. Yerel ekonomideki gelişmeler geleneksel işçi sınıfının değerlerini giderek zayıflatmaktaydı. Yaşanan bu değişimler ve çatışmalar kuşak çatışması şeklinde ve alt kültürlerin işçi sınıfı ile tüketim toplumu çatışmasına duydukları tepkiyi yansıması ile ortaya çıkmaktaydı. Gençler yaşanan bu çatışmaların kaynağının farkında olmamakla beraber bunu yaşamış ve bir çözüm getirmiş durumdaydılar. Bu sırada medya da gençlerin okuldan çalışma hayatına geçişi sırasında tüketici endüstrilerinde doğrudan tatmin arayışını desteklemekteydi.

Tüketici toplumunun ürünleri ödünç alınarak alt kültürlerle uyarlanıp yeniden anlandırılmaktaydı. Punklar için burunlarına iliştirdikleri çengelli iğneler ve dazlaklar için giydikleri botlar gibi objeler taşıdıkları 'gizli' anlamlar ile toplum düzeninin varolduğu iddia edilen fikir birliğine ve yaşam biçimine gösterdikleri direnci sembolize ediyordu. Buna karşılık olarak muhalif gençlik stilleri müzik, tekstil gibi endüstriler tarafından 'modaya uygun eşyalar' olarak pazarlanıp etkisiz hale getirilebilmekteydi. Bu şekilde bu tür objeler de diğerleri gibi pazarlanabilecek ürünler haline gelmekteydi.

Holiganlık

19.y.y.'da İngiltere'de pek çok büyük şehirde herkes tarafından bilinen sokak çeteleri bulunmaktaydı. Daha sonraları bütün sorunlu gençleri tanımlamak için kullanılacak olan holigan terimi ise Londra'daki çetenin adıydı. Çeteler birbirleriyle bölgesel üstünlük sağlamak için ve başka nedenlerden ötürü çatışmaktaydı ama en büyük 'düşmanları' polisti.

Kentsel bölgelerdeki gençlik sokaklarda çeşitli işlerde çalıştığı için asıl kaygı sokaklarda gençlerin yarattığı problemlerden ziyade çalışan işçi sınıfından erkek çocuk ve gençleriyle ilgiliydi. Kızlar sadece çalışmaları ve sokaklarda boy göstermeleri durumunda müdahaleye maruz kalmaktaydı. Aynı zamanda çocuk ve gençler tarafından işlenen suçlarda artış olduğu kaydedilmekteydi. Ancak işlenen suçlar incelendiğinde çoğunun sarhoş olma, kumar oynama, dilenme ve tehlikeli oyunlar gibi daha önceden problemlili davranış olarak değerlendirilmeyen ve çalışan erkek çocuklarını ve gençleri kontrol altında tutmak için ortaya atılan birtakım suçlardan oluştuğu görülmektedir.

Dünyadan alt kültür türlerine örnekler

Teddy Boys

İngiltere’de 1945-55 yılları arasındaki dönem İkinci Dünya Savaşı’nın sonuçları ile baş edilmeye çalışılmaktaydı. Bir refah devleti yaratılarak tam zamanlı çalışma imkanı ve herkes için eğitim imkanı sağlanması hedeflenmekteydi. Bu şekilde sınıf ayrımları olmayan bir toplum düzeni kurulacağı iddia edilmesine rağmen sosyal hiyerarşinin en sonunda bulunan işçi sınıfı mensubu vasıfsız gençler bu tür ‘hak ve imtiyazlardan’ faydalanamamaktaydı.

Teddy boy alt kültürü de böyle bir ortamda diğer alt kültürler gibi Londra’da işçi sınıfı bölgelerinde ortaya çıktı. Grup aidiyeti ise giyilen kıyafetler ve daha sonraları dinlenen rock’n’roll türü müzik ile sağlanmaktaydı. Toplumda düşük statüde var olmalarına ve yaşanan kültürel çatışmaya işçi sınıfı değerlerini savunarak ve muhalif duruşlarını da giyim ve müzik seçimleri ile göstererek karşılık verdiler.

Modlar

Modlar bir alt kültür olarak Doğu Londra’da işçi sınıfının bulunduğu banliyölerde ortaya çıkmıştır. Modlar çalışma hayatını onlara daha fazla sosyal statü ve stil sahibi olabilme imkanını satın aldığı için kabullenmişti ve genelde kısmen vasıf gerektiren işlerde veya ‘beyaz yaka’ tabir edilen işlerde çalışmaktaydılar. Mod stili ise kısa saç, İtalyan kesim takım elbiseler ve takıntılı boyutta düzgün bir dış görünüm merakından oluşmaktaydı. Uyuşturucu madde olarak da ‘speed’ adı verilen amfetamin kullanmaktaydılar. Bu madde barlarda ve gece kulüplerinde sabaha kadar süren dans ortamına katılabilmelerini sağlamak ve bu haliyle yaşam stilleri içinde buldukları tüketici toplumunun kötü bir paradisi gibi görülmekteydi.

Dazlaklar

Dazlaklar da ilk olarak Londra’nın doğu kesiminde vasıfsız işçi sınıfı tarafından 1968 yılı civarında oluşturulan bir kavramdı. Benimsedikleri stil ise bir örnek kazanmış saçları, pantolon askıları ve Doc Marten marka botları ile erkek işçi sınıfının abartılmış bir hali görünümündeydi. Şiddet, futbol fanatizmi, Pakistanlı azınlıklara ve homoseksüellere uyguladıkları baskı ve fiziksel şiddet ile özdeşleştiler.

Reggae ve ska türü müzik de maskülen yapısı ve ulaşılabilirliği yüzünden bu grup tarafından benimsendi. Ancak ‘mod’ların aksine gece kulüplerinden hem pahalılıkları yüzünden hem de işçi sınıfının tercih ettiği bar, alkol, futbol ve sokakları içeren aktivitelere yöneldikleri için uzak durdular. Bu tür değerleri kaale almayan hippie kültürü ise öfkelerinin açık hedefi haline gelmişti. Ancak tüm çabalara rağmen dazlaklar açık bir şekilde politik bilince sahip olmadılar.

Kültürel gelişmeler tüketici toplum tarafından saptırılsa da dazlak kültürü hiçbir zaman tam olarak yok olmadı. İngiliz Milliyetçi Partisi, özellikle Almanya ve Amerika’daki neo-nazi grupları, futbol fanatikleri ve radikal işçi sınıfı kültüründe varlığını sürdürdü.

Punklar

1970lerin ortasında büyük oranlardaki işsizlik, enflasyon ve faşizm geri dönüş yaşamaktaydı. İşsizlikten en çok zarar gören ise okulu bırakmış, vasıfsız işçi sınıfı mensuplarıydı. Bu tür bir ortamda oluşan alt kültür yeni bir müzik türünün ortaya çıkmasına vesile oldu.

Kendi sınıfsal konumlarıyla ilgili takıntılı bir ilgisi olan dazlakların aksine punklar nihilistik görüşteydi ve kendilerini gerçek dışlanmışlar ve kayıp bir jenerasyon olarak görmekteydiler.

Kendilerine has bir alt kültür oluşturma çabaları geçmiş, hippileri ve rock müziğini tamamen reddetmelerinden ve tuvalet zinciri, çengelli iğne, yırtılmış t-shirtler ve kirletilmiş okul üniformaları gibi objeleri hiçbir değerleri olmadığı ve olağandışı oldukları için benimsemelerinden anlaşılmaktadır. Punk bu yönüyle daha önceden var olmuş her türlü stili yok etmeye ve her şeyi absürtlüğe indirgemeye çalışmaktaydı.

Müzikleri de son derece doğrudan ve basit bir formattaydı. ‘Ötekiler’ tarafından kabul edilemez olduğu sürece yetenek koşulu aranmadan herkes gitar çalabilir, herkes kendine has bir dans ve giyim stili oluşturabilir gibi görülmekteydi. Punk kendinden önceki bütün alt kültürleri düzensiz ve çarpıtılmış bir şekilde bünyesinde birleştiriyordu.

Rastafarianlar

1960larda İngiltere’de sadece siyah afro-karayip kökenli gençliğe has bir alt kültür oluştu. İngiltere’deki köle ticareti ve kolonizasyon politikalarından ötürü 17. y.y. dan beri burada yaşamakta olan siyahlar sürekli bir önyargı ve ırkçılığa maruz kalmaktaydı. Böyle bir ortamda muhalif bir yaşam stili yaratarak savunma amaçlı alternatif kültürel alanlar yaratma çabası içine girmişlerdi.

Rastafarianlar ise dini açıklamaları ile politik mesaj vermeyi amaçlayan, her türlü alkol ve kumar gibi ilgi alanlarını kısıtlayıp, marijuana içilmesini kutsal olarak gören bir kültürü oluşturmaktaydı.

Karşı Kültür

1950’lerin gençlik kültürü kavramının yerine 1960’larda mevcut düzene tamamen muhalif olduğu varsayılan bir gençlik karşı kültürü yerleşti. Karşıt kültür kavramı toplum

ilişkilerinin ve toplum düzeninin nasıl olması gerektiği ile ilgili karşıt görüşler üreten alt kültürleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bu akımın alt kültürlerden en önemli farkı orta sınıf ve bohem hayat yaşayan kesimin yükselen politik ve kültürel protesto ve eylemleriydi. Politik organizasyonlar, özgürlük hareketleri ve alternatif yaşam tarzlarıyla hakim toplum düzeninden ayrıldıklarını göstermeye çalıştılar.

Beats ve Yeni Sol

Savaş sonrası bunalım ortamında Teds ve rock'n'roll akımı ortaya çıkmadan önce Beats mahrumiyet ve yoksulluğun onlara başkaları tarafından kabul ettirilmesinden, kendi istekleriyle çalışmayı reddederek yoksulluğu seçtiler. Gelecekle ilgili hiç umudu bulunmayan ve ilerleme olacağına dair inancı bulunmayan 'beats' anı yaşamaya çalışıyordu. Zamanla İngiltere'de Nükleer Silahsızlanma Kampanyası ile özdeşleşen bu grup 1950'lerde endüstriyalizmin hümanist ve entelektüel karşıtları oldular.

Adı geçen kampanya aynı zamanda merkez politik partileri savunan Lenin modelinden uzak ve yeni bir liberalizmi savunan Yeni Sol grubunun oluşmasına önayak olmuştur.

Hippiler

Hippiler, tıpkı 'beat'ler gibi teknoloji ve bürokrasinin hem sosyalist hem de kapitalist toplumlarda artan etkisine karşı eleştirel bir tutum sergilemekteydi. Ancak hippiler yeni ve farklı bir yaşam tarzı yaratarak başkalarına da örnek olarak bu şekilde yaşamaya yönlendirmeyi amaçlamaktaydı. Buna rağmen kültürleri politik bir yapıdan uzaktı. Ne başkanlık, ne parti ne de manifestoları bulunmayan ve savaşmak yerine sevgiyi aramayı, kişinin kendini toplumsal yaptırımlardan korkmadan özgürce ifade edebilmesini savunan amaçları bulunmaktaydı. Bu şekilde toplumu barışçıl yollardan dönüştürmeyi hedeflemekteydiler.

Kendini ifadenin ve hayal gücünün limitlerini zorlamak için esrar ve LSD ya da asit adı verilen halüsinogen etkileri olan maddenin kullanımı yaşam stilleriyle özdeşleşmişti. Hippiler her ne kadar sevgi ve barış fikirleri ile başta sempati uyandırsalar da çalışmaya karşı olmaları, yaygın uyuşturucu kullanımı ile toplumda onlara karşı güvensizlik de uyanmaktaydı. Toplumun verdiği tepkiye paralel olarak uyuşturucu ile ilgili hukuki yasaklamalar ve yaptırımlar 1960'larda büyük bir gelişim gösterdi. Bu bakımdan barış ve kişisel özgürlüğü savunmalarına rağmen hippilerin yaşam stilleri 'tehlikeli' olarak tanımlanmaktaydı.

Politik Aktivistler ve Anarşizm

Vietnam'daki Amerika'nın emperyalist duruşu, siyahların siyasi hakları ve eğitim alanındaki kontrol 1968 yılında pek çok değişik grupları üniversite eylemlerinde, yürüyüş ve sanat gösterilerde birleştirmişti. Uyuşturucu kullanımı, öğrencilerin aktivist eylemleri ve mistisizm ile tanımlanan karşı kültür, daha anarşist politik eylemler ile varlığını sürdürmekteydi.

Ancak bu bohem devrimi de kendi içindeki çelişkiler sayesinde uzun ömürlü olamadı.

Materyalizmi ve kapitalist girişimleri eleştirirken hippilik kavramı sayısız küçük kapitalist atılımlara (t-shirt, pop art, poster ve uyuşturucu ile ilgili objeler gibi..) olanak sağladı. Bu şekilde 1990'larda medyanın da büyük etkisiyle bütün alt kültürler giderek artan bireysel ve tüketim odaklı toplumun ağırlığı ile yok oldular.

Anti-kapitalizm

1990'lara gelindiğinde dünya çapında gösteri ve protestoların hedefi olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşlardı. Anti-kapitalist akım komünizmin çöküşünden sonra oluşan ve gittikçe globalleşen çok uluslu şirketlerin ve neo-liberal ekonomilerin olduğu bir ortamda politik boşluğu doldurmaya çalışıyordu. Günümüzde de üçüncü dünya borçları, küresel ısınma, genetiğiyle oynanmış besinler ve savaşın ekonomik nedenleri gibi konularda anti-kapitalist hareket varlığını sürdürmektedir.

Rave ve Kulüp Kültürü

1980'lerin ortasında ilk olarak İspanya'nın İbiza adasında ortaya çıkan ve 20. y.y'ın en kalıcı gençlik hareketi olarak tanımlanan rave kültürü tekno müzik ve tekrarlayan ritim eşliğinde sabaha kadar süren toplu partiler ve Ecstasy maddesinin kullanımı ile özdeşleşmişti. 1990'lara gelindiğinde uyuşturucu kullanımı gençlik kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmişti.

Gençler arasında yapılan araştırmalarda çok yüksek oranda olan uyuşturucu kullanımı aynı zamanda sadece marjinalerin değil çalışan ve iyi eğitim almış kesimin arasında da giderek yaygınlaşmıştı. Bu yüzden uyuşturucu kullanımının anormal ve alışılmadık bir şey olduğu görüşünü sürdürmek zamanla çok güç bir hale geldi.

Rave kültürü her ne kadar düzenlenen partilerin yasa dışı olması, toplum düzenine zarar vermesi gibi etkenlerle bir başkaldırı gibi görünse de aynı zamanda oldukça organize ve ticari amaçlı bir girişimdi.

Kültürel Kriminoloji (Suçbilim)

Kültürel kriminoloji alanı medya, toplum, kuralları çiğneyenler ve kontrol mekanizmaları arasındaki sayısız etkileşimleri ve bu etkileşimler yoluyla kolektif bir şekilde yapılan suç tanımlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Kültürel araştırmalar bakımından kültürün bir suç olarak nasıl değerlendirildiğini ve sanat, müzik, dans, seks gibi aktivitelerin nasıl suç haline getirildiğini araştırdığı gibi, 'suç kültürü' bakımından da alt kültür, medya ve suçun politik tanımları arasındaki ilişkinin içinde bir yaşam tarzının ve zevk almanın da var olduğunu vurgulamaktadır.

Kültürel kriminolojinin araştırdığı alanları ve özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Kültürel ve kriminolojik süreçler ile dinamiklerin günlük hayatta birleştiği noktalar
- Kültürel araştırmalar, postmodernizm, eleştirel kriminoloji, etkileşimsellik, anarşizm ve medya araştırmaları

- Olağandışı alt kültürlerin suç davranışının kaynağı olarak incelenmesi
- Heyecan, eğlence, zevk gibi duyguların kural ihlalleri yapılmasında ve suç işlenmesindeki rollerinin araştırılması
- Marjinallik, kanunsuzluk, medya tanımları ve popüler kültürün kişilerin ve grupların suçlu haline getirilmesi bakımından bağlantıları ve farkları
- Kültürel bir teşebbüs olarak suçun kontrolü

Graffiti çizimi, vandalizm gibi suç aktivitelerinin sadece amaca yönelik olmadığı aynı zamanda da bir kendini ifade etme aracı olarak görüldüğü kültürel kriminoloji tarafından vurgulanmıştır.

Olağan dışılık aynı zamanda günlük hayatın tekdüzeliğinden uzaklaştırarak giderek yabancılaşan dünyada bir şekilde kontrolü ele geçirme çabasını yansıtmaktadır. Bu da suç işleme konusunda heyecan gibi duyguların ve sınırları zorluyor olmanın önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu yüzden de kontrol önlemleri daha da fazla kural ihlaline sebep olmaktadır.

ÇETELER

Yetişkinlerin tepkisini çeken gençlik grupları çok uzun süredir değişik formlarda var olmakla beraber, 'çete' kavramı büyük ölçüde Amerika'da ortaya çıkmış ve 20. yüzyıla özgü bir olgudur. Çeteler göç ve toplumsal değişimlerin doruk noktasına ulaştığı endüstriyel dönemde Chicago ve diğer büyük şehirlerde yayılmaya başlamıştır.

Çete işçi sınıfı içinde bölgesel ayrımlar ile tanımlanan, grup dayanışmasına dayanan ve sokaktaki çocuklar arasında kuralları nesilden nesile aktarılan bir topluluk olarak tarif edilmektedir. Ayrıca toplumsal olarak dağınık ve büyük ölçüde azınlık olan topluluklar için alternatif bir aidiyet ve destek kaynağı olmuştur. Toplumun bu gruplara sağlayamadığını vererek bir kaçış olanağı sağlamaktadır. Bu bakımdan çete kavramı Amerika'da 1950'lerde toplumla çatışma halinde olan bir topluluktan ziyade, yerel toplumsal düzenin önemli bir parçası olarak görülmekteydi.

İşçi sınıfına dahil olan gençler için çeteler, ekonomik pozisyonlarından dolayı onlara karşı ayrımcı bir tutum sergileyen orta sınıfa karşı tepkilerini ifade etmek için kullandıkları bir alt kültür olmuştur. Toplum tarafından meşru görülen orta-sınıf hedeflerine ulaşmak için uygunsuz ve kanunsuz bir mevki elde etme yolu olarak da bu alt kültür kullanılmaktaydı. Aynı yıllarda çeteler popüler Amerikan kültürüne muhalif değerleri olan ve kendilerine has dilleri, giyim ve davranış biçimleri ile paylaştıkları inançları olan bir topluluk olarak tanımlanmıştır.

Fakat Amerika'daki çetelerin tam olarak etkilerini değerlendirmek güçtür, çünkü gençlik çetesinin ne anlam ifade ettiği konusunda bir ortak görüş bulunmamaktadır. Gençlik çeteleri tanımlamaları bu bakımdan çok çeşitlilik göstermekle beraber, çoğu şu unsurları içerir: kendileri tarafından oluşturulmuş bir grup, ortak ilgi alanları, belli bir bölgeyi veya iş alanını kontrol altında tutma, iletişim için semboller kullanma ve kolektif bir şekilde suç olaylarına karışma.

Birçok yargı organı çetelerin varlığını reddederken, bir kısmı da hatalı bir şekilde çok daha az ciddi seviyede kurallara karşı gelen ergen genç gruplarını ‘çete’ olarak nitelendirmektedir. Genelde toplum onları bir problem olarak görüyorsa ergenlerden oluşan gençlik gruplarını çete olarak nitelendirmeye meyilli oldukları görülmektedir.

İngiltere’de ise çeteler, alt kültürün aksine alternatif iş teşebbüsleri olarak da kullanılmaktaydı. 1970 ve 1980’lerde toplumsal anlamda artan hareketlilik ve silah ulaşımının kolaylaşması ile çeteler de daha tehlikeli bir hale gelmişti. Daha fazla suç olayına karışmış veya bu tür kişilerle bağlantısı olan çete üyeleri, daha fazla silah kullanımı, bölgesel ayrımlara daha az önem veren bir anlayış, daha yoğun alkol ve madde kullanımı ile uyuşturucu ticaretinde daha aktif rol oynamaları bu grupları daha büyük bir tehdit haline getirmişti. Amerika’daki Çin ve Porto Rico’lu çetelerin gasp, haraç ve uyuşturucu ticareti gibi aktivitelerde bulunduğu ifade edilmekteydi.

Ancak 1990’larda Amerika’daki çetelerle yapılan araştırmalar, çetelerin pek çoğunun aidiyet hissi vermekle beraber devamlılık arz etmediğini ve çoğu zaman çete üyeleri bireysel olarak suç işlemiş kişilerden oluşmasına rağmen, bütün bir çetenin kollektif bir şekilde herhangi bir suça karışmasının nadir bir olay olduğunu göstermiştir. Ayrıca gençlik çetelerinin yetişkin suç örgütlerine dönüştüğüne dair de geçerli kanıtlar bulunmamaktadır. Bazı çetelerin yasadışı işlere karışmadan sadece birtakım sosyal ayrıcalıklar sağladığı, bazılarında da yoğun alkol ve madde kullanımının olmadığı ve yakın toplumsal bağlar kurulmasını sağladığı bilinmektedir.

Yine de 1980’lerden itibaren Amerika’da gençlik çetelerinin ve çete üyelerinin sayısında çok yüksek bir artış gözlenmektedir. 1980 yılında 2000’in üzerinde çete ve 110000 çete üyesi olduğu belirlenen ülkede, 1996 yılında çete sayısının 31000’e ve çete üyesi sayısının da 846000’e çıktığı görülmüştür. Suça karışmış çocuk ve gençlerle yapılan araştırmalarda da çete üyeleri buldukları örneklem tarafından işlenen bütün ciddi şiddet içeren suçların yüzde 68 ile 89 arasında değişen oranlarda büyük bir kısmına karışmış olduklarını belirtmişlerdir.

A.B.D.’de 2007 yılının ‘Ulusal Çete Anket Araştırması’ sonuçları incelendiğinde 1996-2000 yıllarından itibaren en çok bölgede gençlik çetesi problemlerinin yaşandığı yıl olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında 2007 yılında A.B.D.’de 788.000 çete üyesi ve 27.000 çete olduğu tahmin edilmektedir. Büyük şehirler ve varoşların çetelerin en çok konuşlandığı yerler olduğu görülmektedir.

Önceki yıllarda olduğu gibi çetelerdeki şiddet olaylarının da en çok büyük şehirlerde ve varoşlarda yaşandığı, küçük şehirlerde ve kırsal kesimde ise çetelerle bağlantılı herhangi bir cinayet, saldırı, soygun veya ateşli silah kullanımı olmadığı görülmüştür. Büyük şehirlerde ise 2006 yılına kıyasla gençlik çetelerinin karıştığı cinayet ve diğer şiddet içeren suçlarda artış olduğu ifade edilmiştir.

Çete üyelerinin yaşları genelde 12 ile 24 arasında değişmektedir ama hem daha genç hem de daha yaşlı çete üyesi sayısı giderek artmaktadır. Erkek çete üyelerinin sayısı, özellikle de geç ergenlik dönemindekiler incelendiğinde kızlardan çok daha fazladır. Çeteler genelde

o dönem kentsel kesimlerde düşük sosyo-ekonomik seviyede hangi etnik kültür sayıca fazlaysa o topluluklarla bir anılmaktadır. 19. yüzyılda Amerika'daki çetelerin daha çok Yahudiler, İrlandalılar ve İtalyanlar oluştuğu görüşü hüküm sürüyordu. Günümüzde ise Afrika-Amerikalılar, Latinler ve Asyalıların sayısının daha fazla olduğu bazı çalışmalarda ifade edilse de, özellikle okullarda yapılan araştırmalarda çete üyesi beyazların sayısının gerçekte çok daha fazla olduğu görülmektedir.

Geçmişteki geleneksel çete yapısının günümüzde değişmekte olduğu da görülmektedir. Önceki dönemlerde çeteler birkaç yüz üyeden oluşup yaşa göre sınıflandırılmış birkaç alt gruptan oluşmaktaydı. Ancak günümüzde yaşa göre sınıflandırılan ve bölgesel olarak konuşlanmış genç ve yetişkin çetelerinin sayısı giderek azalmaktadır. Bu durum eskisine göre nispeten özerk, daha küçük, daha az organize ve bölgesel olarak tanımlanmayan grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çeteler çocuk cezaevleri ve ıslah eğitim merkezlerinde ciddi problemlere sebep olmaktadır. Kurumda yaşanan şiddet olayları dışında, bu tip yerlerde yeni çetelerin oluştuğu veya yeni üyeler topladıklarına dair kanıtlar bulunmaktadır. Yeni çete oluşumu büyük ölçüde tutukluların kurumda bulunan diğer tutuklulardan korunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Risk Faktörleri

Neden bazı çocuklar çetelere katılırken diğerleri katılmaz? Hangi faktörlerin çeteye katılımı desteklediğini bulabilmek gençlerin çetelere katılmasını önleyebilmek açısından önem arz etmektedir. Bir çeteye katılma ihtimalini arttıran risk faktörleri yapılan araştırmalarda toplumsal, ailevi, okul ve eğitim durumu ile ilgili, arkadaş grubuyla ilgili ve kişisel olarak sınıflandırılmıştır.

A.B.D.'nin Rochester ve Seattle şehirlerinde ergenlerle yürütülen çalışmalarda ergenlerin çetelere katılmasını etkileyen toplumsal risk faktörleri arasında en önemlileri sosyal entegrasyonun düşük ve uyuşturuculara ulaşımın kolay olduğu bir çevrede büyümek olarak belirlenmiştir. Ailevi etkenler ise yoksulluk, öz ebeveynler ile beraber büyümek, ebeveynlerin çocuğa karşı ilgisiz olması, ailenin dengesizliği, anne veya babadan şiddet görmek ve antisosyal davranışları olan kardeşlerin olması şeklinde sıralanmıştır.

Okulla ilgili, hem ailenin hem de çocuğun düşük başarı beklentisi, düşük akademik başarı, çocuğun okula bağlı olmaması ve öğretmenler ile olumlu bir ilişkisi olmaması gibi faktörler öne çıkmaktadır. Arkadaş gruplarının daha önce suçla ilgili olaylara karışmış kişilerden oluşması da önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır.

Kişisel risk faktörleri arasında ise düşük özsaygı, erken yaşta başlayan alkol ve madde kullanımı, daha önceden suç işlemiş olmak, hiperaktiflik, depresif semptomlar, olumsuz yaşam olayları ve erken yaşta başlayan cinsel deneyimler sıralanmıştır. Bu faktörlerin hepsinin bir arada görülmesi gerekmemekle beraber, çocuklukta maruz kalınan risk faktörlerinin sayısı arttıkça, ergenlikte bir çeteye katılma ihtimali de artmaktadır.

1985 yılından 2001'e kadar 800 gencin izlenerek her yıl değerlendirilmesi sonucu Seattle'daki çalışma 10-12 yaşında çocukların yaşamını etkileyen hangi faktörlerin ileride 13-18 yaşları arasında bir çeteye katılma ve çete üyesi olarak kalma ihtimalini etkilediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada gençlerin ergenlik boyunca çetelere katılmakta olduğu görülmüştür ama pek çok öğrencinin liseye geçtiği 15 yaşında bu risk birden artmaktadır. Ancak bir çeteye girip bir yıldan fazla kalanların oranı oldukça düşüktür.

Çeteler ve Şiddet

A.B.D.'de çete üyeleriyle yapılan araştırmalarda hem hırsızlık, haneye tecavüz, uyuşturucu ticareti gibi şiddet içermeyen suçların yüzde ellisinden fazlası için, hem de şiddet içeren suçlar için çete üyesi olmayanlardan 3 ile 7 kat arasında değişen oranlarda daha fazla sorumlu olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir çeteye üye olmanın, daha önceden suç işlemiş akranların olmasından daha fazla gençlerin şiddet davranışı gösterme ihtimalini arttırdığı görülmüştür.

Ayrıca çete üyesi olmanın şiddet uygulama ihtimali üzerindeki etkileri uzun süreli olup; kişiler üyesi oldukları çeteden ayrıldıktan sonra bu ihtimal düşmekle beraber, yine de çetelerle bağlantısı olmayan gençlere göre çok yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Ancak, sayıları oldukça az olan şiddet kullanımı üzerine kurulu çeteler dışında, şiddet diğer bütün çete aktiviteleri içinde bu gruplarda düşük bir oranda gerçekleşmektedir. Büyüyük bir oranda çete üyeleri beraber vakit geçirerek normal ergen sosyal aktivitelerinde bulunmaktadır ama alkol, madde kullanımı ile uyuşturucu ticaretinin de oldukça yaygın olduğu görülmektedir.

Tam bir karşılaştırma mümkün olmamakla beraber, A.B.D.'de çete olaylarının 1950'lerden sonra arttığını söylemek mümkündür. Şiddet kullanmaya meyilli oluşları çeteleri diğer gençlik gruplarından ayıran en önemli özelliklerden biridir. Şiddet kullanımı aynı zamanda çete içindeki düzeni korumak ve üyeleri kontrol altında tutmak için de kullanılmaktadır. Şiddet oranları bir şehirden diğerine, bir toplumdaki diğerine ve bir çeteden diğerine farklılık göstermektedir.

Çetelerin kendilerini korumak veya diğer grupları kontrol altında tutmak amacıyla her zaman bir tür silahlanma yoluna gittikleri görülmektedir. Ancak artan ateşli silah kullanımı ve silahlara ulaşımın kolaylaşması ile yapılan saldırıların ölümcüllüğü ve cinayet vakaları hızla artmıştır.

Gençlik çeteleri ile yetişkin suç örgütleri arasındaki bağlantı özellikle yetişkin cezaevi çeteleri bakımından önem arz etmektedir. Çete üyesi tutuklular, herhangi bir çeteye dahil olmayanlara göre çok daha fazla şiddet uygulamakta, cezaevinde yaşanan şiddet olaylarının büyük bir kısmından sorumlu oldukları gibi aynı zamanda kurumdaki uyuşturucu ticareti ve diğer yasadışı işleri de kontrol altında bulundurmaktadırlar.

Ayrıca bir çocuk/genç islahesinde bulunmuş olmak, ileride yetişkin cezaevi çetelerine katılma bakımından ciddi bir risk faktörü oluşturmaktadır. Cezaevindeki suçlu çete üyeleri de gençlik çetelerinin ortaya çıkmasına önyak olmaktadır. Çetede eski hükümlülerin bulunması çetelerin ömrünü uzattığı gibi şiddet kullanılması ihtimalini de arttırmaktadır.

Dünyada uyuşturucu ticareti ve çeteler

1980'lerin başında 'crack' adı verilen kokain yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı. Çete üyelerinin bu uyuşturucunun yaygınlaşmasından sorumlu olup olmadığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı araştırmalar 1985 yılında başlayan 'crack' kokain epidemisinden sonra birçok genç ve yetişkin çetesinin aktif şekilde uyuşturucu ticaretine karıştığını ve çete üyelerinin uyuşturucu kullanımının çete üyesi olmayanlara göre genelde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yine de bütün çete üyeleri uyuşturucu kullanmamakta ve kullananların hepsi de ortalama olarak çete üyesi olmayan gençlerden daha fazla kullanmamaktadır.

Uyuşturucu ticaretinde gençlik çetelerinin varlıklarının artmasının nedenleri 1980'lerde kokain piyasasının büyük oranda genişlemesi ve buna bağlı olarak fiyatların aniden düşmesi ile Amerikan toplumunda geleneksel kontrol mekanizmalarının işlerliğini kısıtlayan sosyo-ekonomik değişimler olarak gösterilmektedir.

Gençlik çetelerinin uyuşturucu ticaretindeki rolü artıyor gibi görünse de bu konuda yürütülen çalışmalar çeteler tarafından kontrol edilen organize bir suç ağı olduğuna dair kanıt üretememiştir. Çete araştırmacıları tipik çete organizasyonu yapısının uyuşturucu ticareti işine uygun olmadığı görüşünde uzlaşmaktadır.

Ayrıca ergen çetelerinin uyuşturucu ticaretine bulaşması ile şiddet vakalarının artması arasında bir bağlantı olduğu görüşü de ortaya atılmıştır. Ancak yine çetelerle yapılan araştırmalar bu iki davranışın arasındaki bağlantının zayıf olduğunu ve bir çeteye dahil olmanın uyuşturucu kullanma ve uyuşturucu ticaretine karışma ihtimalini arttırmakla beraber, uyuşturucu ticaretine katılan çeteler ile şiddet olayları arasında bir bağlantı bulunamamıştır.

Uyuşturucu kullanımı, uyuşturucu ticaretine karışma ile yüksek derecede bağlantılı olsa da ve uyuşturucu ticareti de silah taşıma ve ciddi, şiddet içeren suçlarla alakalı olsa da, kolektif şekilde yasadışı uyuşturucu ticareti yapan çeteler dışında, daha sık şiddet içeren suçlar işlemeyle doğrudan bir bağlantısı yoktur.

Bazı şehirlerdeki belli topluluklarda gençlerden oluşan çetelerin uyuşturucu ticaretinde çok aktif rol oynadığı bilinmekle beraber, çeteler, uyuşturucu ticaret ve şiddet arasındaki ilişkiye yönelik kalıplaşmış yargılar bu konuda toplumsal tepki uyandıracak şekilde şekillenmiştir.

Uyuşturucu ile ilgili şiddet vakaları olduğu zaman genelde uyuşturucu kullanımına bağlı olarak veya gençlik çetesinin organize şekilde uyuşturucu ticareti aktivitelerinde bulunmasından ziyade, çete üyelerinin bir kısmının yetişkin yasadışı uyuşturucu madde dağıtım ağlarına katılması nedeniyle gerçekleşmektedir. Gençlik çetelerinde cinayet vakaları da uyuşturucu ticaretinden çok çeteler arası çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Çeteler arası çatışmalar ise daha çok bir çete üyesinin kendi kimliğini korumak istemesi, çetenin veya üyelerinin korunmak istenmesi, yeni çete üyesi kazanılması ve bölgesel anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır.

Şiddet içeren ve içermeyen suçlara karışma oranları çete üyeleri çeteden ayrıldıktan sonra çeşitli oranlarda düşüş göstermektedir. Ancak uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti ba-

kımından incelendiğinde üyeler gruptan ayrıldıktan sonra da eskisi kadar aktif oldukları görülmüştür.

Çeteler arasında oldukça azınlıkta olmalarına rağmen genç ve yetişkin uyuşturucu çeteleri günümüzde 1970 ve 1980'lerden daha aktif durumdadır. Uyuşturucu çeteleri ile geleneksel sokak çeteleri arasındaki farklar uyuşturucu çetelerinde suç aktivitelerinin uyuşturucu üzerine yoğunlaşmış olması, geleneksel çetelere göre daha küçük olması, üyelerin birbirine daha bağlı olması, daha merkezi bir liderlik sistemi ile yönetilmesi, çeteler arası çatışmalar yerine rekabet ortamı ile kontrol edilmesi, çetelerin sınır alanlarının yaşanılan bölgelere değil satış alanlarına göre belirlenmesi ve ortalama olarak daha yaşlı üyelerden oluşması olarak sıralanmıştır.

Gençlik çeteleri üyeleri uyuşturucu kullanımı, ticareti ve şiddet olaylarına sıkça dahil olmaktadır. Yani bu problemlerin üst üste geldiğini söylemek mümkündür. Ancak uyuşturucu ticareti diğer ciddi ve şiddet içeren suçlarla da ilişkili olmakla beraber, uyuşturucu satışı yapan çete üyelerinin daha sık şiddet içeren suç işlediklerini söylemek mümkün değildir.

Dünyada pek çok çete üyesi, genelde şiddet de içeren yasadışı suçlara çetelere katılmadan önce karışmış durumdadır. Yani çeteler şiddet göstermeye meyilli veya zaten şiddet içeren suçlara karışmış kişileri bünyesine dahil etmektedir. Yine de daha önce pek çok defa suç işlemiş bile olsalar, bu kişiler çetelere dahil olduktan sonra şiddet içeren aktivitelerin sayısında artış olmaktadır.

Bazı gençlik çeteleri gerçekten aktif bir şekilde sokak düzeyinde uyuşturucu ticareti yapmaktadır. Fakat bazı istisnalar dışında uyuşturucu ticareti operasyonları bu tür çetelerin kontrolünde bulunmamaktadır. Yetişkinlerden oluşan ve uyuşturucu alımı ve satışını kontrol altında tutan büyük çeteler bulunmaktadır ve bu çeteler şiddet olaylarının büyük bir kısmından sorumludur. Karıştıkları şiddet olaylarının da büyük bir kısmı uyuşturucu ticareti ile bağlantılıdır.

Bu bakımdan gençlik çeteleri ile 'crack' kokain piyasası ortaya çıkmadan veya bu piyasadadan kar etmek amacıyla kurulmuş yetişkin suç örgütleri arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. Yetişkin suç örgütleri uyuşturucu ticareti ile bağlantılı olan cinayet, saldırı ve soygun gibi en yüksek derecede şiddet içeren suçların büyük bir kısmından sorumludur.

Dünyada çeteler, uyuşturucu ve şiddet olayları arasında bir bağlantı olduğu düşüncesi gençlik çetelerinin medyada yansıtılan görüntüleri ile ciddi şekilde desteklenmektedir. Bu şekilde bir bağlantı olup olmadığı ve aralarındaki nedensellik ilişkisi ergenlerle yapılan uzun süreli araştırmalarda incelenmektedir. Ancak çete, uyuşturucu ve şiddet bağlantısının gençlik çetelerinin sürekli problem oluşturduğu birkaç bölgede bile yetişkinlerden oluşan çeteler ve yetişkin suç örgütlerinde çok daha güçlü olduğu görülmektedir.

Çetelerde görülen pek çok şiddet olayı çete hayatının ve bireylerin çete içindeki konumlarına bağlı olarak geldikleri pozisyonun beklenen ve olağan bir unsuru olarak görülmektedir. Çeteden ayrı buldukları sürede bile şiddet hem yaşadıkları çevrede hem de aile içinde çete üyelerinin günlük yaşamının doğal bir parçasıdır.

Dünyada gençlik çetelerinin katıldığı uyuşturucu ticareti, yetişkin yasadışı uyuşturucu ticareti örgütlerinin aktivitelerinden ayrı değerlendirilmeli ve iki problem ayrı ayrı ele

alınmalıdır. Gençlik çetelerinin karıştığı uyuşturucu ticareti çeteler arası çatışmalar, kişilerarası şiddet gibi diğer suçlar ile aynı anda görülmektedir ve bu suçlar genelde uyuşturucu ticareti ile ilgili problemlerden kaynaklanmamaktadır. Buna karşılık yetişkin örgütlerindeki şiddet olayları çok daha doğrudan uyuşturucu ticareti işine bağlı olarak gelişmektedir. Bu yüzden gençlik çetelerinin aksine yetişkin örgütlerinin yürüttüğü uyuşturucu ticaretinin önüne geçilmesi şiddet içeren suçların oranlarında ciddi bir düşüşe neden olacaktır.

Okullarda Çeteleşme

Dünyada çeteler, okullarda oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir. 1998 yılında yürütülen bir çalışmada yaşları 12 ile 19 arasında değişen öğrencilerin yüzde 28'i okullarında çetelerin olduğunu belirtmiştir. Anket yapılan öğrencilerin yaşı arttıkça okullarında çetelerin olduğuna dair ifadelerin sayısının da arttığı gözlenmiştir. Öğrencilerin arasında en çok 15 yaşındakiler, %43 oranında okullarında çetelerin var olduğuna dair görüş bildirmiştir. En çok okullarında yasadışı suç olaylarına karışan çetelerin olduğunu ise yaşı 15 ile 17 arasında değişen öğrenciler ifade etmiştir.

Ayrıca okullarında esrar, kokain gibi uyuşturucu maddelere ulaşımın kolay olduğunu ifade eden öğrencilerin, okullarında çetelerin olması ihtimali de artmaktadır. Çetelerin varlığı ise öğrenciler için okullarda şiddete maruz kalma ihtimalini iki kattan daha fazla arttırmaktadır.

Araştırmadaki öğrenciler okullarında gördükleri çetelerin büyük bir kısmının aktif şekilde suç olaylarına karıştığını ifade etmiştir. Öğrencilerin üçte ikisi ise okullarındaki çetelerin şiddet uygulama, uyuşturucu satışı ve ateşli silah bulundurma suçlarından hiçbiri ile ilgisi olmadığını veya sadece birisi ile ilgisi olduğunu ifade etmiştir. Okullardaki çetelerin sadece çok küçük bir bölümünün üç tür suça da karıştığı belirtilmiştir. Muhtemelen okullarda ve okul çevresinde yaşanan problemlerin ve şiddet içeren saldırıların büyük bir kısmından bu çeteler sorumludur.

Okulda çetelerin varlığı suçla ilgili aktiviteler ve öğrencilerin kendilerini korumak için önlem alma sıklığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum da okul ortamının öğrenciler tarafından tehlikeli bir yer olarak algılandığını göstermektedir. Fakat çetelerin okulda şiddet olaylarının artmasının doğrudan bir sebebi olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır. Çetelere dahil olmak öğrenciler tarafından tehlikeli olarak algıladıkları okul ve çevreden kendilerini korumak için uygulanan bir yöntem olarak da değerlendirilebilir. Sonuç olarak hem çetelerin varlığı hem de yaşanan şiddet olayları okuldaki düzensizliğin ve okul, aile, toplum, arkadaş grubu gibi diğer faktörlerin etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır.

Modern Çeteler

1996 yılında yapılan Ulusal Gençlik Çeteleri Araştırması'nda değişik büyüklükte ve nitelikte bölgelerde yaşan kişilere yaşadıkları yerde çetelerden kaynaklanan problemlerin ne zaman ortaya çıktığı sorulmuştur. 1991 yılından önce ve sonra çete kaynaklı problemlerin ortaya çıktığını belirten bölgeler çetelerin ve çete üyelerinin özellikleri bakımından karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, çete probleminin daha geç ortaya çıktığı bölgeler ile çok daha önce başladığı bölgeler arasında niceliksel farklar bulunmaktadır. Çetelerin daha sonraki yıllarda problem oluşturmaya başladığı bölgelerdeki çetelerin daha fazla 18 yaşın altında olan genç üyeleri, biraz daha yüksek kadın üye oranı ve daha karışık bir ırk/etnik grup yapısı bulunmaktaydı. Ayrıca bu bölgelerdeki çetelerin uyuşturucu ticareti ve cinayet de dahil olmak üzere şiddet içeren suçlara daha fazla karıştığı görülmüştür. Çete probleminin geç ortaya çıktığı bölgeler genelde kırsal kesim ve nüfusu 50.000'in altındaki küçük şehirlerden oluşmaktadır.

Çete probleminin en erken ortaya çıktığı bölgelerdeki çete üyelerinin sadece mülkiyet suçlarına değil şiddet içeren suçlara da daha fazla karıştığı görülmüştür. Buna karşılık çete probleminin geç ortaya çıktığı bölgelerde çete üyeleri en çok hırsızlık, haneye tecavüz gibi mülkiyet suçları işlemekte ve motorlu araç soygunları da bu gruplarda çok daha az görülmektedir. Her ne kadar çete probleminin daha geç ortaya çıktığı bölgelerde kolektif bir şekilde yürütülen uyuşturucu ticareti daha az görülse de, çete üyelerinin bireysel olarak uyuşturucu satışı yapma oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çetelerin suça karışması bakımından çete probleminin daha geç ortaya çıktığı bölgeler bu bakımdan gelişimin erken safhalarında olabilirler. Bazı araştırmalar çetelerin zamanla mülkiyet suçlarından şiddet içeren suçlar ve uyuşturucu ticareti gibi daha ciddi suçlara yöneldiğini göstermektedir. Ayrıca çete üyeleriyle yapılan araştırmalar da bir çeteye dahil olmanın ergenlik döneminde şiddet davranışı gösterme ihtimalini arttırdığını göstermiştir. Çetelere bir yıldan fazla süreyle üye olan gençlerin bir yıl veya daha kısa süreyle bir çetede kalanlara göre ciddi ve şiddet içeren suçlara karışma olasılığının çok daha yüksek olduğu gösterilmiştir.

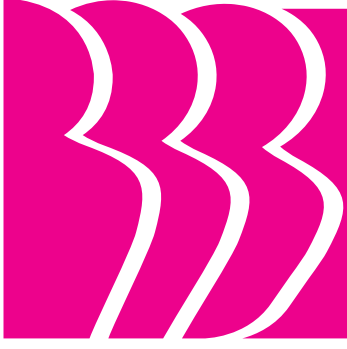
Bazı araştırmacılar yeni tür çetelerin 'karma' bir çete kültürüne dahil olduğunu iddia etmektedir. Örnek olarak bu çeteler öncekilerin aksine geleneksel bir renge sahip olmak zorunda değildir, isimlerini değiştirebilir, üyeler bir çeteden diğerine geçebilir veya birden fazla çeteye üye olabilir ve iki veya daha fazla çete bir anda birleşerek yeni bir çete oluşturabilir. Ayrıca rakip çetelerin bazı yasadışı işleri yürütmek adına işbirliği yaptığı da bilinmektedir. Bu tür karma çeteler 1980 veya 1990'lardan önce çete problemi olmayan bölgelerde daha yaygın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çete problemi 1990'lardan sonra başlayan bölgelerde iki veya daha fazla etnik grubun bulunduğu çeteler çok daha yüksek oranda görülmektedir.

Göç eden çete üyeleri daha sofistike büyük şehir çetelerinin kültürel uygulamalarını daha küçük bölgelere taşıyarak 1990'larda yeni 'karma' çetelerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bazı filmler ve çete üyelerine özgü 'gangsta' şarkı sözlerinin de bu çete kültürünün oluşumunda etkisi olmuştur. Nispeten daha bağımsız bir yönetime sahip oldukları için yasal merciler tarafından fark edilmeleri daha zor olmaktadır. Bu tür çete oluşumlarıyla mücadele edebilmek için ne tür bir yapıya sahip olduklarını incelemek ve uygun müdahaleler geliştirmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Bennett, T. & Holloway, K. (2009). The Causal Connection Between Drug Misuse and Crime, *British Journal of Criminology*, 49(4), 513-531.
- Bennett, T., Holloway, K. & Farrington, D. (2008). The Statistical Association Between Drug Misuse and Crime, Aggression and Violent Behavior, 13, 107-118.
- Chamberlain, P. (2003). *Treating Chronic Juvenile Offenders*. Washington DC: American Psychological Association.
- Coid, J. W. (2002) The Management of Dangerous Psychopaths in Prison, In *Psychopathy; Antisocial, Criminal and Violent Behavior* (Eds. Millon, T, Simonsen, E., Birket-Smith, M. & Davis, R. D.) 431-457.
- Cooke, D. J. & Mitchie, C. (1997). An item response theory analysis of the Hare Psychopathy Checklist. *Psychological Assessment*, 9, 3-13.
- *Delinquency* 30(1):55–87.
- Egley, A. Jr. & O'Donnell, C. E. (2009). Highlights of the 2007 National Youth Gang Survey, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Esbensen, F., and Huizinga, D. 1993. Gangs, drugs, and delinquency in a survey of urban youth. *Criminology* 31(4):565–589.
- Flood-Page, C., Campbell, S., Harrington, V. & Miller, J. (2000). *Youth Crime: Findings from the 1998/1999 Youth Lifestyles Survey*, Home Office Research, UK: London, Development and Statistics Directorate, Crime and Criminal Justice Unit.
- Hare, R. D. (2002). Psychopaths and Their Nature: Implications for the Mental Health and Criminal Justice System, In *Psychopathy; Antisocial, Criminal and Violent Behavior* (Eds. Millon, T, Simonsen, E., Birket-Smith, M. & Davis, R. D.) 188-205.
- Hare, R. D. (2003) *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths among us*. New York: Pocket Books.
- Hill, K. G., Lui, C. & Hawkins, J. D. (2001). Early Precursors of Gang Membership: A Study of Seattle Youth, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Howell, J. C. & Decker, S. H. (1999). The Youth Gangs, Drugs and Violence Connection, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Howell, J. C. & Egley, A. Jr. & Gleason, D. K. (2002). Modern-Day Youth Gangs, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Howell, J. C. & Lynch, J. P. (2000). Youth Gangs in Schools, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Howell, J. C. (1998). Youth Gangs: An Overview, *Juvenile Justice Bulletin*, Washington DC: U.S: Department of Justice, Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Kinner, S. A., George, J., Campbell, G. & Degenhardt, L. (2009). Crime, Drugs and Distress: patterns of drug use and harm among criminally involved injecting drug users in Australia, *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 33(3), 223-227.

- Klein, M.W. 1995. *The American Street Gang*. New York, NY: Oxford University Press.
- Lochner, L. & Moretti, E. (2004). The Effect of Education on Crime: Evidence from Prison Inmates, Arrests and Self-Reports, *The American Economic Review*, 94(1), 155-189.
- Loeber, R. & Farrington, D. P. (2000). Young Children Who Commit Crime: Epidemiology, Developmental Origins, Risk Factors, Early Interventions, and Policy Implications, *Development and Psychopathology*, 12(4), 737-762.
- Loureiro, P. R. A., de Mendonc, M. J. C., Moreira, T. B. S. & Sachsida, A. (2009). Crime, Economic Conditions, Social Interactions and Family Heritage, *International Review of Law and Economics*, 29, 202-209.
- McCord, J., Widom, C. S. & Crowell, N. A. (2000). *Juvenile Crime, Juvenile Justice*. Washington DC: National Academy Press.
- Miller, W. B. (1992). *Crime by Youth Gangs and Groups in the United States*, Washington DC: US. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Moore, J.W. 1990. Gangs, drugs, and violence. In *Drugs and Violence: Causes, Correlates, and Consequences*, edited by M. De La Rosa, E.Y. Lambert, and B. Gropper. Research Monograph No. 103. Rockville, MD: National Institute on Drug Abuse, pp. 160–176.
- Muncie, J. (2004). *Youth and Crime*, 2nd Ed., London: Sage Publications.
- of juvenile gangs in facilitating delinquent behavior. *Journal of Research in Crime and*
- Starbuck, D., Howell, J.C., and Lindquist, D.J. 2001. *Hybrid and Other Modern Gangs*.
- Thornberry, T.P. 1998. Membership in youth gangs and involvement in serious and violent offending. In *Serious and Violent Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*, edited by R. Loeber and D.P. Farrington. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, pp. 147–166.
- Thornberry, T.P., Krohn, M.D., Lizotte, A.J., and Chard-Wierschem, D. 1993. The role
- Trotter, R. J. (1974). Cities, Crowding and Crime, *Science News*, 106(18), 282-283.
- *Youth Gang Series Bulletin*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

TÜRKİYE'DE SUÇA İTİLEN ÇOCUKLARLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMA VERİLERİNİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Suçta itilen ve kanunla ihtilafa düşen çocuk ve ergenlerin özelliklerini anlamak için üç ayrı kaynağa göz atmaya çalıştık. Özellikle bireyselleştirilmiş iyileştirme için gerekli olan özelliklerini tespit edebilmek için aşağıdaki kaynaklar gözden geçirildi.

- Bazı tez çalışmalarında elde edilen verilerde suçta itilen çocukların özellikleri
- Suç işleyen ve işlemeyen gençlerin özelliklerinin karşılaştırılması - iki araştırmanın verilerinin yeniden analizi
- 2012 yılında dört ayrı ceza infaz kurumunda yürütülen pilot BİSİS uygulamalarında AR-DEF uygulanan 1981 çocuğun özellikleri

BAZI TEZ ÇALIŞMALARINDA ELDE EDİLEN VERİLERDE SUÇTA İTİLEN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Türkiye'de yapılan bazı tez çalışmalarında çocukların suçta yönelmesinde etkisi olduğu belirlenen risk faktörleri aşağıda özetlenmiştir.

Yaş grubu

- Suç işleyen çocuklar arasında %69.3 oranıyla en çok görülen 15-17 yaş grubudur (A. Ok, 1989)
- Çocukların daha çok 16 ve 17 yaşları arasında suç işlediği görülmüştür (G. Öter, 1984)
- Suç işlemiş çocukların %60'ı 15 yaşını tamamlamıştır (M. Kıcalıoğlu, 1987)
- Görüşülen suç işlemiş çocukların %89.1'i 15 yaşın üzerindedir. (15-18 yaş arası) (A. Gürler, 2005)
- 15 yaşını dolduran çocukların suçta daha fazla yöneldiği görülmektedir. (%24) Suç işleme yaşı ortalama 15.12'dir (A. Öter, 2005)
- İstanbul H Tipi cezaevinde kalan ergenlerin %90'ı 15-17 yaş arasındadır (Ö. Öztürk, 2005)

Cinsiyet (erkek)

- Yapılan araştırmalarda suç işleyen çocuklar arasında çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir (N. Yakışıklı, 1997, A. Öter, 2005, S. Karabulut, 2006 ve G. Tartar, 1993)
- Ülke genelinde 2002 ve 2003 yıllarında suç işlediği şüphesiyle emniyete getirilenlerin %91.8 ve %91.5'i erkektir. Kız çocuklarının sayısı erkeklerin %11'ini oluşturmaktadır (A. Gürler, 2005)

- İzmir Buca İslahevi'nde hükümlü çocuklarla yapılan araştırmada çocukların %92.36'sı erkektir (M. C. Kozanoğlu ve ark., 2004)

Eğitim

- Suç işleyen çocuklar arasında çoğunluğu ilkokul mezunları oluşturmaktadır (S. Türkeri (1995), R. Erkan (1995), F. Çamkerten (1999), N. Doğan (1995), H. Kolbaşı (1995), Ş. Düvenci (1995), Ş. Çokdinleten (1995), Aslan N ve ark. (2003), S. Elibol (1998), N. Kayaaltı (1994), N. Yakışıklı (1997), G. Tartar (1993), H. Demirbaş (1992))
- Görüşülen suç işlemiş çocukların %71.8'i ilköğretimdedir. Ülke genelinde de 2003 yılında cezaevlerindeki çocukların %67.3'ü ilköğretimi tamamlamıştır (A. Gürler, 2005)
- Çocukların %13'ü okuma yazma bilmemektedir ve okulu terk edenlerin oranı %25'tir (A. Öter, 2005)
- Yapılan araştırmaya göre eğitim seviyesi ilkokul düzeyinin üzerine çıktıkça suçlulukta azalma görülmektedir (Semender, K, 2006)
- 2001-2005 yılları arasında çeşitli nedenlerle güvenlik birimlerine gelen 11-18 yaş arası çocukların %12.5'i okuma yazma bilmemektedir (Ağırçöten, B., 2006)

Arkadaşlar, akran grubu

- Kanunla ihtilafa düşen çocukların algılarına göre suç işleme nedenlerinin başında arkadaşlarının etkisi gelmektedir (S. Elibol (1998), N. Akalın (1999) ve N. Yakışıklı (1997))
- Görüşülen çocukların %77.8'i cezaevine gelmelerine sebep olan suçu işlerken arkadaşları ile birlikte olduklarını söylemiştir. %23.9'u bu suçu işlemelerinde arkadaşlarının etkisi olduğunu belirtmiştir (A. Gürler, 2005)
- İstanbul H tipi cezaevinde araştırmaya katılan ergenlerin %54.2'si suçu işlemelerinde arkadaşlarının etkili olduğunu belirtmiştir (Ö. Öztürk, 2005)

Kent yaşamı

Kanunla ihtilafa düşen çocukların büyük çoğunluğu il merkezlerinde ve kentsel bölgelerde suç işlemiştir (S. Türkeri (1995), N. Doğan (1995), H. Kolbaşı (1995))

Suç ortakları

Kanunla ihtilafa düşen çocukların çoğunlukla suç ortakları bulunmaktadır (S. Türkeri (1995), E. Kabasakal (1997), C. Gürsel (1997), H. Özçşemeci (1999), A. E. Yavuz (2003), S. Elibol (1998) ve N. Yakışıklı (1997)).

Çalışma

Suçlu çocukların büyük çoğunluğu cezaevine gelmeden önce bir işte çalışmıştır ya da çalışmaktadır (N. Alagöz (1998), S. Çırak (1996), R. Erkan (1995), Ö. Şaylıgil (1981), H. Kolbaşı (1995), Aslan N ve ark (2003), A. E. Yavuz (2003), N. Akalın (1999), N. Ceyhan ve ark. (1995) ve Ç. Beslen (1988)).

Görüşülen çocukların %89.1'i cezaevine girmeden önce bir işte çalıştıklarını belirtmiştir. %71.7'si ilkokul yıllarında çalışma hayatına atılmıştır (A. Gürler (2005))

Alkol ve madde kullanımı

- Yapılan araştırmalarda suç işleyen çocukların %81 ile 34.7 arasında değişen oranlarda sigara, %62-18 arasında değişen oranlarda alkol ve %52 ile 7 arasında değişen oranlarda da tiner, hap, esrar, amfetamin, LSD..vb. uyuşturucu maddeler kullandığı görülmüştür (S. Türkeri (1995), E. Kabasakal (1997), Aslan N ve ark. (2003), H. Özkan (1995), N. Akalın (1999), N. Ceyhan ve ark (1995) ve G. Tartar (1993).
- Görüşülen cezaevindeki çocukların %52.2'si bağımlılık yapan madde kullanmıştır. Bunların %13'ü bali, %8.7'si esrar, %6.5'i hap ve %13'ü hepsini kullanmıştır. %71.7'si alkol, %95.7'si sigara kullanmaktadır. 2003 yılında emniyet birimlerine getirilen 84029 ergenin %57'sinin hiçbir madde ya da sigara kullanmadığı, %33.7'sisi sigara kullandığı, %4.3'ünün alkol kullandığı, %5'inin diğer madde, hap, uyuşturucu gibi maddeleri kullandığı belirlenmiştir (A. Gürler (2005))
- İstanbul H tipi cezaevinde araştırmaya katılan ergenlerin %84.7'si madde kullandığını, %97.5'i sigara, %42.2'si esrar, %39.4'ü alkol, %12.7'si tiner, %8.1'i kokain, %6.5'i bali, %2.5'i hap kullandığını ifade etmiştir (Ö. Öztürk, 2005).

Mükerrer suç

- Araştırmalardan çıkan sonuçlara göre kanunla ihtilafa düşen çocukların %66 ile 6.5 oranında daha önce suç işlemiş ve/veya %92-36 oranlarında işlediği suçu tekrar etmiş olduğu görülmektedir (Ş. Çokdinleten (1997), S. Elibol (1998), N. Akalın (1999), Ç. Beslen (1998), N. Yakışıklı (1997) ve G. Öter (1994).
- Cezaevinde görüşülen çocukların %54.3'ünün daha önceden suç işlemiş oldukları saptanmıştır (A. Gürler (2005)).

Düşük ve orta düzey ekonomik gelir

- Suç işleyen çocukların ailelerinin ekonomik durumlarına bakıldığında çoğunun yaşadıkları çevreye göre orta düzeyde olduklarını belirttiği ve bunu düşük ekonomik düzeyde olan ailelerin izlediği görülmüştür. (N. Alagöz (1998), A. E. Yavuz (2003), N. Akalın (1999), N. Ceyhan ve ark. (1995), A. Öter (2005).
- İstanbul H tipi cezaevinde görüşülen çocukların %42.6'sının ailesinin gelirleri giderlerinden azdır (O. Öztürk (2005)).
- Çocuk ve ergen suçluların yapılan araştırmalarda genelde düşük gelirli ailelere mensup oldukları görülmektedir. Düşük ekonomik düzey suça yönelten tek neden olmasa da, suça elverişli bir ortam oluşturmaktadır (B. Ağırötüren (2006)).

Ailenin düşük eğitim düzeyi

- Yapılan araştırmalarda suç işleyen çocukların ailelerinde %72 – 13.3 oranlarında anneleri ve %37-3 oranında da babaları okuma-yazma bilmemektedir. Ayrıca ailelerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur (S. Çırak (1996), E. Kabasakal (1997), R. Erkan

(1995), Ö. Şaylıgil (1981), C. Gürsel (1997), H. Kolbaşı (1995), Keklikıran M. (1999), A. E. Yavuz (2003), N. Ceyhan ve ark. (1995), N. Yakışıklı (1997), A. Engeller (1999) ve G. Tartar (1993).

- Yapılan araştırmada annelerin %39.1, babaların ise %41.3'ü ilkokul mezunudur. Annelerin %43.4'lük, babaların ise %26.1'lik bir oranla okula gitmemiş oldukları görülmektedir (A. Gürler, 2005)
- Annelerin %64.9'u, babaların ise %38.2'si ilkokula gitmemiştir (A. Öter (2005).
- Annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların saldırganlık eğilimi azalmaktadır, ancak babaların eğitim düzeyi ile çocukların saldırganlık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (M. Y. Erdoğan (2005).

Göç

- Kanunla ihtilafa düşen çocukların ailelerinin büyük çoğunluğu kırsal kesimden kentte (%32-68) göç etmiş olduğu görülmüştür (M. Kıcalıoğlu (1987), Aslan N ve ark (2003), H. Küçükler (2001), S. Elibol (1998), N. Akalın (1999), Ataseven, C. (2006) ve N. Yakışıklı (1997).
- Görüşülen çocukların %41'i Antalya'ya göç etmiş ailelere mensuptur (A. Öter (2005).

Dağılmış aileler

- Yapılan çalışmada suçlu gençlerin %22'sinin ölüm, terk, boşanma veya ayrılık sebebiyle dağılmış ailelerden geldiği saptanmıştır. (Ülke genelinde bu oran %8'dir) (Yavuzer, H. (1983).
- Görüşülen suçlu çocukların %10,9'unun annesi, %21.7'sinin de babası ölü veya ayırıcıdır. Annelerin %89.1, babaların ise %78.3'ünün sağ ve öz oldukları görülmektedir. Genel olarak çocukların %26.2'si dağılmış ailelerden gelmektedir (A. Gürler (2005).
- Çocukların %30'u parçalanmış ailelerden gelmektedir. (eşlerden birinin ya da ikisinin ölümü, ayrı yaşamaları, boşanmaları ya da terk durumu) (A. Öter (2005).

Anne ve babanın anlaşma durumu

Görüşülen çocukların %21.7'si anne ve babasının ara sıra kavga ettiklerini, %6.5'i sık sık kavga ettiklerini ve %6.5'i ise ara sıra tartıştıklarını ifade etmiştir. %63'ü ise çok iyi anlaşmalarını söylemiştir. %43.5'i anne ve babalarının onların önünde kavga ettiğini söylemiştir (A. Öter (2005).

Anne-baba ile çocuk arasında yeterli iletişim olmaması

Çocukların arasında ebeveynlerin ikisiyle de iyi iletişim kuranların oranı düşüktür (15.3). Çocuklar çoğunlukla anneye iyi iletişim kurmaktadır (%71.8), babayla iyi iletişim kuranların oranı ise %10.6'dır (A. Öter (2005).

Ebeveynlerinden ayrı yaşamaları

- %37 ve 8 arasında değişen oranlarda suç işleyen çocuklar anne veya babanın ölümü, boşanma, terk gibi sebeplerden ötürü ailelerinden ayrı yaşamaktadır (S. Türkeri

(1995), S. Çırak (1996), E. Kabasakal (1997), H. Kolbaşı (1995), S. Elibol (1998), N. Ceyhan ve ark. (1995), Ç. Beslen (1988), N. Yakışıklı (1997) ve A. Ok (1989).

- Görüşülen çocukların %43.5'i büyürken ailelerinden ayrı kaldıklarını belirtmişlerdir. %23.9'u ebeveynlerinden başka kendisini büyüten bir yakını olduğunu belirtmiştir (A. Gürler (2005)).

Yüksek kardeş sayısı, kalabalık aileler

- Suç işleyen çocukların % 99-37 arasında değişen oranlarda 3 veya daha fazla kardeşi olduğu saptanmıştır. Tek çocuk olanların oranı %1.3-5 arasında değişmektedir. Bu çocukların %24.3-82 arasında değişen oranlarda da 5 ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır (S. Türkeri (1995), S. Çırak (1996), R. Erkan (1995), Ö. Şaylıgil (1981), C. Gürsel (1997), Ş. Çokdinleten (1997), Aslan N ve ark. (2003), A. E. Yavuz (2003), N. Akalın (1999), O. Karpat ve ark. (1994), G. Tartar (1993), K. N. Özmenler (1995)).
- Görüşülen suç işlemiş çocukların %47.8'inin 5 ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Ailelerin %73.9'u ise 5 ve daha fazla üyeden oluşmaktadır (A. Gürler (2005)).
- 4 ve daha fazla kardeşi olanların oranı %88'dir. Ortalama kardeş sayısı ise 5,85'dir (A. Öter (2005)).

Aile ile ilişki

12-16 yaş arasındaki çocuklarla yapılan araştırmanın sonuçlarına göre cezaevine giren çocuklar, cezaevine girmeyen çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı algılamaktadır (M. Y. Erdoğan (2005)).

Şiddete maruz kalma

- Kanunla ihtilafa düşen çocukların büyük çoğunluğu (% 14.3 ile 84 arasında değişen oranlarda) ailesinden veya beraber yaşadığı kişilerden şiddet gördüğünü belirtmiştir (S. Türkeri (1995), N. Alagöz (1998), A. E. Yavuz (2003), S. Elibol (1998), N. Akalın (1999), Z. Erdoğan, N. Yakışıklı (1997) ve A. Ok (1989)).
- Görüşülen çocukların %53.3'ü babalarından şiddet gördüklerini belirtmiştir (S. Türkeri (1995), N. Alagöz (1998), A. E. Yavuz (2003), S. Elibol (1998), N. Akalın (1999), Z. Erdoğan, N. Yakışıklı (1997) ve A. Ok (1989)).

Evden kaçma

- Suç işleyen çocukların %23.42 – 46.7 arasında değişen oranlarda en az bir defa evden kaçmıştır (S. Türkeri (1995), E. Kabasakal (1997), R. Erkan (1995), Ö. Şaylıgil (1981), N. Doğan (1995), H. Kolbaşı (1995) ve H. Küçüker (2001)).
- Görüşülen çocukların %63'ü evden herhangi bir zaman zarfında kaçtıklarını belirtmiştir (A. Gürler (2005)).

Ailede alkol ve madde kullanımı

- %26.5 ile 61.5 arasında değişen oranlarda suç işleyen çocukların ailelerinde alkol kullananlar bulunmaktadır. %2.4 – 18.3 oranında ise uyuşturucu madde kullanımı göz-

lenmiştir (S.Türkeri (1995), Aslan N ve ark (2003), H. Küçükler (2001), A. E. Yavuz (2003), N. Akalın (1999), N. Ceyhan ve ark. (1995) ve Z. Erdoğan (2005).

- Görüşülen çocukların babalarının %17.4'ü önceden veya şu anda alkol kullanmaktadır (A. Gürler (2005).
- İstanbul H tipi cezaevinde araştırmaya katılan ergenlerin %46.1'inin ailesinde bağımlılık yapıcı maddeler kullanılmaktadır (Ö. Öztürk (2005).

Aile ve yakın çevrede suç

- Suçlu çocukların aile ve sosyal çevresinde suç işleyenlerin oranı % 63.4 ile 24.8 arasında değişmektedir. (E. Kabasakal (1997), R. Erkan (1995), C. Gürsel (1997), N. Doğan (1995), Aslan N ve ark. (2003), A. E. Yavuz (2003), S. Elibol (1998) ve N. Akalın (1999).
- Cezaevinde görüşülen çocukların %26.1'inin birinci dereceden akrabaları içerisinde suç işleyip hüküm giymiş birisi bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda bu oran %50'ye yakın bulunmuştur (A. Gürler (2005).
- Çocukların %36.1'inin yakın akrabaları arasında suç işlemiş birisi bulunmaktadır (A. Öter (2005).
- İstanbul H tipi cezaevinde görüşülen ergenlerin %34.5'i cezaevine giren yakın akrabası olduğunu belirtmiştir (Ö. Öztürk (2005).
- Suç işlemiş ailelerden gelen çocuklar suç işlememiş ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla saldırgan eğilimler göstermektedir (M. Y. Erdoğan (2005).

Okuldan kaçma

- Suç işleyen çocukların %75.4 ile 45.4 arasında değişen oranlarda okuldan kaçtıkları görülmüştür (S. Türkeri (1995), N. Doğan (1995), A. E. Yavuz (2003) ve N. Akalın (1999).
- Okula giden çocukların %41'i okulu terk etmiştir (N. Ceyhan ve ark (1995).

Akran baskısı karşısında reddetme becerisi

Tutuklu olan 14-18 yaş arası ergenlerin reddetme becerileri, tutuklu olmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Ailenin gelir seviyesi arttıkça tutuklu ergenlerin reddetme becerileri de artmaktadır. Her iki grup için de nüfusu az olan yerleşim birimlerinden gelen ergenlerin reddetme becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Y. Bozkurt (2006).

Kendini değerli hissetme

İstanbul H tipi cezaevinde araştırmaya katılan ergenlerin %52.4'ü kendini değerli hissetmediğini belirtmiştir (Ö. Öztürk (2005).

Psikiyatrik rahatsızlıklar

Suçlu çocukların %69.2 sinin ruh sağlığı bozuk,%30.8'nin ruh sağlığı çok bozuktur. Ruh sağlığı değerlendirmesinde cinsiyet farklılığı bulunmamıştır (S. Karabulut (2006).

Antisosyal Kişilik Bozukluğu

Genel popülasyon ve diğer tanı grupları ile karşılaştırıldığında antisosyal kişilerde suç işleme oranı önemli ölçüde yüksektir. İşlenen suçların büyük çoğunluğunu ciddi suçlar oluşturur (K. N. Özmenler (1995)).

Ailede antisosyal davranışlar

Ağır suç grubunu oluşturan antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin anne ve babalarında antisosyal davranışlar diğer gruplara (hafif suç ve kontrol grubu) anlamlı ölçüde fazla bulunmuştur (K. N. Özmenler (1995)).

Saldırganlık

Diyarbakır ilinde 12-16 yaş arasındaki çocuklarla yapılan araştırmada, suça yönlendirilmiş (cezaevine girmiş) çocukların suça yönlendirilmemiş (cezaevine girmemiş) aynı yaştaki çocuklara göre daha fazla saldırgan eğilimler gösterdikleri belirlenmiştir (M. Y. Erdoğan (2005)).

Kendine zarar verme

B kümesi kişilik bozuklukları ile ilgili yürütülen araştırmada, kendini yaralayan kişilerin suça yönelik davranışlarının daha fazla olduğu saptanmıştır (N. Tarlacı ve ark. (1997)).

Suç işleyen 21 yaşın altındaki ergenlerde kendine zarar verme riski suç işlemeyenlere göre 3 kat fazladır (A. Aksoy & K. Ögel (2005)).

SUÇ İŞLEYEN VE İŞLEMİYEN GENÇLERİN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Suçta itilen çocukların özelliklerini daha iyi görebilmek amacıyla, daha önce yapılan iki araştırmanın verileri birleştirilerek yeniden analiz edilmiş, suç işlemede risk etkenleri araştırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma 1

2004 yılında yapılan bu araştırmanın örneklemini İstanbul, Ankara, Elazığ ve İzmir’de bulunan tutukevi ve islahevinde kalan 18 yaş ve altı ergenler oluşturmaktadır. Bu illerden çalışmaya alınan kurumlar İstanbul H Tipi Kapalı Cezaevi, Ankara Çocuk Islahevi, Bergama M Tipi Cezaevi, İzmir Çocuk Islahevi, E Tipi Kapalı Cezaevi, Elazığ Çocuk Islahevi, Elmadağ Kapalı Cezaevi’dir.

Türkiye’de diğer illerde eğitimevi olmadığı için sadece bu iller çalışmaya alınmıştır. Örneklem büyüklüğü 270 olarak belirlenmiştir. Her kurumdan seçilecek ergen sayısı kurumun genel örneklem içindeki ağırlığına göre belirlendi. Her kurumda kalan ergenler önceden belirlenen bir rasgele yöntemiyle seçildi. Klinik olarak zeka geriliği ya da zihinsel bir sorunu olduğu düşünülen çocuk ve ergenler çalışmaya alınmamıştır. Kurumlarda sadece erkekler kaldığı için bu çalışma erkek çocuk ve ergen popülasyonunu yansıtmaktadır.

Verilerinin toplanması 2 ay sürmüştür. Anket formu kurumlarda bulunan sosyal hizmet uzmanı ve/veya psikologlar tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Uygulama öncesi anket uygulayıcıları bir eğitimden geçirilmiştir. Görüşmeler tek oturumda tamamlanmıştır. Sorulara 'bilmiyorum' cevabı verenler değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmaya alınan ergenlerin ebeveynleri olmadığı için araştırmaya katılmaya ilişkin sözlü onayları kendilerinden ya da kurum çalışanlarından alınmıştır.

Araştırma 2

Bu araştırma 2004 yılında 15-17 yaş grubunu oluşturduğu düşünülen onuncu sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Örneklemin seçiminde çok basamaklı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için ilk aşamada, İstanbul'un farklı bölgelerinden ve sosyoekonomik düzeyinden 15 ilçe seçildi. Araştırma 43 okul ve 104 sınıfta yapıldı, toplam 3483 anket uygulandı. Araştırmaya 12 meslek, 23 genel, 6 özel lise alınmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu 21 bölümden oluşmaktadır. Ankette demografik bilgiler, gençlerin ilgilendiği aktiviteler, aile, arkadaş ve çevre özellikleri, okul yaşantısı ile ilgili sorular, cinsellik, sokakta çalışma, evden kaçma, kendine zarar verme davranışı, öfke, şiddet davranışı ve eğilimi, suç ve madde kullanımı, ihmal ve istismar, hastalıklar, intihar, travma ve sağlık alanlarına dair sorular yer almaktadır.

Araştırma Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından yürütülmüştür. Anketler, her ilçede anketör olarak görevlendirilen ve özel olarak eğitilen rehber öğretmenler aracılığıyla yapılmıştır.

Yeniden analiz sonucu elde edilen bulgular

Madde Kullanımı (Tablo 1)

- Suç işleyen gençlerde sigara kullanımı suç işlemeyenlere göre 6 kat daha fazladır.
- Alkol kullanımı bakımından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Suç işleyen grupta roş, akineton gibi uyuşturucu hapları kullanmış olanların oranı suç işlememiş gruptaki ergenlere göre 11 kat daha fazladır.
- Suç işleyen grupta diazem, xanax gibi sakinleştirici hapları doktor önerisi olmadan kullanmış olan gençlerin oranı suç işlememiş gruptakilerin 4 katından fazladır.
- Suç işlemiş ergenlerin bulunduğu grupta hayatı boyunca esrar kullanmış olanların oranı, suç işlememiş gruptakilerin 12 katıdır.
- Suç işleyen gençlerin bulunduğu grupta tiner, bali gibi yapıştırıcıları kullanmış olanların oranı, suç işlememiş gençlerin bulunduğu grupta bunları kullanmış olanların neredeyse 6 katıdır.
- Aynı şekilde hayatı boyunca ecstasy içmiş olan gençlerin oranı suç işleyen grupta diğer grubun 6,3 katıdır.
- Eroin kullanımı oranlarına bakıldığında iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aile Özellikleri (Tablo 2)

- Suç işleyen grupta ergenin anne ve babasının, her iki taraftan birinin veya ikisinin ölümü, ayrılığı ya da boşanması sonucu ayrı bulunması oranı suç işlemeyen grupta aynı durumda olan ergenlerin 3 katından fazladır.
- Anne veya baba tarafından büyütülmemiş gençlerin oranı suç işleyen grupta suç işlemeyen grubun bir buçuk katıdır.
- Yine suç işleyen ergenlerin 5 veya daha fazla kardeşe sahip olma oranı suç işlemeyen grubun 8,7 katıdır.
- Aynı şekilde evdeki nüfusun 5 kişi veya daha fazla olma oranı da suç işleyen grupta diğer grubun 2,4 katı olarak bulunmuştur.
- Ailesinin aylık geliri 600 TL veya daha az olan çocukların oranı suç işleyen grupta suç işlemeyen gruptakilerin 3,5 katıdır.
- Babanın eğitimsiz olması durumunun oranı, suç işleyenlerin bulunduğu grupta diğer grubun 5,2 katıdır.
- Suç işleyen gruptaki gençlerin annelerinin eğitimsiz olması oranı suç işlemeyen gençlerin bulunduğu grubun 14,3 katıdır.
- Anne ve babanın anlaşamaması bakımından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Evin geçimini sağlayan aile üyelerinin uzun süre işsiz kalması bakımından değerlendirildiğinde suç işlemeyen grupta bu durumu ifade edenlerin oranı suç işleyen gruptakilerin 5,5 katıdır.
- Suç işleyen ergenlerin anne ya da babasının cezaevinde kalmış bulunma oranı suç işlemeyen ergenlerin ailelerinin cezaevinde kalma oranının 7 katıdır.
- Yakın akrabalarından birinin cezaevinde kalmış olma oranı ise suç işleyen grupta diğer grubun 3 katıdır.

Ruhsal Durum (Tablo 3)

- Suç işlemeyen grupta ara sıra, sık sık veya her zaman yalnızlık hissettiğini ifade edenlerin oranı %58 iken, suç işleyen gruptaki ergenlerin hiçbiri yalnızlık hissettiğini ifade etmemiştir.
- Mutsuz/çökkün hissetme oranı ise suç işleyen ve cezaevine girmiş olan grupta, suç işlememiş gruptakilerin 40 katıdır.
- Evhamlı olduğunu ifade eden gençlerin oranı, suç işlemeyen grupta suç işlemiş gruptakilerin 2,4 katıdır.
- Çok ağlama bakımından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Kötü bir şey düşünmekten ya da yapmaktan korkan gençlerin oranı suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin grubunun 8 katıdır.
- Mükemmel olması gerektiğini düşünenlerin oranı suç işlemeyen grupta suç işleyen gruptakilerin 1,2 katıdır.

- Kimsenin onu sevmediğini düşünenlerin oranı ise suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyen gruptakilerin 1,5 katıdır.
- Değersiz hissedenlerin oranı ise suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu gruptakilerin neredeyse iki katıdır.
- Sinirli ve gergin veya cesaretsiz ve kaygılı olma bakımından suç işleyen ve işlemeyenlerin bulunduğu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Suç işleyen grupta suçluluk duyanların oranı suç işlemeyen gruptakilerin 4,2 katıdır.
- Sıkılgan ve utangaç olduğunu ifade edenlerin oranının suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu grubun 8,9 katı kadar olduğu bulunmuştur.
- Şüpheli olma bakımından değerlendirildiğinde suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta şüpheli olduğunu ifade edenlerin oranının suç işleyenlerin bulunduğu grubun 2,5 katı olduğu görülmüştür.
- Bilerek kendi canını acıttığını veya kendini öldürmeye çalıştığını ifade edenlerin oranı suç işleyenlerin bulunduğu grupta diğer grubun 7,3 katı kadardır.
- Kendini öldürmeyi düşünmüş olduğunu belirten gençlerin suç işleyen gruptaki oranı, suç işlemeyenlerin bulunduğu gruptakinin 4,5 katıdır.
- Hayatında ciddi olarak intiharı denediğini belirten gençlerin oranı ise suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu grubun 4,8 katı kadardır.
- Çekingen olduğunu belirten gençlerin oranı suç işleyen grupta suç işlemeyenlerin olduğu grubun 1,8 kat daha fazladır.
- Mutsuz, üzgün, çökkün ya da keyifsiz olduğunu ifade edenlerin oranı ise suç işleyenlerin bulunduğu grupta diğer grubun 4,6 katı kadardır.
- Hayatı boyunca kendini kestiğini ya da zarar verdiğini belirtenlerin suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu grubun 8 katı kadar olduğu görülmektedir.
- Hayatı boyunca vücudunda sigara söndürmüştüğünü belirtenlerin oranı ise suç işleyenlerin grubunda suç işleyenlerin grubunun 4,8 katıdır.
- Kendine zarar verirken alkol ya da herhangi bir uyuşturucu madde etkisinde olduğunu ifade edenlerin oranı da suç işleyenlerin bulunduğu grupta daha fazla olup, suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta aynı durumda olanların 7,8 katıdır.
- Çocukluğunda ya da gençliğinde herhangi biri tarafından aşırı şekilde dayak yediğini ya da bir yere kapatıldığını belirtenlerin oranı suç işleyenlerin olduğu grupta diğer grubun 13,7 katıdır.
- Bu olaydan sonra da hala uykusuzluk, huzursuzluk ve korku yaşamakta olduğunu ifade edenlerin oranı ise suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta suç işleyenlerin olduğu gruptakinin 2,5 katı kadardır.
- Çocukluğunda ya da gençliğinde kendi izni olmadığı halde herhangi birinin cinsel olarak yaklaştığını ya da dokunduğunu ifade edenlerin oranı suç işlemeyenlerin olduğu grupta daha fazla olmakla beraber, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

- Kendi izni olmadan aile bireylerinden biri tarafından cinsel istismara uğradığını ifade edenlerin oranının ise suç işlemeyenlerin olduğu grupta suç işleyenlerin olduğu gruptakilerin oranının 7,5 katı olduğu bulunmuştur.

Davranışlar (Tablo 4)

- Kendi eşyalarına zarar verdiğini ya da çevresindekilerle sık tartışma yaşadığını ifade edenlerin oranı bakımından suç işleyen ve işlemeyen gençlerin bulunduğu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Çok sık kavga/dövüş ettiğini ve insanlara fiziksel saldırıda bulunduğunu söyleyenlerin oranı suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu gruptakinin sırasıyla 1,8 ve 1,7 katıdır.
- İnsanlarla dalga geçip kızdırdığını söyleyenlerin oranı da suç işleyenlerin bulunduğu grupta diğer gruptakilerin 1,8 katıdır.
- Çok bağırıp çağırdığını söyleyenlerin oranı ise suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta daha yüksek olup, suç işleyenlerin bulunduğu gruptakinin 1,6 katıdır.
- Çok konuşma bakımından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Öfkesini kontrol edemediğini belirtenlerin oranı suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta suç işleyen gruptakilerin 1,4 katıdır.
- Eleştirilere hiç tahammül edemediğini, hayatındaki sorunlardan bahsedebileceği hiç arkadaşı olmadığını ve düşünmeden hareket ettiğini belirten gençlerin oranı bakımından suç işleyen ve işlemeyenlerin olduğu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.
- Okuldan sık sık veya her zaman kaçtığını ve okulda disiplin cezası aldığını belirtenlerin oranı suç işleyenlerin bulunduğu grupta daha fazla olup, sırasıyla suç işlemeyenlerin bulunduğu gruptaki oranların 12,4 ve 7,6 katıdır.
- Suç işleyenlerin %90'ı öncesinde bir işte çalıştıklarını ifade ederken, suç işlemeyenlerin bulunduğu grupta daha önce çalışmış olanların 17,6 katıdır.
- Hayatı boyunca bir veya daha fazla defa evden kaçtığını ifade edenlerin oranı suç işlemeyen grupta, suç işleyenlerin olduğu gruptakinin 3 katı iken, evden kaçıp sokakta kalanların oranı 2 ve evden kaçıp bir geceden fazla dışarıda kaldığını söylemiş olanların oranı diğer gruptakilerin 32,9 katıdır.
- İlk defa evden kaçtığında 13 yaşında veya daha büyük olduğunu ifade edenlerin oranı suç işleyenlerin bulunduğu grupta suç işlemeyenlerin bulunduğu gruptakinin 1,9 katıdır (Tablo 5).
- Esrar, hap, tiner, bali gibi uyuşturucu madde kullanan ya da deneyen arkadaşlarının olduğunu ifade edenlerin oranı suç işleyenlerin olduğu grupta suç işlemeyenlerin grubunun 7,7 katıdır.
- Gencin yaşadığı mahallenin hiç güvenli olmadığını düşünmesi ya da karşı cinsten hiç arkadaşı olmaması bakımından suç işleyen ve işlemeyenlerin olduğu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
- Ancak hayatı boyunca 1 veya daha fazla sayıda cinsel ilişkiye girmiş olduğunu ifade edenlerin oranı suç işleyenlerin olduğu grupta diğer gruptakilerin 9,3 katıdır.

Tablo 1

	Suç işlemeyen		Suç işleyen		Odds oranı	% 95 GA
	n	%	n	%		
Sigara*	887	31,6	196	74	6,16	4,63-8,19
Alkol	1335	47,5	122	46,2	,95	,74-1,22
Uyuşturucu Hap*	101	3,7	79	29,7	11,05	7,95-15,36
Diazem/Xanax*	119	4,4	44	16,7	4,39	3,02-6,36
Esrar*	146	5,2	105	39,9	12,04	8,94-16,22
Yapıştırıcı*	157	5,6	68	25,8	5,82	4,23-8,01
Ecstasy*	109	3,9	54	20,5	6,32	4,43-9,01
Eroin	70	2,5	7	2,7	1,07	,49-2,35
Aile ve yakınarda madde kullanımı						
Annenin alkol kullanımı*	551	19,6	11	4,2	5,56	3,02-10,24
Babanın alkol kullanımı	1323	47,2	117	45,5	,94	,72-1,21
Ailede madde kullanımı*	76	2,7	17	6,7	2,59	1,51-4,46
Akrabalarda madde kullanımı*	138	4,9	37	14,3	3,24	2,20-4,77

*p<0,05

Tablo 2

	Suç işlemeyen		Suç işleyen		Odds oranı	% 95 GA
	n	%	n	%		
Anne ve baba beraber değil (ölüm veya ayrılık sebebiyle)*	337	12	83	31,4	3,37	2,54-4,48
Anne ve/veya baba tarafından büyütülmemiş	126	4,5	18	6,9	1,58	,95-2,63
Kardeş sayısı (5 ve üzeri)*	347	12,3	136	54,8	8,65	6,57-11,38
Evdeki nüfus (5 ve üstü)*	1191	42,2	160	63,7	2,41	1,84-3,15
Ailenin aylık geliri (600 TL ve altı)*	773	42,6	98	72,6	3,57	2,42-5,27
Babanın eğitim düzeyi (eğitimsiz, okuma yazma bilmiyor)*	64	2,3	48	20,8	5,20	3,22-8,42
Annenin eğitim düzeyi (eğitimsiz, okuma yazma bilmiyor)*	188	6,7	120	50,6	14,35	10,69-19,27
Anne ve babanın anlaşma düzeyi (hiç anlamıyorlar)	548	19,6	51	20,4	,95	,69-1,32
Aile üyelerinin işsiz kaldığı oldu mu?*	353	12,6	114	44	5,45	4,16-7,13
Anne ya da baba cezaevinde kaldı mı?*	134	4,8	68	26,2	7,09	5,12-9,83
Akrabalar cezaevinde kaldı mı?*	647	23	124	47	2,97	2,29-3,84

*p<0,05

Tablo 3

	Suç işlemeyen		Suç işleyen		Odds oranı	% 95 GA
	n	%	n	%		
Depresyon						
Yalnız hissetme*	1632	58,3	0	0	,42	,40-,44
Mutsuz/çökkün hissetme*	157	5,6	185	70,6	40,77	29,88-55,63
Evhamlı olma*	1045	37,1	154	58,6	2,40	1,85-3,10
Çok ağlama	1388	49,5	131	49,8	1,01	,79-1,31
Kötü bir şey düşünmekten korkma*	567	20,3	176	67,4	8,11	6,16-10,68
Mükemmel olması gerektiğini düşünme*	1919	68,1	149	57,3	1,23	0,92-1,65
Kimsenin sevmediğini düşünme*	886	31,4	110	42	1,58	1,22-2,04
Değersiz hissetme*	605	21,4	90	34,4	1,92	1,47-2,52
Sinirli ve gergin olma	1682	59,5	150	57,3	,91	,71-1,78
Cesaretsiz ve kaygılı olma	685	24,3	62	23,8	,97	,72-1,31
Suçluluk duyma*	558	19,8	133	51	4,21	3,25-5,46
Sıklılgan ve utangaç olma*	431	15,3	161	61,5	8,85	6,77-11,59
Şüpheli olma*	1422	50,4	99	37,8	2,53	1,88-3,40
Bilerek canını acıtma*	160	5,7	80	30,5	7,30	5,37-9,93
İntiharı düşünme*	167	5,9	58	22,1	4,53	3,25-6,30
İntiharı deneme*	72	2,5	29	11,1	4,76	3,03-7,48
Çekilme						
Çekingen misindir?*	1231	43,6	155	58,7	1,84	1,43-2,38
Mutsuz, çökkün hissetme*	877	31,1	178	67,7	4,64	3,54-6,08
Kendine zarar verme						
Kendini kesme*	540	19,3	174	65,9	8,08	6,16-10,60
Vücuduna sigara basma*	149	5,3	55	21,2	4,79	3,41- 6,73
Kendine zarar verirken uyuşturucu madde etkisi altında olma*	144	5,2	76	29,7	7,76	5,66-10,64
İstismar						
Aşırı şekilde dayak yeme*	211	7,8	139	53,5	13,67	10,32-18,10
Olaydan sonra hala korku, huzursuzluk, uykusuzluk yaşama*	611	21,7	103	41,4	2,55	1,95- 3,33
Yabancı birinin cinsel olarak yaklaşması ya da dokunması	313	11,4	24	9,3	,80	,51-1,23
Aile bireylerinden birinin cinsel olarak yaklaşması ya da dokunması*	239	8,7	13	5,0	7,58	4,33-13,91

*p<0,05

Tablo 4

	Suç işlemeyen		Suç işleyen		Odds oranı	% 95 GA
	n	%	n	%		
Saldırganlık/Dürtüsellik						
Eşyalara zarar verme	447	16,1	47	17,7	1,12	,81-1,56
Çok tartışır mısın?	1507	53,4	138	52,9	,98	,76-1,26
Kavgada/dövüş etme*	614	21,8	88	33,1	1,77	1,35-2,32
Fiziksel saldırıda bulunma*	779	28,1	105	40,2	1,73	1,33-2,24
Çok bağırıp çağırrır mısın?*	1217	44	87	32,7	1,61	1,24-2,11
Çok konuşma	1001	37,2	109	41,3	1,19	,92-1,54
İnsanlarla dalga geçip kızdırır mısın?*	507	18,1	75	28,2	1,78	1,34-2,36
Beceri						
Öfkesini kontrol edememe*	1949	70,2	162	62,3	1,42	1,09-1,85
Eleştirilere tahammül edememe	1418	50,4	148	56,5	,78	,61- 1,01
Hayatındaki sorunlardan bahsedebileceği arkadaşları olmaması	783	28,3	66	25	,84	,63-1,13
Düşünmeden hareket etme	1388	49,5	131	49,8	1,01	,79-1,31
Riskli Davranışlar						
Düşük okul başarısı	228	8,1	26	10,8	,73	,48-1,12
Okuldan kaçma*	87	3,1	71	28,3	12,41	8,77- 17,58
Okulda disiplin cezası alma*	368	13,1	257	53,2	7,57	4,54-12,62
Bir işte çalışma*	973	34,9	235	90,4	17,56	11,55-26,72
Evden kaçma*	64	45,7	115	71,9	3,04	1,88-4,90
Evden kaçıp bir geceden fazla dışarıda kalma*	59	2,1	110	41,4	32,88	23,05-46,89
Evden kaçıp sokakta kalma*	38	26,6	67	41,9	1,99	1,22-3,24
Madde deneyen arkadaşlar*	472	16,9	160	61,1	7,74	5,93-10,11
Yaşadığı mahallenin güvenli olmaması	1492	53,4	130	52,9	1,02	,80-1,32
Karşı cinsten arkadaşı hiç olmamış olması	505	18	59	22,7	,75	,55-1,01
Cinsel ilişkiye girme*	456	16,6	153	64,8	9,28	6,98-12,35

*p<0,05

Tablo 5

	Suç işlemeyen		Suç işleyen		Odds oranı	% 95 GA
	n	%	n	%		
İlk evden kaçma yaşı*	82 (%56,2)	65 (%40,6)	64 (%43,8)	95 (%59,4)	1,87	1,19-2,95

*p<0,05

CEZA İNFAZ KURUMLARINDAKİ 1981 ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİ

2011-2012 yılları arasında Ankara, İstanbul ve Antalya cezaevlerinde kalan 1981 çocuğun verileri aşağıda sunulmuştur. Bu veriler BİSİS pilot uygulaması sırasında ARDEF ile elde edilmiştir. BİSİS ve ARDEF hakkında bilgi diğer bölümlerde anlatılmıştır. Ülkemizde bu kadar çok çocuk ile yapılan başka bir çalışma olmaması nedeniyle aşağıdaki verilerin önemli olduğunu düşünüyorum.

Suç öyküsü

Suç “geliyorum” diyor...

- Daha önce yaralama suçu olanlar %13,4
- Daha önce hiç karakola gitmedim diyenler %40
- Daha önce davası olmayanlar %60,6
- Daha önce cezaevine girenler %18,1
- Daha önce hüküm giyenler %5,4

Yaşadığı yerin özellikleri

Üçte birinin yaşadıkları ortam uygunsuzdur diyebiliriz...

- Anne ve babayla birlikte yaşamayanlar %30.4'dür.
- Anne veya babadan birisiyle yaşayanlar %14.2
- Kendi başına veya arkadaşlarıyla yaşayanlar %5.2
- Sokak, barınak veya şantiye gibi uygunsuz yerlerde yaşayanlar %4.1
- Yaşadığı yerde tuvalet, banyo, ısınma, sıcak su, buzdolabı, ocak olmayanlar %2.2
- Yaşadığı yerde 7 veya daha fazla kişi kalanlar %29
- Yaşadığı yerde suç işleyen kişi çok fazla diyenler %27.7
- Yaşadığı yerde çok kişi uyuşturucu kullanıyor diyenler %29
- Yaşadığı yerin hiç güvenli olmadığını düşünenler %27
- Yaşadığı yerin ekonomik durumunun iyi olduğunu düşünenler %71.5

Aile özellikleri

Çocukların beşte birinin babası veya kardeşi halen cezaevinde kalıyor...

Evde kuralları yok veya “kurallara uymam” diyorlar...

Beşte birinin ailesinin cezaevine gelme ihtimali yok...

- Annesi hayatta olmayanlar %4.0

- Babası hayatta olmayanlar %8.2
- Anne babası beraber yaşamayanlar %13.4
- Beş veya daha fazla kardeşi olanlar %42.8
- Anne babasıyla az veya hiç görüşmeyenler %14.9
- Anne babasıyla ilişkilerini çok iyi olarak nitelendirenler %80
- Annesi cezaevinde olanlar %3,3
- Babası cezaevinde olanlar %22,2
- Ağabey veya ablası cezaevinde olanlar %17.3
- Akrabası cezaevinde olanlar %42.5
- Babası uyuşturucu kullananlar %2.7
- Ağabeyi veya ablası uyuşturucu kullananlar %5
- Akraları arasında uyuşturucu kullananlar olanlar %15
- Evde uymaları gereken kuralları olmayanlar %29,6
- Var olan kurallara “uymam” diyenler 31, 8
- Ailem kiminle ve nerede olduğumu bilmezdi diyenler 27,6
- İşlediği suçta ailenin teşviki olduğunu söyleyenler %4
- Fiziksel istismara uğradığını söyleyen %11,8
- Ailesinden yeterince sevgi ve ilgi görmediğini belirtenler %90
- Ailesinin ziyarete gelme ihtimalinin düşük olduğunu söyleyenler %19,5
- Yol parası bulsalar da ailesinin ziyarete gelmeyeceğini söyleyenler %10
- Ailesinin ekonomik destek verme ihtimali olmayanlar %12,2

Alkol madde kullanımı

Alkol-madde kullanım oranları topluma göre yüksek...

- En az bir kez esrar kullananlar %39,1
- En az bir kez uçucu madde kullananlar %17,6
- En az bir kez ekstazi kullananlar %9,3
- En az bir kez eroin kullananlar %7,8
- En az bir kez kokain kullananlar %3,9
- En az bir kez roş gibi hap kullananlar %7,8
- Haftada 1-5 kez alkol içenler %15,4

- Haftanın hemen her günü alkol kullananlar %17,3
- Psikososyal servis değerlendirmesinde alkol sorunu belirgin ve ciddi olarak değerlendirilenler %16,5
- Psikososyal servis değerlendirmesinde madde kullanım sorunu belirgin ve ciddi olarak değerlendirilenler %14

Eğitim

Eğitim geçmişleri çok olumsuz...

- Öğrenimine devam edip etmeme konusunda kararsız olan veya düşünmeyenler %25
- Okul başarısı iyi olan %10,7
- Sınıfta en az bir kez kalanlar %41,7
- En az bir kez disiplin cezası alanlar %26
- Önemli bir neden olmaksızın, keyfi nedenlerle 13 yaşından önce de okuldan kaçanlar %26,4

Çalışma

Çalışma oranları yüksek...

- Bugüne kadar bir işte çalışanlar %14
- Mesleki eğitim dışında bir işte çalışanlar %22,9
- Bir mesleği olanlar %33,2

Yaşam tarzı

Yaşam tarzlarını değiştirecek beceriler kazandırılmalı...

- Arkadaşları arasında suç işleyen, polisle veya kanunlarla başı derde giren olanlar %50
- Arkadaşları arasında yoğun alkol veya uyuşturucu kullananlar %45
- Kitap, spor gibi hobileri olanlar %12,6
- Ailesi izin vermemesine rağmen geceyi dışarıda geçirdiklerini belirtenler %25

Ekonomik durum

Ekonomik olarak kötü şartlarda yaşıyorlar, desteklenmeleri lazım...

- Ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta zorlandığını belirtenler %55
- Ailesinin düzenli geliri olmayanlar %59
- Çalışarak ailesine katkıda bulunmak zorunda olanlar %59,7
- Kendi gelirini kendisi sağlamak zorunda olanlar %67,8

Davranış ve tutum

Psikososyal programlar şart...

- Başkaları ona ne yapacağını söylediği zaman öfkelenenler %29
- Yasalara ve toplumsal kurallara uymakta zorluk çekenler %11
- Çok çabuk öfkelenildiğini belirtenler %29,4
- Düşünmeden hareket edenler %40,3
- Sorululuklarını yerine getirmediği için başkaları tarafından şikayet edilenler %36
- Başladığı işi yarım bırakanlar %37
- Bulunduğu yerde lider olmak isteyenler %18,7
- Cezaevine tekrar girmek için hayatında bazı şeylerin değişmesi gerektiğini düşünenler %92,8
- Değişmek için birilerinin sana yardımcı olmasını isteyenler %88,8

ARDEF

ARDEF etkili denebilir...

- Soruları anlayan %74,6
- Yanıtları güvenli bulunmayan %4,5

KAYNAKLAR

- Ağırçötüren, B. (2006). Malatya Kentinde Çocuk Suçluluğu. Malatya: İnönü Üniversitesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)
- Akalın N. (1999). Suça İtilmiş Çocukların Adli Tıp Açısından İncelenmesi Ve Cezaevinde Bulunan Suça İtilmiş Çocukların Deskriptif Olarak İncelenmesi. T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Soysak Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Aksoy, A. & Ögel, K. (2005). Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6(3), 163-169.
- Alagöz, N. (1998). Kasten Adam Öldürme Suçuna Yönelmiş Ergenler İle Suça Yönelmiş Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Danışman:Prof.Ş.Yüksel. İstanbul.
- Aslan N, Daşkafa F, Karabulut T, Şahin N. (2003). Yargılama Sürecini Tutuklu Olarak Geçirmiş Hükümlü Çocuklarla Halen Tutuklu Bulunan Çocukların Yargılama Süreçlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesinin İlgili Maddeleri İle Uyumu. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu. Ankara- Haziran.
- Ataseven, C. (2006). Suça etki eden sosyal faktörler. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Beslen Ç. (1985). Çocuk Suçluluğu Üzerine Elazığ Çocuk İslahevinde Sosyolojik Bir Çalışma Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.
- Bozkurt, Y. (2006). 14-18 Yaş Grubu Tutuklu Olan ve Olmayan Ergenlerin Reddetme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Ceyhan N., Boğaçil R., Tekin B., Gökçek L.H., Can Ö. (1995). Suçlu Çocuklar Ve Suça İtilme Nedenlerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü. Ankara.
- Çırak, S. (1996). Elazığ Çocuk İslahevinde Suç İşleme Nedenlerinin Araştırılması. Gazi Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi Ve Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Çökündöten, Ş. (1997). Çocuk Suçluluğu Ve Suçlu Çocuklar. T.C.Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Sosyoloji Anabilim Dalı. İzmir.
- Demirbaş H. (1992) Suçlu Ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Adli Psikoloji Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Dövençi, Ş. (1995). Suç İşlemiş Ergenlerle Suç İşlememiş Ergenlerin Kişilik Yapılarının Karşılaştırılması. T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Elibol S. (1998) 11-15 Yaş Grubundaki Mala Yönelik Suç İşlemiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Erdoğan, M. Y. (2005). Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(3), 106-114.
- Erdoğan, Z. Elazığ Çocuk İslahevindeki Hükümlü Erkek Çocukların Suç İşleme Sebepleri Konusunda Bir Sosyolojik Araştırma.
- Erkan, R. (1995). İstanbul Çocuk Mahkemelerine Sevk Edilen Çocukların Sosyo-Kültürel Çevresi Üzerine Bir İnceleme. T.C. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Genel Sosyoloji Ve Metodoloji Programı. İstanbul.
- Gürler, A. (2005). Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve akran gruplarının rollerinin incelenmesi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi)
- C.Gürsel. (1997) 13-19 Yaş Gurubunda Suça Eğilimin Araştırılması. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Adli Bilim Dalı. Ankara.
- Kabasakal, E., Keçeciler R., Özcan, S., Özkan, M., Ötürk, M., Taş, D (1997). Ankara Kabala Çocuk İslahevinde Kalan

Hükümlü Çocukların Tahliye Sonrasına Yönelik Kaygılar Ve Bunları Etkileyen Faktörler. Ankara Hacettepe Üniversitesi.Y.O.

- Karabulut, S. (2006). Suçlu çocukların Türkiye profili. Niğde: Niğde Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Karpat O., Kişioğlu P., Örücü C., Pekbey A. (1994). Türkiye'deki Çocuk İslahevlerinde Bulunan Çocukların Suç Türü İle Çocuğun Ve Ebeveynlerin Eğitim Durumu, Aile YAPISI Ve İkamet Ettikleri Yer Arasındaki İlişkilerin Ki- Kare Bağımsızlık Analizleriyle İncelenmesi. Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü.
- Kayaaltı N. (1994). Çalışan Çocuk Suçluluğu, Suç Ve Çalışma İlişkisi ve İslahevi Meselesi. T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı. Ankara.
- M., Kicalioğlu. (1987) Suçlu Çocukların Topluma Kazandırılması. Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Uzmanlığı Programı. Ankara İslahevi.
- Kolbaşı, H. H. (1995) Suç İşlemiş Çocukların Suça İtilme Nedenlerinin Algılama Durumu. T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. Konya.
- Kozanoğlu M. C., Yavuz, M. F., Özkara, E. (2004). İslahevindeki Çocukların Demografik Özellikleri: Türkiye'den Bir Kesit, Adli Psikiyatri Dergisi, 1(2), 19-25.
- Küçüker H. (2001) Suç Davranışında Bulunan Çocukların Sosyodemografik Özellikleri Ve Olası Suça İtilme Nedenleri. Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı.Elazığ.
- Ok, A. (1989) Kurumlar Ve Suçlu Çocuklar. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı. İzmir.
- Öter, A. (2005). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi)
- Özgeşmeci H. (1999). Ailesi Göç Etmiş Tutuklu Çocukların Uyumsal Davranış Özelliklerinin İncelenmesi. T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Özkan, H. (1995). Ailenin Bazı Özelliklerinin Çocuğun Suça Yönelmesinde Etkisi. 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitimde Psikolojik Hizmetler Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı. Samsun.
- Özmenler, K. N. (1995). Antisosyal kişilik bozukluğunda suç ötürüsüne göre psikososyal özelliklerin incelenmesi. Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi)
- Öztürk, Ö. (2005). İstanbul H Tipi Cezaevinde Kalan Ergenlerde Suçluluk-Utanç Duygusunun Değerlendirilmesi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Şaylıgil, Ö. (1981). Türkiye'de Çocuk Suçluluğu İslahevlerinde Kalan Çocukların Suç İşleme Nedenleri. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Dinamiği Programı Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.
- Tarlacı, N., Yeşilbursa, D. Türkcan, A. S., Saatçioğlu, Ö. & Yaman, M. (1997). B Kümesi Kişilik Bozukluklarında Kendini Yaralamanın Özellikleri, Türk Psikiyatri Dergisi, 8(1), 29-35.
- Tartar., G. (1993). Metropolitan Alanda Çocuk Suçluluğu İstanbul Çevresinde Yapılmış Bir İnceleme. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana bilim Dalı Genel Sosyoloji Ve Metodoloji Programı. İstanbul.
- Türkeri, S. (1995). Çocuk İslahevleri Ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Ve Planlaması. Ankara.
- Yakışıklı N. (1997) 11-15 Yaş Grubundaki Suç İşlemiş Çocukların Sosyo- Kültürel Özelliklerinin Araştırılması. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı -İstanbul.
- Yavuz, A. E. (2003). Tutuklu Yada Hükümlü Erkeke Ergenlerde Kriminolojik Öykü İle Madde Kullanımı Ve Aile Yapısı Arasındaki İlişki. T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Yavuzer, H. (1983) "Çocuğun Duygusal ve Toplumsal Gelişiminde Ailenin Rolü". Aile ve Çocuk: 1982-1983 Seminer Konferansları, s. 5-19, İstanbul.

RİSK - İHTİYAÇ - UYGUNLUK KAVRAMI

Hükümlüler için oluşturulacak bir iyileştirme modeli uygulanacak müdahalelerin amaçlarını belirlemeli, temel varsayımlar ve klinik hedefleri ortaya koymalıdır. Ayrıca bu amaç ve varsayımlar doğrultusunda tedavinin nasıl ilerlemesi gerektiğini belirlemesi gerekmektedir.

İyileştirme modelleri yeniden entegrasyon süreci için geniş kapsamlı bir kılavuz görevi görürken, müdahale modelleri sadece belirli problemleri hedef almaktadır. Risk – ihtiyaç – uygunluk modeli de bir iyileştirme modelidir ve belirli bir suçlu davranışının veya suçun etiyolojik teorisi değildir. İyileştirme faaliyetleri uygulayıcıları ve ceza infaz kurumları çalışanları için bir taslak görevi görmesi ve iyileştirme faaliyetleri için kılavuzluk etmesi amacıyla geliştirilmiştir.

Etkili iyileştirme faaliyetlerinin altı temel ilkesi şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bilişsel davranışçı bir temel
2. Yapılandırılmış seanslar
3. Eğitilmiş ve yetkin personel tarafından uygulanması
4. Program bütünlüğünü sağlamak için programı geliştiren kişiler tarafından öngörüldüğü gibi uygulanması
5. Bir kılavuza dayanması
6. İyileştirme faaliyetlerinin amaçlarına bağlı personelin bulunduğu kurumlarda uygulanması

Bu faaliyetlerin değerlendirilmesi ile ilgili çocuk/genç adalet sistemi üç sonuç üzerinde durması gerektiği bildirilmektedir:

- **Suç işleme/yeniden suç işleme:** gencin yeniden suça karışma ya da daha başka suçlar işleme ihtimalidir.
- **Başkalarına ciddi zarar verme:** gencin başka kişileri ciddi şekilde zarar verme riskidir (ör. ciddi şiddet içeren veya cinsel suçlar)
- **Hassasiyet:** gencin bir şekilde kendi davranışları veya başkalarının davranışları veya yönlendirmesi ile zarar görebilme ihtimalidir.

Risk

Risk kavramı zararlı durumların belirli bir zaman dilimi içinde ortaya çıkma ihtimalini tanımlamaktadır. Cezai adalet sisteminde bir kişinin kendisine veya diğerlerine zarar ver-

me ihtimalini tahmin etmek amacıyla kullanılmaktadır. Risk faktörleri değişmesi ihtimali olmayan geçmiş suç yaşantısı gibi **statik** ve suça yaklaşım, duygudurum, madde kullanımı gibi zamanla değişkenlik gösterebilecek **dinamik** faktörlerden oluşmaktadır.

Suç davranışı için belirleyici olan sekiz ana risk unsuru tanımlanmıştır: antisosyal tavırlar, antisosyal arkadaşlar, antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilik özellikleri, evde sorunlu durumlar, işte veya okulda zorluklar, sorunlu gündelik aktiviteler ve madde kullanımı.

Risk prensibi kişilerin yeniden suç işleme riski ile uygulanacak müdahale ve tedavilerin niteliği ve yoğunluğunun uygunluğunun sağlanmasını öngörmektedir.

İhtiyaç

İhtiyaçları karşılanmayan kişiler zarar riski altında da olduğu için ihtiyaç ve zarar kavramları birbiriyle ilişkilidir. Maslow'un insan ihtiyaçları hiyerarşisi modeline göre insan davranışı fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçları, sevgi/aidiyet ve statü/saygı gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi uğraşısıyla şekillenmektedir. Risk-ihtiyaç-uygunluk modeline göre bu ihtiyaçlar kriminolojik olan ve olmayanlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kriminolojik ihtiyaçlar antisosyal kişilik özellikleri, madde kullanımı problemleri, düşük problem çözme becerileri, dürtüsellik ve öfke kontrolü problemleri olarak sıralanırken, düşük özsaygı, finansal problemler veya depresyon gibi kriminolojik olmayan ihtiyaçların yeniden suç işleme davranışını azaltmada etkili olamayacağı iddia edilmiştir. İhtiyaç prensibine göre iyileştirme programlarının, değiştirildiğinde suç işleme davranışının azalmasına yol açacak olan dinamik kriminolojik özellikler üzerinde yoğunlaşması gerekmektedir.

Uygunluk

Uygunluk, kişinin çevresiyle etkileşimi üzerinden tanımlanmaktadır ve kişinin müdahalelerden faydalanabilme potansiyeli ve motivasyonu ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Uygunluk prensibine göre müdahale stratejilerinin kişinin öğrenme stili, bilişsel becerileri ve değerleri göz önünde bulundurularak yapılandırılması gerekmektedir. Her hükümlünün bireysel olarak değerlendirilerek; uygulamacı tarafından kişisel özelliklere ve içinde bulunulan duruma uygun müdahaleler belirlenmesi öngörülmüştür. Uygunluk ile ilgili yapılan araştırmalarda uygulayan personelin empati kurma becerisi, uygun modelleme ve pekiştirme yapabildiği gibi özelliklerin de iyileştirmeden kişinin faydalanabilmesini belirleyen etkenler arasında olduğu tespit edilmiştir.

Risk, ihtiyaç, uygunluk modeli

“Kişisel ve kişilerarası topluluk – pekiştirme perspektifi” risk – ihtiyaç - uygunluk modelini açıklarken kişinin sosyal ve kişisel durumlarının, kişilerarası ilişkilerinin ve psikolojik faktörlerin etkileşim içine girerek modelleme, tekrarlama ve pekiştirilme yoluyla öğrenilen suçlu davranışına yol açtığını iddia etmektedir. Risk – ihtiyaç - uygunluk modeline göre kişinin içinde bulunduğu çevrenin davranışı şekillendirmede güçlü bir etkisi bulunmaktadır.

ve bir kere suç işlendiğinde bu durum daha fazla suç işleme davranışını destekleyecektir.

Model, risk-ihtiyaç-uygunluk kavramlarını birleştiren şu üç prensibe dayanmaktadır:

- Daha yoğun bir şekilde iyileştirme faaliyetlerine ihtiyaç duyan orta ve yüksek risk seviyesindeki kişilerin tespit edilmesi
- Değişim için uygun hedefler olan kriminolojik ihtiyaçların belirlenmesi
- En yüksek tesirli, kişinin motivasyonuna ve özelliklerine uygun müdahalelerin belirlenip uygulanması

Risk – ihtiyaç – uygunluk modeli değişik hükümlü grupları için risk değerlendirme ve müdahale teknikleri geliştirilmesi ile ilgili araştırmaların yürütülmesine olanak sağlamıştır. Modeli oluşturan üç prensip de kapsamlı ve deneysel olarak geçerliliği ve güvenilirliği doğrulanmış, yapılandırılmış hükümlü değerlendirme araçlarının kullanımına ve yapılandırılmış iyileştirme faaliyetlerinin uygulanmasına dayanmaktadır.

Bu modele göre;

- Kişiler suç işleme davranışına yatkınlık bakımından biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel, kişisel ve kişilerarası açılardan farklılık göstereceğinden sistemli bir şekilde değerlendirilerek risk faktörleri belirlenmelidir.
- Riskin derecesi kriminolojik ihtiyaçlar ile paralel olarak değişkenlik göstermektedir. Risk faktörleri kişilerin ve içinde buldukları ortamların münferit, ölçülebilir özellikleridir. Riskin tanımı ve kavramlaştırılması bireyci bir yaklaşım ile yapılmaktadır.
- Düzenlenen iyileştirme faaliyetlerinin ana amacı hükümlüler tarafından toplum üzerinde oluşturulan tehlikenin düşürülmesidir. Ancak hükümlünün yüksek yararı da göz önünde bulundurulmalıdır. Kişilere insani muamele yapılması, uygulanan müdahalelerin bilinçli olarak hükümlüye zarar vermemesi ve profesyonel etik ilkelerini ihlal etmemesi gerekmektedir.
- En önemli tedavi hedefleri araştırmalar tarafından ortadan kaldırıldığında yeniden suç işleme davranışını azalttığı tespit edilen ihtiyaçlardır.
- Risk faktörlerinin veya kriminolojik ihtiyaçların belirlenmesi deneysel ve yargıdan uzak süreçler olmalıdır. Suç davranışının nedenleri ile ilgili bilgiler kullanılarak etkili müdahale programları oluşturulabilecektir.

Risk-ihtiyaç-uygunluk modelinin dünyada şu an cezai adalet sisteminde en çok uygulanan ve geçerliliği ile ilgili en çok araştırma bulunan iyileştirme faaliyeti modeli olduğu belirtilmiştir. Risk yönetimi bakış açısı ve dinamik risk faktörlerinin iyileştirici yaklaşımlar kullanılarak değiştirilmesi anlayışının yaygınlığı da bu durumu ortaya koymaktadır. Tüm dünyada bu modelin cezai adalet mekanizmaları tarafından uygulanması yeniden suç işleme davranışının azalmasına ve daha güvenli toplumlar oluşmasına olanak sağlamıştır.

Risk-İhtiyaç-Uygunluk modelinin yeniden suç işleme ihtimali üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ile ilgili kanıtlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Meta-analiz çalışmaları vakaların sınıflandırılmasında risk prensibinin kullanılması sonucu müdahaleler yeniden suç işleme riski yüksek olarak değerlendirilen hüküm-

lülere uygulandığında, yeniden suç işleme ihtimali düşük olarak değerlendirilen hükümlülere uygulanmasından çok daha etkili olduğunu göstermektedir (Dowden and Andrews,1999; Andrews et al, 1990).

- Risk prensibi için elde edilen deneysel kanıtlar etnik özellikler, suç özellikleri veya toplum özelliklerine göre değişiklik göstermemektedir (Andrews and Dowden, 2006).
- Meta-analizi çalışmaları aynı zamanda risk prensibinin etkililiğinin 20 yaşın altındakiler için yetişkinlerden daha fazla olduğunu göstermektedir (Andrews and Dowden, 2006).

Temel riskler ve ihtiyaçlar

Temel risk/ihtiyaç faktörleri, belirtileri ve müdahale hedefleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Temel risk/ihtiyaç faktörü	Belirtiler	Müdahale hedefleri
Antisozyal kişilik örüntüsü	Dürtüsel, maceracı, haz arayan, sürekli agresif ve hırçın	Kendini kontrol etme becerilerinin geliştirilmesi, öfke kontrolü öğretilmesi
Suç yanlısı tavırlar	Suçun akla uydurulması, kanunlara karşı olumsuz tutumlar	Topluma uyumlu tavırlar ile karşı argümanlar üretilmesi, topluma uyumlu bir kimlik oluşturulması
Suç için sosyal ve çevresel destekleyici faktörler	Suçlu arkadaş çevresi, topluma karşı yararlı tutumlar içindeki diğer kişilerden soyutlanma	Suç yanlısı arkadaş ve çevrenin, topluma uyumlu arkadaş ve çevre ile değiştirilmesi.
Madde kullanımı	Alkol ve/veya uyuşturucu kullanımı	Madde kullanımını azalt, madde kullanımına alternatif oluşturacak aktiviteleri destekle
Aile/evlilik ilişkileri	Uyumsuz aile kontrolü ve disiplini, yetersiz aile ilişkileri	Ebeveyn tutumlarının öğretilmesi, sıcaklık ve ilginin artırılması
Okul/iş	Düşük performans, düşük düzey tatmin	İş veya okulda çalışma becerilerini geliştir, okul ve iş ortamında kişilerarası ilişkileri destekle.
Topluma faydalı boş zaman aktiviteleri	Topluma faydalı boş zaman aktivitelerinde bulunulmaması	Topluma faydalı boş zaman aktivitelerine katılımın desteklenmesi, hobi ve sporların öğretilmesi

Risk, ihtiyaç, uygunluk modelinin zayıf yönleri

- İnsani muamele ve kişinin yüksek yararının gözetilmesinin iyileştirme faaliyetlerinin temel prensiplerden biri olması gerekirken, profesyonel etik ilkelerine bağlı kalınması yeniden suç işleme davranışının azaltılmasının yanında ikinci planda kalmaktadır.
- Modelin en önemli hedefinin, kişinin topluma karşı tehdit unsuru teşkil etmesinin önlenmesi ve suç işleme davranışının azaltılması olması hükümlüyü de değiştirmek için motive edememektedir. Hükümlünün kendisi için anlamlı, tatmin edici ve sosyal olarak kabul gören bir yaşam inşa edebilmesi üzerinde de yoğunlaşmak gerekmektedir.
- Hükümlünün terapötik açıdan gelişimi için gerekli olan anlamlı kişisel amaçların oluşturulması ve benlik gelişimi gibi kavramlar göz ardı edilmektedir.

- Kriminolojik ihtiyaçlar, dinamik risk faktörleri ile eş tutulmakta ve kriminolojik olmayan faktörlerin müdahale hedefi olarak önemleri görmezden gelinerek risk kavramı ihtiyaçların önüne koyulmaktadır.
- Risk değerlendirmesi sonucu yapılan sınıflandırmanın uygulanacak müdahale programlarını belirlemesi her ne kadar etkili bir yöntem olsa da, düşük risk grubunda gözüken bir kişinin de işlevselliğini etkileyen, belirgin duygudurum ve ilişki çatışmaları gibi problemleri bulunabilmektedir. Bu kriminolojik olmayan ihtiyaçların karşılanmaması ilerde artan suç işleme davranışına ve daha yüksek risk seviyelerine çıkılmasına yol açabilmektedir. Aynı şekilde yüksek risk seviyesinin daha fazla sayıda ihtiyaç anlamına geldiği varsayımı her zaman doğru olmamakta ve kişinin ihtiyaç duyduğundan çok daha fazla sayıda müdahalelere maruz kalmasına neden olabilmektedir.
- Her ne kadar uygunluk prensibi modelin bir parçası olsa da uygulanan standartlaştırılmış iyileştirme faaliyetlerinde elde edilmek istenen amaçlar sabit olup; hükümlülerin kişisel özellikleri, tercihleri ve salıverilmenin ardından yaşam koşullarının nasıl olacağı göz önünde bulundurulmamaktadır.

Risk-ihtiyaç-uygunluk modelinden çıkan kanıtlar planların çoğunlukla suç işleme ile ilgili problemlere odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Ancak kişinin sosyal gereksinimleri, geçmiş deneyimleri, olgunluk düzeyi gibi diğer meselelerin anlaşılması müdahalelerin risk faktörlerine nasıl yaklaşacağına planlanması ve kişisel durumları göz önünde bulunduracak şekilde şekillendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Örneğin, bir gencin belirlenmiş bir sağlık hizmeti ihtiyacı olması durumunda, bunun müdahale planında bir hedef olarak belirlenmesi uygun olmayabilir (çünkü bunun başka bir kurum tarafından ele alınması daha iyi olacaktır). Ancak, gencin bazı programları veya karar/hükmün diğer bileşenlerini tamamlama becerisini etkileyip etkilemediğinin dikkate alınması gerekebilir.

Risk ve ihtiyaç değerlendirmesinin yakın geçmişi ve yakın geleceği

Andrews, Bonta ve Hoge'nin Risk-İhtiyaç ve Uygunluk (RİU) modelini ortaya koymasından itibaren yapılan risk ve ihtiyaç değerlendirmelerinde çeşitli gelişmeler olmuştur. Bu model oluşturulurken yapılan çalışmalarda, cezaevi esaslı 'risk' ve 'ihtiyaç' terimleri, kimin müdahaleye maruz kalacağı (yüksek risk içeren vakalar), hangi yakın zamanlı hedeflerin koyulacağı (suç işleme davranışı ile bağlantılı ihtiyaçların ortadan kaldırılması) ve hangi müdahale yöntemlerinin uygulanacağı (kişilerin öğrenme tarzı ve kişisel motivasyonlarına uygun yöntemlerin uygulanması) esaslarına dönüştürülerek, klinik tedavinin en önemli prensipleri belirlenmiştir.

Günümüzde bu modele eklenen prensipler arasında kişinin güçlü yanlarının da göz önünde bulundurulması, suç işleme davranışı ile ilişkili birden fazla sayıda ihtiyaçların hedef alınması, toplum temelli müdahaleler ve uygun çalışanların seçilerek gerekli eğitimlerin verilmesi bulunmaktadır.

Risk, ihtiyaç, uygunluk modelinin uygulanması alınan sonuçları nasıl etkiliyor?

Bir kurumun, RİU modelinin prensiplerine ne kadar uyduğunun, uygulanan programların güçlü ve zayıf yanlarının değerlendirilmesi için Cezaevi Program Değerlendirme Envanteri (CPAI) geliştirilmiştir. Yapılandırılmış risk ve ihtiyaç değerlendirmeleri uygulayan kurumların yeniden suç işleme oranları üzerinde diğerlerine göre daha etkili olduğu görülmüştür. Genel olarak uygunluk prensibinin göz önünde bulundurulması ise alınan sonuçları daha da iyileştirmektedir.

Risk, ihtiyaç, uygunluk modeline alternatifler

Risk, ihtiyaç, uygunluk modeline, ayrımcılık ve etik olmayan bir sınıflandırma sistemi olduğu gibi çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Örneğin, risk değerlendirme araçlarında, suç işleme ile ilgili olmayan maddelerin de bulunmasının gereğinden fazla sınıflandırmaya neden olabileceği düşünülmektedir. Bazı feministler ve klinik psikologlar ise RİU yaklaşımında kişisel iyiliğe önem verilmemesini eleştirmektedir. Bu durum, kadın suçluların çocuk bakımı, yoksulluk, mağdur olma gibi bazı özel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Başka bir eleştiri de RİU modelinin güçlü yanları göz önünde bulundurmadığı ve insan potansiyeli ve başarılarını geliştirmeye yönelik olmadığı yönündedir.

İyi yaşam modeli

Terapötik işbirliğinin ve kişinin değişim için motivasyonunun sağlanması gibi konularda risk – ihtiyaç – uygunluk modelinin eksikliklerini tamamlayabilmek için kişinin güçlü yanlarının ve koruyucu faktörlerin üzerine yoğunlaşan bir yaklaşım ile “iyi yaşam modeli” geliştirilmiştir.

Bu modele göre hükümlüler de diğer insanlar gibi temel ihtiyaçlarını karşılama ve bunun için belli hedeflerin elde edilmesi amacı ile hareket etmektedir. Belli amaçların ve kaynakların elde edilmesi ile anlamlı, başarılı ve üretken bir hayat sürme kapasitesinin artırılması pek çok kriminolojik faktörün etkisini ve yeniden suç işleme ihtimalini kendiliğinden azaltacaktır.

İyileştirme faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla hem kişilerin hedeflerine ulaşmasını, hem de riskin azaltılmasını hedeflemesi gerekmektedir. Risk – ihtiyaç – uygunluk modeli dahilinde dikkate alınmayan benlik gelişimi ve kişinin salıverilmenin ardından bulunacağı ortamın özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Bu faaliyetler sistemli bir şekilde uygulanırken; aynı zamanda kişinin hedefleri ve istekleri doğrultusunda şekillenmesi gerekmektedir. Bu şekilde kişinin kendi hedefleri de sürece katılarak değişmek için motivasyonu da artırılabilir.

Risk – ihtiyaç – uygunluk modelinin üç temel prensibine iyi yaşam modelinin “öncelik” prensibi eklenerek, iki modelin güçlü yönlerinin birleştirilmesi gerekmektedir. Risk ve ihtiyaç değerlendirilmesine güçlü yanların ve hedeflerin de katılması daha kapsamlı ve amaca uygun değerlendirmeler ve iyileştirme faaliyetleri uygulanmasına olanak sağlayacaktır.

Suç Davranışı Psikolojisi ve risk-ihtiyaç-uygunluk modeli

1990'lı yıllardan itibaren, Suç Davranışı Psikolojisi (SDP) kriminoloji ve adalet sisteminde olduğu kadar, adli psikoloji alanında da önemli bir unsur haline gelmiştir. Kriminoloji alanında sosyal öğrenme/sosyal biliş teorileri odaklı olarak kişilik psikolojisi ve suçun sosyal psikolojisi günümüzde öne çıkan kuramlardır. Düşük öz denetim gibi kişilik yapıları ile antisosyal tutum ve davranışlar ile antisosyal özellikler gösteren arkadaş grubu gibi sosyal öğrenme kuramı ile ilişkili etkenler de suç davranışının analizi için göz önünde bulundurulmaktadır. Antisosyal kişilik örüntüsü de açık bir şekilde davranışsal olup, erken yaşta başlayıp devam eden bir antisosyal davranışlarda bulunma eğilimi şeklinde ya da mizaca bağlı olarak düşük öz denetim ve uzlaşmaya yatkın olmama şeklinde görülebilmektedir. Yani tutum, arkadaş çevresi, geçmiş yaşantılar ve kişilik dört önemli etkeni oluşturmaktadır.

Risk ve ihtiyaç etkenlerinin çok çeşitli suçlu gruplarında değerlendirildiği çalışmaların meta analizleri en önemli, orta derecede önemli ve düşük seviyede önemli risk faktörlerinin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Revize Edilmiş Psikopati Kontrol Listesi (PCL-R) ve Şiddet Riski Değerlendirme Kılavuzu (VRAG) gibi araçlar da psikologların, ruh sağlığı ve adalet sistemi uzmanlarının kullanabileceği ortak bir bilgi havuzu, ortak bir dil ve risk-ihtiyaç-uygunluk sistemleri geliştirilmesine olanak sağlamıştır.

Kullanılan risk değerlendirme yöntemlerinin hassasiyeti arttıkça (örneğin risk ile bağlantılı faktörler yerine kontrol gruplarında yeniden suç işleme oranlarının değerlendirilmesi gibi), aradaki korelasyon da risk prensibine kanıt oluşturacak şekilde artmaktadır. Ayrıca 1990 yılında yapılan meta analizinde, ihtiyaç prensibinin güçlülüğünün azımsanmış olduğu da görülmüştür.

Risk ve ihtiyaçla ilgili en önemli faktörler ve öngörülen başarılı yeniden suç işlemeyi önleyici hedefler şu şekilde belirlenmiştir:

- **Geçmişteki antisosyal davranışlar;** erken dönemde başlayan ve devam eden antisosyal davranışlardan oluşmaktadır. Öngörülen ihtiyaç ise riskli durumlarda suç davranışı içermeyen alternatif davranışların geliştirilmesidir.
- **Antisosyal kişilik örüntüsü;** macera ve haz arayışı, düşük öz denetim ve süregelen saldırgan bir tutum şeklinde tanımlanmaktadır. Öngörülen ihtiyaç, problem çözme becerilerinin, öfke kontrolü ve başa çıkma yöntemlerinin geliştirilmesidir.
- **Antisosyal biliş;** suçu destekleyen tutum, değer ve inançlardan oluşmaktadır. Antisosyal algıların azaltılması, riskli düşüncelerin ve hislerin fark edilerek daha az riskli olanlarının oluşturulması, anti-kriminal bir kimliğin benimsenmesinin sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

- **Antisosyal arkadaş grubu;** suç işleyen kişilerle yakın ilişkiler ve suç işlemeyen kişilerden uzak olma şeklinde görülen bir risk faktörüdür. İhtiyaç olarsa, suç işleyen kişilerle ilişkilerin azaltılıp, diğerleriyle etkileşimin artırılması belirlenmiştir.
- **Aile ve/veya evlilik;** risk faktöründe iki önemli unsur bakım/destek ile denetleme/yönlendirmedir. Çatışmaların azaltılması, olumlu ilişkilerin kurulması, denetleme ve yönlendirmenin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- **Okul ve iş;** bir risk faktörü olduğunda, okul veya işte düşük başarı ve tatmin şeklinde görülmektedir. Performansın, ödüllerin ve tatminin artırılması gerekmektedir.
- **Boş zaman aktiviteleri/hobiler;** risk faktörü olarak, suçla ilgili olmayan aktivite ve ilgi alanları olmadığı zaman karşımıza çıkmaktadır. Yine bu tür aktivitelerin ve ödüllerin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- **Madde kullanımı;** alkol ve/veya başka maddelerin kötüye kullanımı şeklinde tanımlanmaktadır. Madde kullanımının, madde kullanımıyla ilişkili kişisel veya kişiler arası unsurların azaltılması ve alternatif davranışların oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

RİSKLERİN SAPTANMASINDA ÖLÇME DEĞERLENDİRMENİN YERİ

Şiddet riski değerlendirmesi, bu alanda çalışan herkes için bir gereklilik haline gelmiştir. Kişilerin hapsedilmedikleri takdirde kendilerine ve başkalarına karşı tehlike arz edeceğine dair kanıt gösterilmesi önem kazanmıştır.

Risk değerlendirme ve tehlikelilik

Tehlikelilik mizaç özelliklerinin değerlendirilmesini içerir. Kişi odaklıdır. Tutarlılık üzerine vurgu yapılır. Geniş kapsamlı bilgi içeren bir değerlendirmedir.

Risk Değerlendirmesi ise, olası sonucu belirlemeye, sonucun gerçekleşme olasılığını tahmin etmeye, Sonucun gerçekleşme olasılığını arttıran ve azaltan faktörleri belirlemeye yarayan yüksek derecede duyarlı bir sistemdir.

Risk değerlendirme olasılığa bakarken, tehlikelilik ise bir kişisel özelliğin payını değerlendirmektedir. Risk değerlendirme tehlikeliliğin aksine kişi üzerine odaklanmaktansa çevresel faktörler üzerine odaklanmaktadır. Risk değerlendirme tehlikelilikte olduğu kadar çıkarım yapmayı gerektirmemektedir. İki süreçte de karar verme üzerinde durulmaktadır.

Risk sadece bir olasılık değildir; bir inancı veya algıyı içerir; geçmişte ya da başka durumlarda ne olduğu üzerinden algılanan ya da tahmin edilen bir olasılık; geçmişteki olaylar ile tahmin yapılan durumun benzerliği üzerine kuruludur. Tehlikelilik, bir anlama ve açıklama içermez. Risk değerlendirme ise, açıklama çabasıdır. “Benim tahmin yaptığım durum geçmişte ne kadar benziyor?” diye kendimize sormalıyız.

Şiddet Riskinin Yapısı

Şiddet; üzerinde düşünülerek planlanmış, karşı tarafın rıza göstermediği, gerçek, teşebbüs edilmiş veya tehditte bulunulmuş fiziksel zarardır. Yazılı onay veremeyecek durumdaki mağdurlara karşı uygulanan şiddeti de içerir. Korku uyandırıcı davranışları da içerir. Tehditlerin üstü kapalı veya üçüncü kişilere yönelik olabilir.

Şiddetin en önemli nedeni şiddet içeren davranışlarda bulunma kararıdır. Bu karar da biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlere dayanmaktadır. Şiddet uygulayan rol modellerine veya şiddeti normal karşılayan, görmezden gelen tavırlara maruz kalmakta önemli rol oynar.

Şiddet herhangi bir araçla doğru bir şekilde tahmin edilebilmek için çok zordur. “Profesyonel” kararlar genelde doğru bakımından eksiktir. Şiddet tahminleri deterministik bir

davranış görüşünü gerektirmektedir. Şiddet riskini tahmin etmek yerine, değerlendirmek daha doğrudur.

Şiddet riski çok yönlü bir yapıdadır. Şiddet riskinin yapısını oluşturan öğeler aşağıda belirtilmiştir

- Tür: ne tür şiddet davranışları gerçekleşebilir?
- Ciddiyet: şiddet davranışı ne kadar ciddi olabilir?
- Sıklık: şiddet davranışı ne sıklıkta gerçekleşebilir?
- Yaklaşan tehlike: şiddet davranışı ne kadar yakın zamanda gerçekleşebilir?
- Olasılık: şiddet davranışının gerçekleşme olasılığı nedir?

Şiddet riski duruma özeldir. Bir kişinin şiddet gösterme riskini asla bilemeyiz; sadece belli koşulları varsayarak tahminde bulunabiliriz. Kuruma kapatılma, gözlem altında salıverilme, madde kullanımı için tedavi görmeden salıverilme gibi kararlar, belli koşullar varsayılarak tahmin edilmektedir. Göreceli veya şarta bağlı risk değerlendirmeleri kesin veya olasılıksal risk değerlendirmelerinden daha kullanışlıdır.

Risk Değerlendirmesi

Risk Değerlendirmesi bir zararın muhtemel olumsuz etkisini sınırlandırmak için anlaşılması sürecidir. Bunun için aşağıdaki noktalara dikkat etmek gereklidir.

- Zarar tehlikesinin belirlenmesi (hangi olaylar gerçekleşir?)
- Zarar tehlikesinin hesaplanması (ne sıklıkta?)
- Maruz kalma senaryolarının oluşturulması (hangi koşullar altında?)
- Risk değerlendirilmesi (koşullar bulunuyor mu?)
- Risk yönetiminin belirlenmesi (hangi müdahaleler?)

Risk değerlendirmesinin hedefleri şunlardır:

- Daha iyi kararlar verebilmek
- Tutarlılığı arttırmak
- Toplum güvenliğini sağlamak
- Müdahaleyi yönlendirmek
- Kişilerin haklarını korumak
- Sorumluluğu değerlendirmek

Risk Değerlendirmesi Yaklaşımları

Aktüeryal karar verme

Aktüeryal (risk hesabı) değerlendirme; sistematik, yapılandırılmış, kurallara bağlı, sayılarla sınırlandırılmış, kişisel muhakeme en aza indirgenmiştir. Bunun için, veri toplanması ve veri kodlanması, bilimsel bir literatür taraması gereklidir.

Aktüeryal karar verme şiddet riski değerlendirmesinde sıkça kullanılan tamamlayıcı yöntemdir. Yöntemin güçlü yönleri yüksek derecede yapılandırılmış/sistematik (“objektif”) olması ve kanıta dayalı (“bilimsel”) olmasıdır.

Bu amaçla psikolojik testler, risk ölçekleri kullanılır. Psikolojik testler de profesyonel muhakeme gerektirir. Hangi testlerin kullanılacağı ve sonuçların nasıl değerlendirileceği önem kazanır. Kullanımın gerekçelendirilmesi tümevarım mantığı kullanılmasını gerektirmektedir.

Risk Ölçekleri, sadece bir sonucu tahmin etmek için tasarlanmış, yüksek derecede doğru tahmin yapması beklenen araçlardır. Belirli bir sonuç, zaman aralığı, örneklem ve durum için en iyi şekilde uygulanmak üzere tasarlanmıştır. Sıkı bir yapı içerirler. Risk ölçekleri de profesyonel muhakemeye gereksinim bulunmaktadır. Hangi ölçeklerin kullanılacağı, alınan skorların nasıl değerlendirileceği önemlidir. Kullanımın gerekçelendirilmesi yine de bir çıkarım yapmayı gerektirmektedir.

Yapılandırılmış ölçümler; değerlendirme üzerinde temel yapılandırmayı uygulamaktadır. En azından belirli ve görünür bir risk faktörü grubunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bilgi toplama sürecinin nasıl olacağını tanımlar, belirler. Karar verme üzerinde daha düşük yapılandırma uygular. Bulguların nasıl iletileceği ile ilgili terimleri belirler ve eylem odaklıdır.

Ancak yapılandırılmış ölçümler; değerlendirme sürecinin araçlarının yeniden belirlenmesini, sistematik veri toplama ve yeni eğitim ve teknoloji gerektirmektedir. Yapının kullanılmasının gerekçelendirilmesi ve tümevarımcı mantığın kullanımı gerekir. Başka yerde işe yarayan yöntemlerin burada da yaraması beklenir. Profesyonel muhakeme de uygundur.

Klinik değerlendirme

Klinik değerlendirme; sistematik olmayan veya yapılandırılmamış, kurallardan bağımsız, sayılarla sınırlandırılmamış, hepsi kanaate dayalı bir kararın verilme biçimidir.

Profesyonel Muhakeme şiddet riski değerlendirmesi için en sık kullanılan yöntemdir. Esnek, kolay uygulanan, ama sınırlı miktarda eğitim ve teknoloji gerektirir. Kişi odaklıdır (“idiyografik”)

Yapılandırılmamış ölçümlerde; değerlendirme ile ilgili sınırlandırmalar yoktur. Her tür bilgi göz önünde bulundurulabilir ve bilgi istenildiği şekilde toplanabilir. Kararlarla ilgili sınırlandırmalar da yoktur. Bilgi ağırlıklandırılabilir ve istenildiği gibi birleştirilebilir ve sonuçlar istenildiği gibi paylaşılabilir

Ancak yapılandırılmamış ölçümler; sistematik değildir, deneysel kanıtlara dayanmamaktadır. Uygulamacılar arasında düşük anlaşma düzeyine (güvenilir değil) ve düşük doğruluğa (geçerli değil) sahiptir. Temelleri/dayanakları açık değildir (çürütülemez). Karizmatik otorite figürünün kararına dayanmaktadır. Kararlar geniş kapsamlıdır. Odak noktası eylem değil kusurlardır.

Tarihe kısa bir bakış

ABD’de eyaletler klinisyenlerin, danışanlarının, onların çocuklarının veya danışanları tarafından tarif edilen diğer kişilerin tehlikede olup olmadığı yönünde kanıt göstermesi zorunluluğunu getirdi.

Klinisyenlerin şiddet riski değerlendirme zorunlulukları kötü şöhretli Tarasoff davası ile kaldırılmıştır. Yeni yasalardan yola çıkarak, 1970’lerdeki pek çok araştırmacı ruh sağlığı uzmanlarının şiddet riski/tehlikesi değerlendirme yetilerini araştırmaya başlamıştır. Daha önce yürütülen çalışmaları özetleyen Monahan (1981), klinisyenler bir kişinin şiddet davranışı göstereceğini tahmin ettiğinde araştırmaların bu tahminlerin üç seferde birden daha sık doğru sonuç vermediğini göstermiştir.

Bu gibi sonuçların varlığına rağmen mahkemeler ruh sağlığı uzmanlarının şiddet riski değerlendirmesi için kullanılmasını sonlandırmak için tereddüt etmekteydi. Mahkemeler gelecekteki şiddet riski ölçümü ihtiyacının kaçınılmaz olduğunu gerekçe göstermekteydi. Birisi (ör. hakimler ya da jüriler) bu tahmini yapmak durumundaydı ve klinisyenlerin verebileceği danışmanlık ne olursa olsun önem arz etmekteydi. Bu ihtiyaç öyle kritikti ki mahkeme klinisyenlerin şiddet tahminlerini hemen hemen her koşulda kabul edebilecek durumdaydı. A.B.D. yüksek mahkemesi konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır: “ruh sağlığı uzmanlarının tahminleri her zaman yanlış değildir...sadece çoğu zaman yanlıştır”.

Monahan ve diğerleri risk tahmini için yeni bir yöntem arayışına başladı ve Monahan risk tahmini üzerine yeni ufuklar açan bir makale yazdı. Bu makalede risk iletişimini meteoroloji ile kıyaslamaktaydı.

1980ler süresince ve daha sonra yürütülen araştırmalara şiddet araştırmalarının ‘ikinci kuşak’ adı verildi ve tehlikeliliğin tahmini yerine risk değerlendirmesi içeren yeni bir görünüm kazandılar.

Risk değerlendirmesinin üç dönemi tanımlanmıştır.

1. Birinci kuşak (1G) genel olarak suç işleme davranışının olasılığı ile ilgili yapılandırılmamış uzman değerlendirmesinden oluşmaktaydı.
2. İkinci kuşak (2G) değerlendirmeler kuramsal olmayan ve büyük ölçüde sabit maddelerden oluşan risk değerlendirme araçları ile yapılmaktaydı.
3. Üçüncü kuşak (3G) değerlendirmeler ise kuramsal temellere dayanan ve dinamik risk etkenlerini veya suç işleme davranışı ile ilişkili ihtiyaçları da kapsayan araçlarla yapılmaktaydı.
4. Dördüncü kuşak (4G) değerlendirmeler, kişinin kuruma kabulünden, vakanın dosyasının kapanmasına kadar olan tüm süreçte verilen hizmeti ve denetimi yönlendirmektedir. Takip çalışmaları ile, yapılan müdahalelerin, ilk aşamada yapılan risk, güçlü yanlar, ihtiyaçlar ve uygunluk değerlendirmeleri, tekrar değerlendirmeler, yapılan planlamalar ve süreç henüz tamamlanmadan alınan sonuçlar ile bağlantısı kurulabilir. Burada amaç sadece idari bilgi sistemlerinin oluşturulması değil, aynı zamanda insanlara verilen hizmetin değerlendirilebileceği ve tedavi yöntemlerinin geliştirilebileceği sistemlerin geliştirilmesidir. 4G araçlarının önemli bir hedefi etkili müdahale yöntemlerinin

prensiplerine bağlılığın arttırılması ve mükerrer suçtan toplumun korunması için klinik yönlendirmenin sağlanmasıdır. En iyi bilinen 4G sistemleri arasında Cezaevi Değerlendirme ve Müdahale Sistemi (CAIS) ve Alternatif Yaptırımlar için Cezaevi Suçlu Yönetimi ve Değerlendirmesi (COMPAS) bulunmaktadır. Kanada'daki Suçlu Kuruma Kabul Değerlendirmesi (OIA) ve Verilen Hizmet Derecesi/Vaka Yönetimi Envanteri (LS/CMI) de kullanılan araçlara örnek oluşturmaktadır.

Risk değerlendirme yöntemleri

Profesyonel muhakeme (Klinik değerlendirme) birinci kuşak (1G) değerlendirmeleri olarak tanımlanmıştır (Andrews et al, 2006), aktüeryal değerlendirmeler ise ikinci kuşak olarak tanımlanmaktadır (2G). Bu araçlar büyük örneklem gruplarından gelen istatistikî verileri gelecekteki davranışlar ile ilgili tahmin yapmak için kullanılırlar. Bu tür yaklaşımlar statik (değişmeyen) maddelere (önceki suç davranışları gibi) odaklanırlar ve bu yüzden zaman içindeki değişimi her zaman ölçemezler.

Üçüncü kuşak değerlendirmeler (3G) daha geniş kapsamlı bir şekilde risk ve koruyucu faktörleri değerlendirir ve müdahaleler ile değiştirilebilecek dinamik (değişebilir) faktörlerin üzerinde dururlar.

Dördüncü kuşak değerlendirmeler (4G) ise daha fazla uygunluk ile ilgili bilgi toplamak için tasarlanmıştır ve bir hükümlünün denetim altında bulunduğu süre boyunca müdahalelerin planlanması için kılavuz görevi görmektedirler.

Risk değerlendirmesi araçları birtakım metodolojik ve uygulamalı kriterlerle uyum sağlamak durumundadır.

- Madde içerikleri ve puanlandırma açık olmalıdır
- Değerlendirme araçlarının bilginin geniş kapsamlılığı ve makul (ekonomik) oluşu arasında bir denge sağlaması gerekmektedir.
- Maddeler birden fazla sayıda davranış durumunu değerlendirmeli ve birden fazla bağımsız bilgi kaynağına dayanmalıdır
- Maddeler sadece statik (durağan) riskleri değil, müdahaleler ile değişim gösterebilecek dinamik (değişken) faktörleri de değerlendirmelidir
- Riskler üzerine bilgiler, koruyucu faktörler ve güçlü yönler üzerine bilgiler ile desteklenmelidir
- Ölçekler belli bir yaşta ve cinsiyetteki çocukları hedef alacak belirlilikte olmalı ama aynı zamanda da gruplar arasında ve zaman içinde planlı karşılaştırmalar yapılmasına da olanak sağlamalıdır
- Kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir
- Yasal ve etik sorunların, damgalama, bilgilerin korunmasının ihlali ve diğer problemlerin önlenmesi için değerlendirilmeye katılması gerekmektedir
- Değerlendirme araçları geçerlilik ve güvenilirlikleri ile ilgili yürütülen araştırmalar ile desteklenmelidir

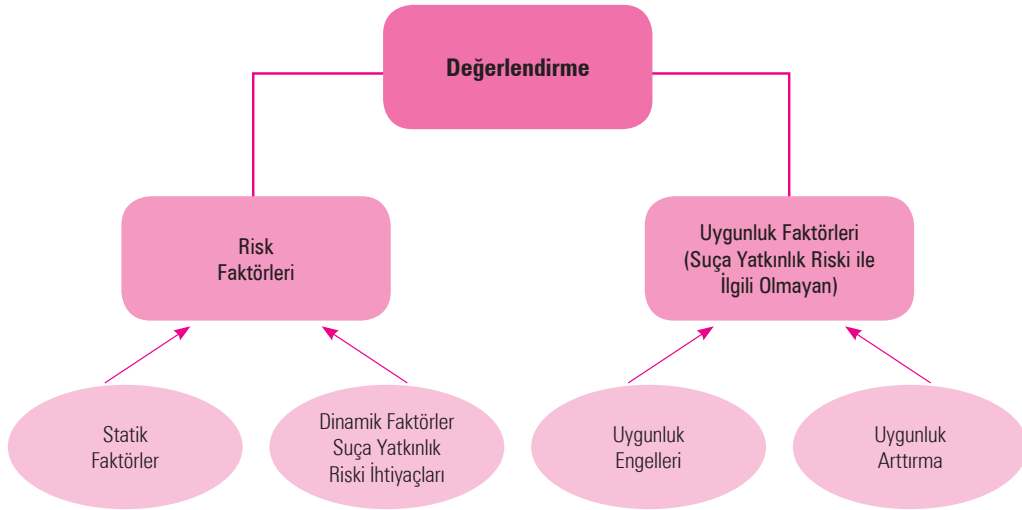
Bu tip değerlendirmeden elde edilen faydalar şunlardır:

- Risk ve koruyucu faktörlerin geniş kapsamlı ele alınışı
- Uygulamacılar arasında daha fazla tutarlılık
- İyileştirilmiş değerlendirme kalitesi
- Karar vermede daha fazla şeffaflık ve takip eden önyargıyı azaltma

Ayrıca ekipsel, bölgesel ve ulusal boyutlarda da faydalar sağlanacaktır:

- İyileştirilmiş hedefleme/kaynak tahsisi
- Delil zemininin oluşturulması
- Müdahalelerin etkisini ölçmeye yardım

Şekil: Hükümlü değerlendirmesinde unsurlar ve öncelikler

Ancak, bu tür risk değerlendirme araçlarının kullanımı tartışmasız değildir. Kaygılanılan konulardan biri onların ‘genç insanın refahı ile ilgi durumunu sistem içerisinde bir hedef olarak ayırabilecek şekilde bir uygulama kültürünün gelişmesine katkıda bulunabilecek olmalarıdır.

Ayrıca bu araçlar, kişisel faktörlere fazlasıyla odaklanıp karmaşık sosyal sorunları yeterince dikkate almamakla eleştirilmektedir. Diğerleri ise bu araçları, uygulayıcının profesyonel sağduyu ve muhakemeye dayalı çalışma yapma becerisini yok edecek şekilde uygulamanın rutinleşmesine katkıda bulunduğunu düşünüyorlar. Örnek olarak Asset ölçeğinin uygulanmasının “genç hükümlülerle çalışırken kişisel kararların önemli yer tuttuğu görüşünü savunanların kesin bir şekilde zorlandıkları” anlamına geldiği savunulmuştur.

Risk değerlendirme ölçekleri

İngiltere ve Galler’de iyileştirme faaliyetlerinde kullanılan Offender Assessment System (OASys – Hükümlü Değerlendirme Sistemi) yapılandırılmış bir klinik değerlendirme ara-

cıdır. Hükümlülük ile ilgili ihtiyaçları, yeniden hüküm giyme ihtimalini ve ciddi zarar riskini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Hükümlüler tutuklanmadan önce ve tutukluluk hali sürerken de belirli aralıklarla bu araç ile değerlendirilirler.

Hükümlülük ile ilgili ihtiyaçların OASys ile değerlendirilmesi 12 alanı kapsamaktadır:

- Hükümle ilgili bilgi
- İşlenen suçların analizi
- İkamet edilen yer
- Eğitim ve çalışma potansiyeli
- Finansal yönetim ve gelir
- İlişkiler, hayat tarzı ve yakınları
- Maddenin kötüye kullanımı
- Alkolün kötüye kullanımı
- Duygusal durum
- Düşünce ile davranışlar
- Tavırlar

Hükümlülük ile ilgili ihtiyaçlar ve risk değerlendirmesi değişik hükümlü gruplarına uygun müdahale planlarının yapılabilmesine imkan sağlamaktadır. Bu değerlendirmeler yapılırken hükümlü için yapılan plan kaydedilen gelişmeye göre yeniden yapılandırılmakta ve yeni hedefler koyulmaktadır.

İngiltere ve Galler'de her yerel merkezde bir Youth Offending Team (YOT – Genç Hükümlü Ekibi) bulunmaktadır. Bu ekipte polis memurları, gözaltı birimi, sosyal hizmetler, sağlık, eğitim, madde ve alkol kötüye kullanımı ve barındırma görevlileri bulunmaktadır. YOT her genç hükümlünün ihtiyaçlarını belirlemek için ulusal bir değerlendirme yöntemi kullanmaktadır. Bu değerlendirme o kişiyi suç işlemeye iten belirli sebepleri olduğu gibi, kendilerine ve başkalarına zarar verme riskini de ölçmektedir. Bu şekilde kişinin ihtiyaçlarına karşılık verecek uygun faaliyetlerin belirlenmesi ve tekrar suç işleme ihtimalinin düşürülmesi hedeflenmiştir.

ASSET – Young Offender Assessment Profile (Genç Hükümlü Değerlendirme Profili) İngiltere ve Galler'de ceza adalet sistemi ile bağlantısı olan bütün genç hükümlüler ile kullanılabilen yapılandırılmış bir değerlendirme aracıdır. Kişinin suç davranışlarını inceleyerek, onu bu davranışa iten çeşitli koşulların belirlenmesini amacıyla geliştirilmiştir. Ana değerlendirme profili 12 bölümden oluşmaktadır ve yaşam alanı, aile ve kişisel ilişkiler, eğitim, çevre, yaşam tarzı, madde kullanımı, ruh sağlığı, fiziksel sağlık, kendisini ve diğerlerini algılama, düşünce ve davranışlar, suç işlemeye karşı tutum ve değişmek için motivasyonu içermektedir. Asset ile elde edilen bilgiler mahkeme raporları düzenlenirken uygun müdahale programlarının seçiminde, kişinin ihtiyaçlarını ve yaşadığı zorlukları belirlemede ve ihtiyaçlar ile yeniden suç işleme ihtimalinin zaman içindeki değişimini göstermede kullanılmaktadır.

Değerlendirilen kişinin içinde bulunduğu durumlar ve tavırları üzerine bilgi içeren her bölümün sonunda değerlendiren kişi 0 ile 4 arasında bir puan vererek o bölümde elde edilen

sonuçlarının yeniden suç işleme ihtimali üzerinde ne kadar etkisi olduğunu belirlemektedir. Formun sonunda toplamda ne kadar puan alındığı hesaplanarak önerilen müdahale planı ve programlar belirtilmektedir. Formda ayrıca hükümlü tarafından doldurulmak üzere verilecek bir “Sen Ne Düşünüyorsun?” kısmı bulunmaktadır. Ana profilde ilgili bölümlerde yüksek puan alınması durumunda doldurulmak üzere “başkalarına zarar verme olasılığı” ve “ruh sağlığı değerlendirme” formları da bulunmaktadır (Curtis, 2001).

Adalet sistemine dahil olan genç ve çocuklar arasında psikiyatrik rahatsızlığı olanların oranının genel popülasyondaki genç ve çocuklara göre çok daha yüksek olduğu bilinmektedir. Ciddi psikiyatrik ve madde kullanımına bağlı rahatsızlığı olan genç hükümlülerin şiddet davranışları ve yeniden suç işleme oranlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Maddenin kötüye kullanımının yaşam boyu suç işleme davranışı görülmesi ihtimalini gençlerde 5 ile 20 defa arasında arttırdığı gözlemlenmiştir. Bu rahatsızlıklar rehabilitasyon ve iyileştirme çalışmalarının başarısını da kötü yönde etkilemektedir (Wassermann, Ko & McReynolds, 2004). Bu yüzden ruh sağlığı değerlendirme formlarının depresyon ve anksiyete odaklı olması, kısa dönemde saldırgan davranış ihtimalini ölçmesi, ihtihar eğilimi olan hükümlüleri tespit edebilmesi ve madde kullanımı ihtimalini de değerlendirmesi önerilmiştir (Migdole, S., 2006).

Youth Level of Service / Case Management Inventory (YLS/CMI – Gençler için Hizmet Derecesi / Vaka Yönetimi Envanteri) de genç hükümlülerle kullanılan, yeniden suç işleme ihtimalini ve vaka yönetimi için gerekli olan ihtiyaçları belirlemek için Kanada’da geliştirilmiş, yapılandırılmış bir ölçektir. Özellikle hüküm giyilmeden önce ve daha sonra vaka planlaması yapılması amacıyla geliştirilmiştir.

Ölçek yedi bölümden oluşmaktadır: 42 maddeden oluşan risk ve ihtiyaç değerlendirmesi, risk ve ihtiyaç faktörlerinin özeti, diğer ihtiyaçların ve göz önünde bulundurulması gereken özel durumların değerlendirilmesi, sizin kişinin genel risk ve ihtiyaç seviyesi hakkındaki değerlendirmeniz, temasa geçilme derecesi, vaka yönetimi planlaması ve vaka yönetiminin gözden geçirilmesidir.

Ön değerlendirme yapılması için bu envanterin 8 maddeden oluşan kısa bir versiyonu da bulunmaktadır. Evet/hayır şeklinde değerlendirilen 6 madde ve 0-4 arasında puan verilen aile durumu ve tavırlar ile ilgili iki maddeden oluşur. Bu kısa versiyon sayesinde daha geniş bir değerlendirme yapılmasına gerek olup olmadığı anlaşılabilir.

Bir diğer değerlendirme olan The Short-Term Assessment of Risk and Treatability (START – Risk ve Tedavi Edilebilirliğin Kısa Dönemde Değerlendirilmesi Formu) Kanada’da geliştirilmiş, 20 maddeden oluşan bir araçtır. Hem dinamik risk faktörlerinin hem de kişinin güçlü yanları ve ihtiyaçlarının belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle psikiyatrik rahatsızlıklar ve madde kullanımı problemi olan hükümlülerin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

Ölçeklerin Öngörüsül Kriter Geçerliği

1G VE 2G Değerlendirmelerinin Öngörüsül Kriter Geçerliği

Güncel meta analizi çalışmaları, yapılandırılmamış klinik değerlendirmelerin düşük ön-

görüşel geçerliğini göstermiştir. Yapılandırılmış klinik değerlendirme ise belirli maddelerin değerlendirmesine bağlıdır; ancak yine de alınan puanlara bağlı olarak yapılan mekanik bir değerlendirme değildir. Yapılandırılmış klinik değerlendirmenin, yapılandırılmamış değerlendirmeden daha geçerli olduğu; fakat daha ileriki kuşak değerlendirmeler kadar başarılı olmadığı görülmüştür.

Az sayıdaki, sabit ve suç geçmişi ile ilişkili maddelerin değerlendirildiği istatistiksel araçlar (2G) kullanılmaya ve şiddet içeren ya da içermeyen suçlar için yüksek öngörüşel geçerlik sağlamaya devam etmektedir. Cezaevlerinde kullanılan ikinci kuşak araçlar genel olarak yeniden suç işleme davranışının tahmin edilmesinde uzun bir süre etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Bu araçların başarısına karşılık, adli ruh sağlığı uzmanlarının kullandığı araçların geçerliğinin oldukça az olduğu görülmüştür. PCL-R aracının geliştirilmesiyle birlikte ise adli ruh sağlığı değerlendirmelerinin standardizasyonu için önemli adımlar atılmıştır. PCL-R risk ve ihtiyaç değerlendirme aracından ziyade bir teşhis aracı olarak tanımlanmıştır. Ancak etkili müdahale yöntemlerinin ele alması gerektiği düşünülen antisosyal kişilik ve antisosyal davranış geçmişi ile ilgili etkenleri değerlendirmektedir. PCL-R aynı zamanda ikinci kuşak değerlendirme araçlarından olan ve şiddet davranışının değerlendirmesi bakımından oldukça güçlü geçerliği olan VRAG'ın önemli bir parçasıdır.

Yeniden suç işleme davranışının klinik maddeler içermeyen araçlarla da başarılı bir şekilde değerlendirilebileceği de gösterilmiştir. Yaş, cinsiyet, suç geçmişi ile ilgili yüksek öngörüşel geçerliği olan maddeleri içeren Suçlu Grubu Yeniden Mahkum Olma Skoru (OGRS) değerlendirmesi, yeniden suç işleme riskinin değerlendirilmesi konusunda bir çok adli araçtan çok daha başarılı olmuştur.

3G VE 4G Değerlendirmelerinin Öngörüşel Kriter Geçerlikleri

Öngörüşel yapı geçerliği konusunda sadece Revize Edilmiş Hizmet Derecesi Envanteri (LSI-R) ve Hizmet Derecesi/Vaka Yönetimi Envanteri (LS/CMI) hakkında bilgi bulunmaktadır. LSI-R değerleri incelendiğinde, envanterin şiddet suçlarından ziyade, genel yeniden suç işleme davranışı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Şiddet suçlarıyla ilgili değerlendirmenin öngörüşel geçerliği antisosyal kişilik örüntüsüne dair unsurların eklendiği LS/CMI'de güçlendirilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü kuşak risk ve ihtiyaç değerlendirme araçlarının öngörüşel geçerliğindeki artış, dinamik risk faktörlerinin değerlendirmeye dahil edilmesine bağlanmaktadır. RİU modeline göre tutum, sosyal destek, davranışsal geçmiş ve mizaç özelliklerinin hepsi antisosyal davranışların çeşitliliğinden ve boyutundan sorumludur. Aile ortamı, iş ve/veya okul durumu, ilgi alanları, madde kullanımı ve sosyo-ekonomik faktörler gibi etkenler de belirleyici olmaktadır. Bunun dışında öngörüşel kriter geçerliğini belirleyen etkenler arasında kullanılan değerlendirme aracının hangi kuşaktan olduğu, amaca yönelik araçların kullanılması (LSI-R'in diğer araçlara göre genel yeniden suç işleme riskini daha iyi ölçmesi gibi) ve bu araçları kullanan görevlilerin aldıkları eğitim, süpervizyon ve deneyim düzeyleri de bulunmaktadır.

Ayırt Edici Programlamanın Sonuç Geçerliliği

Risk, ihtiyaç, uygunluk modeli araçlarının geçerliğinin kanıtlanması için yeniden suç işleme riskine karşı toplumun daha iyi bir şekilde korunduğunun gösterilmesi gerekmektedir. Yüksek derecede yeniden suç işleme riski olduğu görülen suçlulara uygulanan programların, yeniden suç işleme oranlarında düşük risk düzeyinde olan kişilere uygulanan programlardan çok daha büyük bir düşüşe sebep olduğu görülmüştür. Uygulanan müdahale programlarının etkinliği bakımından diğer önemli bir faktörün de ihtiyaç ve uygunluk prensiplerine uygun müdahalelerin uygulanması olduğu anlaşılmıştır. Öncelikle suçla ilgili ihtiyaçların müdahale için hedef alınması gerektiği de bilinmektedir.

Risk, ihtiyaç, uygunluk prensipleri arasında en az üzerinde çalışılan kişiye özel uygunluk prensibidir. Bu prensiple ilgili olarak, görüşme veya anket temelli değerlendirme yöntemleri dışında, son zamanlarda eklenen motivasyonel görüşme teknikleri bulunmaktadır. Uygunluk prensibi dahilinde, kendini adanmış suçlu, karakter bozukluğu, nevrotik anksiyeteli ve durumsal olarak dört temel suçlu tipi önerilmiştir. Ayrıca cinsiyet odaklı ve değişik kültürlerle yönelik programlar da bulunmaktadır.

Psikopati alanındaki gelişmeler bu kavramın da RİU modeli terimleri ile ifade edilmesine olanak sağlamıştır. PCL-R aracını sabit suç geçmiş, dinamik suçla ilgili ihtiyaçlar ve uygunluk maddelerine bölmek için teklif verilmiştir.

Dördüncü kuşak yaklaşımlar toplum güvenliği ve verilen hizmet bakımından çeşitli gelişmeler sunmaktadır. Güçlü yanlarla çalışılması, suç geçmişinin geliştirilmiş değerlendirmeleri ve antisosyal kişilik özelliklerinin değerlendirmesinin eklenmesiyle kullanılan araçların kriter geçerliğinin artması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Austin, P. (2004). The Proper and Improper Use of Risk Assessment in Corrections, *Federal Sentencing Reporter*, (16)3, 1-6.
- Curtis, S. (2001). Youth Justice Assessment Procedures, *Child Psychology and Psychiatry Review*, (6)1, 21-23. Corrections. <http://www.nicic.org>.
- Hoge, R. D. (2005). Youth Level of Service / Case Management Inventory, In Grisso, T., Vincent, G. & Seagrave, D. (Eds.), *Mental Health Screening and Assessment in Juvenile Justice*, (pp. 283-294), New York: Guilford Press.
- Migdole, S. (2006). Mental Health Screening and Assessment in Juvenile Justice, a Book Review, *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, (34)2, 260-262.
- Wasserman, G. A., Ko, S. J. & McReynolds, L. S. (2004). Assessing the Mental Health Status of Youth in Juvenile Justice Settings, *Juvenile Justice Bulletin*, 1-7
<http://www.ojp.usdoj.gov/ojjdp>, erişim tarihi: 07/03/2009.
- Youth Justice Board. Assessment (n.d.) – Asset Young Offender Assessment Profile
<http://www.yjb.gov.uk/en-gb/practitioners/assessment/asset.htm>, erişim tarihi:29/03/2009

FARKLI ÜLKELERDE UYGULAMALAR

Farklı ülkelerdeki uygulamalar 3 başlık altında ele alınmıştır.

1. Risk değerlendirme ve yönlendirme yöntemleri
2. İyileştirme çalışmaları ve programları
3. Kurumsal iyileştirme rejiminin tasarımı

RİSK DEĞERLENDİRME VE YÖNLENDİRME YÖNTEMLERİ

Birçok ülkede ceza infaz kurumlarında tutulan hükümlülerin oranını düşürmek için kullanılan araçların başında risk değerlendirme ölçekleri gelmektedir. Bu araçlar oluşturdukları risk oranına göre hükümlüleri belirli gruplara ayırarak tutuklama, salıverme ve iyileştirme faaliyetlerine yönlendirme kararları üzerinde rol oynamaktadır.

Denetim ve tedavinin tekrar suç işleme oranı en yüksek olan hükümlülere uygulandığında en iyi sonuçları verdiği görülmüştür. Fakat düşük risk grubuna dahil olan hükümlülerin gereksiz oranda denetim ve yoğun müdahalelere tabii tutulmaları tedaviye ihtiyaçları olduğu anlayışını içselleştirmelerine sebep olarak yeniden suç işleme ihtimallerini arttırmakta ve kaynakların onlara gerçekten ihtiyacı olan kişilere ulaşmasını önlemektedir.

Uzmanlar tarafından yapılan subjektif değerlendirmelerin tek başına yetersizliği objektif risk değerlendirme sistemlerinin oluşturulmasına neden olmuştur. Fakat tüm geçerlilik ve güvenilirliğine rağmen uygulanan ölçekler ve yapılandırılmış değerlendirmeler de yeniden suç işleme ihtimalinin tahmininde yanlış pozitif ve yanlış negatifler üretmektedir. Bu nedenle değerlendirmeye destekleyici bilgilerin de eklenmesi gerekmektedir.

Tamamlayıcı bilgilerin edinilmesi, ayrıntılı bir özgeçmiş bilgisi ve geçmişte hükümlü ile ilgili alınmış notların değerlendirilmesinin iyi bir risk ölçümü için gerekli olduğu belirtilmiştir. Elde edilen verilere değerlendirmeyi uygulayan kişi tarafından yapılacak subjektif profesyonel değerlendirmeler dahil edilerek de daha geçerli ve etkili sonuçlar elde edilebilmektedir (Austin, 2004). Ayrıca kişinin zorlukları ve potansiyel riskleri olduğu kadar, koruyucu faktörleri ve yetenekleri de anlaşılabilir şekilde değerlendirme sürecine katılması gerekmektedir (Pereira, Pietromartire & Lipsedge, 2008).

Detaylı bir hükümlü değerlendirmesi ve risk ölçümü şunları içermesi gerektiği bildirilmiştir:

- Güvenlik amaçlı yönlendirmenin yapılabilmesi için risk seviyesinin ölçümü
- Kendine ve başkalarına zarar verme ihtimalinin ölçümü
- Suçla ilgili ve suça bağlı programlarla ilgili ihtiyaçların saptanması

- Sağlık veya başka bir konuyla ilgili özel ihtiyaçların öğrenilmesi
- Salıverilme sonrası için yapılan topluma kazandırma planı

Kurum içinde sınıflandırma ve yönlendirme

Yapılan değerlendirmenin ardından, hükümlüler gösterdikleri değişik risk seviyelerine göre sınıflandırılmaktadır. Kurum içinde uygulanan sınıflandırma sisteminin amacı uygun yerleştirme planlarının ve iyileştirme aktivitelerinin aynı risk seviyesine dahil olan hükümlüler için tasarlanmasını sağlayarak daha etkili bir hükümlü yönetimi geliştirmektir.

Hükümlülerin kabul aşamasında ihtiyaçlarının ve kurumun hangi güvenlik seviyesindeki bölümüne yerleştirileceklerinin belirlenmesi için bir değerlendirmeden geçmeleri gerekmektedir. Kişinin uygun bölüme yerleştirilmesinin ardından ikinci bir değerlendirme ile davranışlar, kişilik özellikleri ve programlarla ilgili ihtiyaçları göz önünde bulundurularak uygun koğu, oda, iyileştirme programları ve çalışma aktiviteleri belirlenmektedir.

A.B.D. National Institute of Corrections (NIC – Ulusal Ceza İnfaz Kurumu) sekiz ayrı eyalette pilot sınıflandırma çalışmaları yürütmüştür. Her kurumun ihtiyaçlarına göre değişik sınıflandırma sistemleri üretmesinin üzerine, tek bir en iyi model olmadığı, kullanılacak modellerin sınıflandıracakları popülasyonlar için tasarlanarak yine onların üzerinden geçerliliklerinin test edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bununla beraber bu çalışmaların sonucunda bütün dahili sınıflandırma sistemleri için geçerli olan sınıflandırmanın açıkça belirlenmiş ölçülebilir amaçları olması, kullanılan araçların objektif, geçerli, güvenilir ve kullanışlı olması, hükümlünün de sınıflandırma için veri sağlaması ve sürece katılması, sistemin geçerliliğinin her üç yılda bir resmi olarak değerlendirilmesi, sistemi uygulayacak personelin sistemin oluşturulması ve pilot çalışmaların yürütülmesi aşamalarında da görev alması gibi standartlar belirlenmiştir (Hardyman et al., 2002).

İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI VE PROGRAMLARI

'Neler işe yarıyor?' prensipleri

Kuzey Amerika'da dünya literatürü üzerine yapılan meta analiz araştırmalarında elde edilen sonuçlardan 'Neler işe yarıyor?' (What works?) kavramları formüle edilmiş ve iyileştirme çalışmalarının beş ana prensibi risk, ihtiyaç, uygunluk, profesyonel sağduyu ve programın bütünlüğü olarak belirlenmiştir. Bu prensipleri temel alan müdahalelerin yeniden suç işleme oranlarını %20'ye kadar azalttığı görülmüştür.

Risk ölçümü ile hükümlülerin gerekli miktarda ve nitelikte iyileştirme çalışmalarına yönlendirilmeleri hedeflenmektedir. İhtiyaç prensibi suçla ilgili davranışları hedef alan ve hükümlünün ihtiyaçlarını gözeten programların gerekliliğini, uygunluk ise hükümlünün faaliyetlerden faydalanmasını etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin göz önünde bulundurulmasını vurgulamaktadır. Profesyonel sağduyu ilkesi programları uygulayan kişilerin hükümlüleri değerlendirir ve yönetirken gerektiğinde kendi profesyonel kararlarını uygulamaları ve program bütünlüğü ilkesi ise iyileştirme faaliyetlerinin pratikte de teoride olduğu gibi uygulanabilir olmasının sağlanmasını öngörmektedir (Debidin & Lovbakke, 2005).

Etkili ve etkisiz iyileştirme programları

Bu araştırmalara göre etkili iyileştirme programları sosyal ve bilişsel beceriler eğitimlerini de kapsayan davranışsal veya bilişsel davranışçı ilkelere dayanmakta, yüksek risk grubundaki hükümlülerin suçluluk davranışı ile ilgili ihtiyaçlarını hedef almakta, hükümlülerin kişisel özelliklerine uygun olarak düzenlenmekte ve gerekli vasıflara sahip, eğitilmiş, yeterli ve kişilerarası ilişkilerle ilgili yetenekleri gelişkin kişiler tarafından yürütülmektedir. Ayrıca programları uygulayan kişiler için supervizyon sağlanmakta ve yeniden suç işleme davranışını önleyecek stratejiler öğretilmektedir.

Yeniden suç işleme oranlarını azaltma konusunda başarısız olan iyileştirme yaklaşımları arasında ise, yapılandırılmamış danışmanlık hizmetleri, psikodinamik yaklaşımlar, cezalandırma ve caydırma yaklaşımları gösterilmiştir. Hatta cezalandırıcı ve caydırıcı uygulamaların yeniden suç işleme oranlarını arttırdığı da saptanmıştır (Howells et al., 2004; Debidin & Lovbakke, 2005).

Farklı ülkelerdeki iyileştirme program ve uygulamaları

A.B.D.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), çalışma kampları, yüksek hapsedilme oranları, çocukların yetişkinlerle aynı ceza infaz kurumlarına yerleştirilmesi, Birleşmiş Milletler (BM) sözleşmesini imzalamaması ve yakın zamana kadar uygulanan 18 yaşın altındaki çocuklara idam cezası verilmesi gibi uygulamalarla tüm dünyada cezalandırıcılık anlayışının doruk noktası olarak görülmektedir. Negatif değerlendirmeler almasına ve yararlılığı kanıtlanmamasına rağmen sürdürülen 'boot camp' adı verilen askeri eğitim stili ıslah çalışmaları, gördükleri sert muamele sebebiyle hükümlülerin ölümüne varan olayların yaşandığının medyada yer bulmasıyla popülerliğini yitirmiştir.

Ayrıca ceza infaz kurumlarında istismar, hükümlülerde çok yüksek oranlarda gözlemlenen psikiyatrik hastalıklar, hükümlülerin elektronik ortamda kayıtlarının tutularak topluma ifşa edilmesi ve damgalanması gibi konular da sorun alanlarını oluşturmaktadır. Fakat ABD aynı zamanda toplum odaklı iyileştirme faaliyetlerinin ve çocuk mahkemelerinin kurularak çocukların yetişkinlerden farklı olarak yargılanmasının de öncüsü olmuştur (Finley, 2007). Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP – Genç Hükümlü Adalet ve Suç Önleme Departmanı)'nın kuruluşuyla pek çok araştırma ve kanıta dayalı iyileştirme programları yürürlüğe girmiştir.

Dengeli ve iyileştirici adalet programları ile bireysel rehabilitasyon, toplum hayatına katılım ve suç işlenen kişilerin de adalet sistemine katılımı hedeflenmiştir. Genç hükümlü tutukluluk alternatifi girişimi ile risk ölçümü anlayışı uygulaması geliştirilmiş ve kurumsal giderlerin azaltılarak risk altındaki gençler için yapılacak programlara yönlendirilmesi hedeflenmiştir (Krisberg, 2006).

Dengeli ve iyileştirici programlar sorumluluk, yetkinlik geliştirme ve toplumun korunması temel prensiplerine dayanmaktadır. Hükümlü, suçu işlediği kişi(ler) ve toplum adalet sisteminin eşit derecede önemli parçaları olarak görülmektedir. Cezalandırıcı adalet sistemi toplumsal dışlanma ve yasal cezalandırma süreçleri içerirken, iyileştirici sistem suç işlenen

kişilere ve/veya topluluklara verilen zararın karşılanması, telafi edilmesi ilkesi ile bu üç parçayı daha geniş bir perspektiften ele almaktadır (Bazemore & Umbreit, 2004).

Etkili bir sistemin yüksek risk içeren gençleri, daha düşük risk grubuna dahil olanlardan ayırması gerektiği saptanmıştır. Düşük risk grubuna dahil olan ve ilk defa suç işleyenlerin diğer sorunlu yaşlılarından ziyade bu konuda eğitim almış yetişkinlerle uygun düzeyde teması geçmesi gerekmektedir. Ayrıca ruh sağlığı ve madde kullanımı ile ilgili kanıta dayalı hizmetlerin yanında akademik ve sosyal gelişimin de hedeflenmesi gerektiği belirtilmiştir.

ABD'nin Oregon eyaletinde uygulanan Juvenile Crime Prevention (JCP – Gençlerde Suç Önleme) programları ile suç işleme davranışı ve antisosyal davranışlar bakımından değerlendirildiğinde yüksek risk grubuna dahil olan gençlerin mümkün olduğunca erken belirlenip, bu risk faktörlerinin kanıta dayalı iyileştirme yöntemleri kullanılarak azaltılması ve koruyucu faktörlerin de artırılması hedeflenmiştir. Kanıta dayalı müdahaleler düşük risk grubunda tutuklanma ve yeniden suç işleme oranlarını düşürmek için etkili olurken, yüksek risk grubu için Fonksiyonel Aile Terapisi, Multi-sistemik Terapi ve Çok Boyutlu Koruyucu Aile Tedavisi gibi aile odaklı müdahalelerin daha etkili olduğu görülmüştür (Center on Early Adolescence, n.d.).

New York eyaletinde hükümlülerin topluma kazandırılması ve salıverilmenin ardından ailelerine ve topluma geri dönme sürecinde uyum sağlamaları amacıyla uygulanan iyileştirme faaliyetleri arasında danışmanlık hizmetleri, akademik eğitimler, çalışma becerileri eğitimleri, alkol ve madde kullanımı programları, öfke kontrolü ve cinsel istismar suçlarına yönelik programlar sıralanmıştır. Ayrıca 'aile toplantısı programı' ile iyi hal gösteren ve faaliyetlere katılımı yüksek olan belirli hükümlülere aileleri ile fazladan vakit geçirebilmeleri imkanı sağlanmıştır (New York State Department of Corrections, 2008).

Avustralya

Avustralya'nın altı eyaleti ve iki ana bölgesinde değişik yasama ve uygulamalar yürürlükte olduğu gibi, cezai hukuk ve gözetim süreleri de değişkenlik göstermektedir. Cezai prosedürlerin 10-17 yaş arasındaki genç ve çocuklara uygulanması oranı da eyaletler arasında farklıdır. İyileştirici program uygulamalarının yanında, risk ölçümüne dayanarak getirilen gençlere karşı cezai yaptırımlar bir çelişki oluşturmaktadır. Alternatif iyileştirme faaliyetleri ve gençler için düzenlenen konferanslar sayesinde tutuklanma oranlarında yarı yarıya bir düşüş yaşanmıştır. Ancak bu alternatif iyileştirme faaliyetleri hükümlü olsun ya da olmasınlar yapılan, risk ölçümü yaklaşımının da etkisiyle gençlerin hayatlarına yüksek derecede müdahale içermektedir. Avustralya'da yürürlükte olan iyileştirme faaliyetlerinin güçlü özellikleri kanıta dayalı müdahalelerden oluşmaları, faaliyetlerin hem kurumlarda hem de toplum içinde yürütülmesi, programları uygulayan personelin aynı zamanda değerlendirme ve geliştirme çalışmalarında da aktif rol alması, programların geçerliliğinin değerlendirilmesi ve özel ihtiyaçları olan hükümlüler, yerliler ve kadın hükümlüler için programların uyarlanması veya geliştirilmesi olarak sıralanmıştır.

Uygulanan bütün iyileştirme faaliyetlerinin kolaylaştırıcı görevi üstlenecek kişiler için seansın amacı ve hedeflerini ortaya koyan bir 'kolaylaştırıcı için tedavi el kitabı' bulunmaktadır. Bu el kitapları her seansta uygulanacak tedavi planının içeriği ve katılımcılara verilecek dökümanları da içermektedir. Pek çok faaliyetin el kitabında ayrıca hükümlüdeki

değişimi ölçmek için kullanılacak araçlar da bulunmaktadır. Yürürlükte olan iyileştirme faaliyetleri arasında bilişsel beceri gelişimi, öfke kontrolü, madde ve alkol kullanımını hedef alan programlar, suç işlenen kişi hakkında bilinçlendirme, cinsel taciz ve istismar suçları ve ciddi suçlar ile ilgili programlar ile kadın hükümlüler ve yerli aborjinler için düzenlenmiş programlar bulunmaktadır (Howells et al., 2004).

Kanada

Kanada, Avustralya, İngiltere ve Amerika'da olduğu gibi önceden yürürlükte olan çocukların gereksinimlerini gözeten genç hükümlü yönetimi modellerini kaldırılarak daha çok hukuki ve cezalandırıcı adalet ve suç kontrolü odaklı modeller uygulamaya başlamıştır. 2002 yılında yürürlüğe giren Youth Criminal Justice Act (YCJA – Genç Hükümlü Adalet Kanunu) ile yaş sınırı da 16'dan 14'e çekilerek yetişkin gibi yargılanma oranları arttırılmıştır. Fakat aynı zamanda Kanada'nın Avrupa Birliği Kurultayı'nın Çocuk Hakları Bildirgesi'ne uyumunun sağlanması adına daha az risk arz eden genç hükümlüler için alternatif toplum odaklı müdahaleler de öngörülmüştür. Kanada'da uygulanan iyileştirme programları için bilişsel ve sosyal öğrenme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre davranış modelleme, maruz kalma ve gözlem ile öğrenilmektedir ve bilişsel süreçler de dışsal faktörler sonucu gelişen sosyal öğrenme, hükümlülerin kendileri ve yaşadıkları dünya hakkındaki düşüncelerini etkilemektedir. Düşünceler de çevrenin nasıl algılanıp nasıl tepki verildiğini belirler. Uygulanan bilişsel-davranışçı terapi de işlevsel olmayan düşünce örüntülerinin tespit edilerek sınanması ve daha işlevsel düşünce biçimleriyle değiştirilmesini hedeflemektedir. Bu yaklaşımın özellikle hükümlülerde davranış değişikliği hedef alındığında etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Uygulanan iyileştirme programları arasında bilişsel beceriler ve öfke kontrolü gibi yaşam becerileri programları, madde kullanımı programları, okuma-yazma ve devamlı eğitim programları ve kadın hükümlüler için istismar ve travmayla ilgili programlar, anne-çocuk ve akran desteği programları ile kişisel gelişim faaliyetleri bulunmaktadır. CORCAN adı verilen ve hükümlülere özel sektör kalitesinde üretim yapılan kuruluşlarda çalışma imkanı sağlayan program ise, aynı zamanda salıverilmenin ardından tekrar işgücüne katılımı kolaylaştıracak iş eğitimleri ve beceri kazandırma programları da içermektedir (Correctional Service of Canada, 2002).

Hollanda

Hollanda'da genç hükümlü kanunu dahilinde yaş sınırlamaları tanımlanırken, 16 ve 17 yaşındakiler giderek daha çok yetişkin mahkemelerinde yargılanmakta ve 12 yaşın altındaki çocukları da adalet sistemine dahil etmek için girişimlerde bulunmaktadır. Bu 'yetişkinleştirme' yaklaşımı genç hükümlü yönetiminde eğitim ve koruma temel prensiplerinden daha çok kısıtlama ve toplumun korunmasının gözetildiği bir sisteme geçilmesine sebep olmuştur. Rehabilitasyon ve iyileştirme çalışmalarının da giderek daha çok kapalı alanlarda yapılması anlayışı yerleşmiştir.

Almanya

Almanya'da uygulanan çocuk ceza yasasına göre cezai sorumluluk yaşı 14 olup, bu yaşın altındaki kişiler hukuki olarak çocuktur ve ceza yasası kapsamı dışındadır. 13 yaşına

kadar tüm çocuklar ve 14-17 yaş arası gençler gençlik yardım departmanları tarafından değerlendirilir. 14-17 yaş grubu çocuk mahkemelerinde yargılanırken, 18-20 yaş arası çocuk veya yetişkin olarak yargılanabilmektedir. Kapalı kuruma alma ise en son çare olarak uygulanmaktadır. 21 yaş üstü ise yetişkin ceza yasasına tabii tutulur.

1993 yılından itibaren yapılan istatistiki değerlendirmelere göre Almanya’da hem genel olarak suç oranları, hem de çocuk/gençler tarafından işlenen suçlarda bir artış gözlenmektedir. Fakat ciddi ve mükerrir suçların genç ve çocuklarda yetişkinlere kıyasla çok daha az oranlarda görülmüştür. Genç/çocuk hükümlülerin %70’i bir defa suç işlemiş kişilerden oluşmaktadır. Bu yüzden de elde edilen sonuçlar genç/çocuk hükümlülere yapılacak müdahalelerin mümkün olduğu kadar tutuklama ve diğer cezalandırıcı, kısıtlayıcı uygulamalardan uzak durması ve toplum odaklı iyileştirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiği görüşünü desteklemektedir.

Yetişkin ceza kanunu dahilinde işlenen suç üzerinde durulurken, çocuk ceza kanununda hükümlü ön plandadır. Amaç hükümlünün hukuki olarak işlediği suçtan sorumlu tutulması durumunda bile eğitilmesi ve iyileştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Suçtan bağımsız ve olaya değil kişiye yönelik müdahaleler uygulanmaktadır. Gençler için uygulanan yasanın eğitime yönelik olması dışında bir sınırlaması bulunmamaktadır. Basit ve orta dereceli suçlarda gençlik yardım yasasıyla beraber çalışmaktadır. Eğitim uygulamalarının daha başarılı olacağı gözlemi yapılması durumunda, cezai uygulamalar çekilip gençlik yardım uygulamaları devreye sokulur. Ayrıca yasa verilen hukuki karardan vazgeçme olanağı sağlamaktadır. Onun yerine normal hukuki işleyiş dışında çözümlerden oluşan diversiyon aktivitelere başvurulabilmektedir. Bu şekilde gereksiz baskı kurulmasının önlenmesi, pedagojik müdahaleye öncelik verilmesi hedeflenmektedir.

1990 yılında Gençlik Mahkeme Kanunu’nda yapılan en son düzenlemeler ile süresi belirsiz ve suçlunun davranışlarına bağlı olan hapis cezasının gençlere verilmesi kaldırılmıştır, diversiyon ve mağdur-hükümlü uzlaştırma gibi uygulamalara daha fazla ağırlık verilmiş ve gençleri duruşma öncesi tutuklama uygulamasına da ciddi kısıtlamalar getirilmiştir.

Uygulanan eğitim faaliyetlerinin çocuk/genç hükümlülerin davranış biçimlerini değiştirerek ve sosyalleşmeyi sağlayarak olumlu bir etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu faaliyetler arasında zorunlu toplum hizmeti, sosyal eğitim derslerine katılım, mağdur-suçu uzlaştırmalarına katılım, trafik eğitimi, bir sosyal çalışmacı tarafından süpervizyon verilmesi ve iş eğitimleri bulunmaktadır.

Disiplin amaçlı alınan önlemler arasında ise çocuk/genç mahkemesi hakimi tarafından verilen ve sicile işlenen bir uyarı, ceza ödenmesi, sosyal hizmetlerde çalışma ve mağdurun zararının tazminatı ile mağdurdan af dilenmesi gibi uygulamalar yer almaktadır. En ciddi disiplin uygulaması ise 4 haftaya kadar sürebilen veya sadece haftasonları ve boş zamanlarda uygulanan kısa dönemli tutuklanma şeklinde belirlenmiştir. Bu kişiler çocuk tutukevlerinden ayrılmış, çocuk/genç hükümlüler için tahsis edilmiş özel birimlere yerleştirilmektedir.

Tutuklanma ise 18 yaşına gelindiğinde kişinin siciline eklenen tek hukuki uygulama olmuştur. Diğer bütün uygulamalar sadece çocuk/genç hükümlü kayıtlarında bulunmakta-

dır. Gençler için en uzun süreli tutukluluk 5 yıl olup, en kısa süre ise 6 ay olarak belirlenmiştir. Yetişkinler için 1 ay olan en kısa tutukluluk süresinin 6 ay olarak tutulmasının sebebi, genç bir hükümlüye uygulanan tedavi ve eğitimin sadece belli bir süre güvenli bir ortamda tutulabilirse etkili olabileceğinin gözlemlenmesi olduğu belirtilmiştir. Genelde tutuklanan bir çocuk/genç hükümlü yetişkinlerden farklı olarak cezasının üçte biri doluktan sonra salıverilebilmektedir.

Bu uygulamalar arasında en çok üzerinde duran eğitime yönelik ihtiyaçlardır. Disipline yönelik uygulamalar sadece eğitim amaçlı uygulamaların eğitimle ilgili ihtiyaçları karşılama yetersiz olduğu gözlenirse uygulanabilmektedir. Tutuklama kararı ise sadece eğitim ve disipline yönelik uygulamalarla eğitim amaçlı bir başarı sağlanamıyorsa alınabilmektedir (Albrecht, 2002).

Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen (DVJJ, Alman Çocuk/Genç Adaleti ve Yardımı Derneği) Almanya'da 1917 yılında kurulan ve çocuk/genç suçlarının nedenleri ve etkileri ile ilgilenen bir kuruluştur. Suç davranışının önlenmesi, yönlendirme çalışmaları, yasal girişimler gibi konuları kapsayan çalışmaları ve yayınları bulunmaktadır (DVJJ, n.d.).

İtalya

İtalya'da 14 cezai sorumluluk yaşı olarak belirlenmiştir ve bu yaştan altındakiler herhangi bir ceza almamaktadır. 14-18 yaş arası gençler ise eğer işlediği suçları ve sonuçlarını algılayabilecek psikolojik, fiziksel ve sosyal olgunluğa sahip ise gözaltı cezası alabilmektedir. Verilen cezada da indirim sıkça uygulanabilmektedir. Ancak 18 yaştan üstü tamamen cezai olarak sorumludur ve yetişkin olarak değerlendirilmektedir.

Şu anda uygulanmakta olan çocuk/genç adalet sistemi üç aşamadan oluşmaktadır. Ön araştırma polis cezai araştırma departmanı tarafından yapılmaktadır. Ardından düzenlenen ön duruşma ile hakim savunma, iddia ve yürütülen araştırmaları değerlendirerek bir duruşma talep etmek veya davayı reddetmek arasında karar vermektedir. Üçüncü aşama ise delillerin derinlemesine incelenerek tartışıldığı duruşmadan oluşmaktadır.

Son yıllarda çocuk ve genç hükümlülerin sayısı artmakla beraber, cezaevlerine sevk oranlarında bir düşüş olmuştur. Gözaltı ve gözaltı halindeyken uygulanabilen yeniden yapılandırıcı müdahaleler çocuk/genç adalet sisteminde daha geniş yer bulmaktadır (Gatti & Verde, 2002).

Yeni Zelanda

Yeni Zelanda'da iyileştirme çalışmaları dahilinde gerçekleştirilen aile grup konferansları ile genç hükümlü adalet sisteminde yeniden yapılandırıcı bir tutum sergilenmiştir. 1989 yılında yürürlüğe giren The Children, Young Person's and Their Families Act (Çocuklar, Gençler ve Aileleri Kanunu) ile sistemde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Süreçlere ailelerin dahil edilmesi, aile ve çocuk arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, ve çocuğun veya genç hükümlünün isteklerinin de göz önünde bulundurulması gibi temel prensipler adalet sistemine kazandırılmıştır.

Genç hükümlü için adalet sisteminde başka alternatif araçlar olduğu sürece cezai işlemlere başvurulmaması ve gençlerin mümkün olduğunca toplum içinde bulundurulması öngörülmüştür. Bu anlayışa göre ikinci derece suçlular ve ilk defa suç işleyenler cezai sistemin dışına çıkarılarak, sadece en ciddi suçlardan yargılananlar çocuk mahkemelerinde ve istisnai derecede ciddi, mükerrer suçlar için adalet mahkemelerinde yargılanacaktır.

Alternatif araçlardan birisi yazılı bir uyarı gönderilmesidir. Bu şekilde suç işleyen gençlerin %44'ü ile henüz adalet sisteminin içine girmeden ve daha fazla uyarı gerektirmeden başa çıkılmaktadır. Eğer yazılı uyarı yeterli olmazsa bazı alternatif eylem planları uygulamaya geçirilmektedir. Henüz hüküm giymemiş kişiler için veya hüküm giymiş ve suçunu kabul eden ya da suçlu olduğu kanıtlanmış kişiler için mahkeme kararı ile uygulanan diğer bir aktivite 'Aile Grup Konferansları' olarak belirlenmiştir.

Bu konferanslarda belirlenerek uygulanan planların arasında suç işlenen kişiden af dileme, zararın karşılanması, toplum hizmetleri dahilinde çalışma, belirli iyileştirici programlara ve alkol/madde kullanımı, öfke kontrolü gibi danışmanlık hizmetlerine katılımdan oluşan faaliyetler sıralanmıştır. Fakat öngörülenin aksine bu konferanslara hükümlünün suç işlediği kişilerin katılım oranı çok düşüktür ve katılanlar da kendilerini karar verme sürecinde etkin hissetmemektedir. Konferanslarda görev alan kolaylaştırıcı ve polislin kararlarının uygulanacak planlama sürecine konferans katılımcılarının tartışmalarından çoğu zaman daha çok etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak yenilikçi ve kendine özgü bir uygulama olmasına rağmen Aile Grup Konferanslarının öngörülen suç işleme oranlarındaki düşüş başarısını sağlayıp sağlamadığının ölçülmesi mümkün olmamıştır.

Ayrıca Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada'da uygulamaya getirilen iyileştirici faaliyetlerden bazıları, özellikle de polis uyarıları ve utandırma gibi yöntemleri içerenlerin kullanılması tartışma yaratmaktadır (Bradley, Tauri, Walters, 2006).

Güney Afrika

Güney Afrika'da ıslah ve iyileştirme çalışmaları dahilinde 'Centre of Excellence' adı verilen merkezler kurulmuştur. Bu kavram hükümlüler ile sosyal sorumluluk sahibi kişiler yetiştirmek amacıyla bütüncül ve ihtiyaç odaklı faaliyetlerin yürütüldüğü, rehabilitasyon sürecini etkileyecek tüm faktörlerin kontrol edilebildiği, ideal ıslah personeli olarak yetiştirilmiş yeterli, eğitilmiş ve rehabilitasyon odaklı personelin bulunduğu ve aileler, topluluklar ve bütün toplum ile harici ortaklıkların sağlandığı bir sistem kurulmasını öngörmektedir. Suç işleme davranışını hedef alan programlar arasında ciddi ve cinsel istismara yönelik suçlar, alkol ve madde kullanımını hedef alan programlar, aile desteği, gelişim, eğitim ve iş becerileri kazandırma gibi faaliyetler bulunmaktadır (Correctional Services Department Republic of South Africa, 2007).

İngiltere ve Galler

İngiltere ve Galler'de Adalet Bakanlığı bünyesindeki bir yönetici organ olan National Offender Management Service (NOMS – Ulusal Hükümlü Yönetimi Sistemi), suç ve yeniden suç işleme oranlarını düşürmeyi ve hükümlülerin topluma kazandırılmalarını amaçlamaktadır. Tutuklu ve gözaltı işlemleri İngiltere'deki on yerel merkez ve Galler'deki bir

merkezden sağlanmaktadır. Görevlendirme bu sistemin önemli bir parçası olup, yapılan anlaşmalar dahilinde devlet, özel sektör, gönüllü ve sivil toplum kuruluşları tarafından hükümlülere sağlanacak iyileştirme faaliyetlerinin ve diğer hizmetlerin ulaştırılmasını sağlamaktadır. Her bir merkezin kendi bölgesinde görevlendirme işlemleri, yeniden suç işleme oranını azaltacak bir planın geliştirilmesi ve o bölgede ortaklıkların düzenlenmesinden sorumlu olduğu belirtilmiştir.

İyileştirme faaliyetleri için İngiltere ve Galler'deki 'the NOMS Offender Management Model' (NOMS Hükümlü Yönetimi Modeli) dahilinde görevli personelin, dış kaynakların, yürütülen araştırmaların, risk ve ihtiyaç değerlendirmelerinin, yerel merkezlerin, kanunların ve kullanılan elektronik sistemlerin bir arada işlediği bir hükümlü yönetimi modeli esas alınmıştır. Bu sistemde adalet sistemi ile temasa geçen her hükümlü için yürütülecek iyileştirme faaliyetleri ve uygulamalarının bir proje olarak görülmesi ve bireyselleştirilmiş bir plan oluşturulması öngörülmüştür (NOMS, 2006).

KURUMSAL İYİLEŞTİRME REJİMİNİN TASARIMI

Birimler ve sorumlulukları

Kurumsal iyileştirme rejiminin tasarımı ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Yeni Zelanda'da ceza infaz kurumları çalışanlarının görev tanımları ve dahil oldukları birimlerin sorumlulukları belirlenmiştir. Kurum içindeki birimler de, psikososyal servis, cezaevi servisi, tutuklu ıslah ve çalıştırma birimi ile kontratlı veya harici program birimlerinden oluşmaktadır.

Psikososyal birimin görevleri arasında belirli iyileştirme faaliyetlerinin yürütülmesi, programların işlevselliğinin değerlendirilmesi ve bireysel psikolojik değerlendirme ve tedaviler bulunmaktadır.

Cezaevi servisinin görevleri arasında ise hükümlülerin kabulü ve değerlendirilmesi, tutukluluk sürecinin planlanması, hükümlülerin günlerinin yapılandırılması ve günlük aktivite programlarının hazırlanması, güvenliğin sağlanması, hükümlülere iş becerileri kazandırma eğitimlerinin sağlanması, eğitim ve reentegrasyon aktivitelerinin hazırlanması sıralanmıştır. Bu birimde çalışan görevliler arasında cezai planlamacı, yapılan plana uyumu değerlendiren ve düzenleyen vaka memuru, bütün kurum içi ve dışı kabul ve tahliyelerden, yer değişikliklerinden sorumlu olan tutuklu hareket koordinatörü, program koordinatörü ve birim yöneticisi/süpervizyon görevlisi bulunmaktadır.

Tutuklu ıslah ve çalıştırma birimi, bütün çalışma becerileri ile ilgili eğitimler ve çalışma faaliyetlerinden sorumludur. Birim çalışanları alan uygulamaları yöneticisi, hükümlülerin uygun çalışma aktivitelerine yönlendirilmelerinden sorumlu olan aktivite yöneticisi ve eğitmenlerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra kurum yöneticisi ve çalışanlarla ilgili aylık raporların hazırlanıp kurum yöneticisine aktarılmasından sorumlu olan birim yöneticisinin görevleri de tanımlanmıştır (New Zealand Department of Corrections, 2005).

Almanya'da çocuk mahkemelerinde uzmanlaşma koşulu aranmaktadır. Hakimlerin çocuk ve gençlerle ilgili psikolojik ve sosyolojik bilgi sahibi olması ve eğitimden geçirilmesi

gerekmektedir. 16 eyaletin her birinin cezaevleri ile ilgili kendi yasaları ve uygulamaları bulunmaktadır. Kuzey Ren Westfalya eyaletinde cezaevinde çalışan psikoloğun görevleri şöyle tanımlanmıştır: teşhis ve tedavi planı oluşturulması, terapötik müdahaleler, bireysel ve grup çalışmaları, diğer bilimlerle koordinasyon halinde yürütülen çeşitli uygulamalar. Mesleki eğitim ve motivasyon, madde kullanımı, intihar eğilimi, şiddet davranışı, cinsel istismara suçlularına yönelik müdahaleler, davranış bozuklukları, kişilik bozuklukları ve zihinsel özürllük gibi alanlarda uygulamalar yapılması öngörülmüştür (Justizvollzugsanstalt Heinsberg, n.d.)

Berufseignung und –ma İngiltere’de uygulanan Ulusal Hükümlü Yönetimi Sistemi (NOMS) dahilinde hükümlü yönetimi, iyileştirme faaliyetlerinin tanımlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında görev alacak kişiler tanımlanmıştır. Hükümlü yöneticisi ve hükümlü denetmeni, hükümlünün kuruma kabulden salıverilmesine kadar bütün süreç boyunca uygulanan amaca yönelik faaliyetlerin devamlılığının ve bütünlüğünün sağlanması ile görevlendirilmiştir. Tutarlılık ve devamlılığın sağlanması da takım çalışması ve personel arasındaki devamlı iletişim ile mümkün olmaktadır.

Hükümlü yönetimi takımı adı verilen bu grubun başındaki hükümlü yöneticisi planlama ve uygulamanın denetlenmesi ile ilgilenirken, hükümlü denetmeninin planlanan aktivitelerin günlük uygulamalarından sorumlu olduğu belirtilmiştir. Vaka yöneticisi hükümlü yönetimi takımının oluşturulup uygulamaların geçerliliğinin değerlendirilmesi, diğer çalışanlar ise planlanan aktivitelerin uygulanması ile ilgilenmektedir (NOMS, 2006).

Avustralya’daki uygulamalarda ise özellikle genç ve çocuk cezaevi kurumlarında görev alacak personelin ne gibi niteliklere uygun olması gerektiği, hangi kriterlere göre seçileceği, ne gibi eğitimler verileceği ve kurumda bulunması gereken uzmanların nitelikleri ve görevleri de BM standartları üzerinden tanımlanmıştır (Australian Juvenile Justice Administrators, 1999).

Günlük yaşam planları

Yeni Zelanda’da yürürlükte olan Yapılandırılmış Günlük Plan (Structured Day) uygulaması ile hükümlünün katılacağı aktiviteler, iyileştirme faaliyetleri, yatış-kalkış ve yemek saatleri gibi bütün bilgiler elektronik ortamda aylık ve günlük olarak yapılandırılmaktadır. Uygulamanın amacı personele kılavuz ve birtakım kurallar sağlamanın yanı sıra, hükümlünün zamanının %90’ ını yapılandırılmış aktiviteler ile geçirmesini sağlamaktır. Gün içinde gözlem dışı geçirilen %10’luk süre içerisinde de mektup yazmak gibi kişisel aktiviteler vakit ayrılması öngörülmüştür. Altı yapılandırılmış aktivite bu planlarda yer bulmaktadır:

- Suçla ilgili müdahale aktiviteleri
- Çalıştırma aktiviteleri
- Eğitim ve topluma kazandırma aktiviteleri
- Spor ve kültürel aktiviteler
- Günlük aktiviteler

- Sağlık kontrolleri gibi diğer onaylanmış aktiviteler (New Zealand Department of Corrections, 2005).

Kanada’da iyileştirme planları 18 aylık bir süreç için belirlenmektedir. Güney Afrika’da yürütülen uygulamalarda ise ideal bir merkezde her hükümlü için yapılandırılmış bir günlük plan bulunması gerektiği öngörülmüştür. Aynı zamanda her hükümlü için düzenlenmiş bir iyileştirme faaliyeti planı ve gerektiğinde iyileştirme müdahalelerinde de bulunan vaka yönetimi komiteleri bulunması gerektiği belirtilmiştir (Correctional Services Department Republic of South Africa, 2007).

Kurum yaşamının planı

Kanada’da kuruma kabul ve oryantasyon sürecinde bütün hükümlülere verilen ‘Hükümlü El Kitabı’, kişisel eşyalardan, kurum kurallarına, günlük yaşamdan, iyileştirme programlarına, çalışma ve sağlığa kadar pek çok konuda ayrıntılı bilgi içermektedir. Hükümlünün hakları ve yükümlülükleri de bu kitapta yer almaktadır (Correctional Service of Canada, 2002).

A.B.D. New York eyaletinde tarafından hükümlülerin ailelerine ve yakınlarına verilmek üzere bir ‘Aile El Kitabı’ düzenlenmiştir. Bu el kitabında hükümlülere ulaşabilecekleri bağlantılar, telefon görüşmeleri, posta gönderme, ziyaretçi kabulü ile ilgili bilgiler, sağlık hizmetleri, diğer eğitim ve iyileştirme çalışmaları ve salıverilme koşulları hakkında bilgilere yer verilmiştir (New York State Department of Correctional Services, 2007).

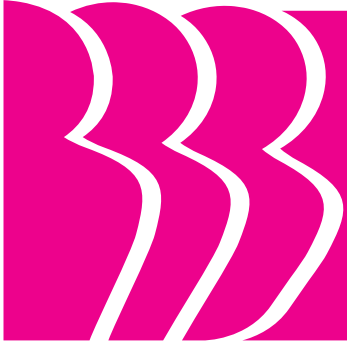
Güney Afrika’da ise her hükümlü için bir plan yapılması öngörülmüştür ve bu planın içerisinde risk değerlendirmesine bağlı olarak düzenlenen güvenlik planı, suçla ilgili ihtiyaç ve riskleri hedef alan ıslah planı, tedavi planı, gelişimsel plan, yerleştirme planı ve salıverilmeden sonrası için yapılan tedavi sonrası planı da yer almıştır (Correctional Services Department Republic of South Africa, 2007).

2004 yılında, İngiltere ve Galler’de National Offender Management Information System (C-NOMIS – Ulusal Hükümlü Yönetimi Bilgi Sistemi) kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulama var olan yerel hükümlü yönetimi sistemlerinin yerine geçerek tek bir entegre sistem ile bütün ceza infaz kurumları ve gözaltı personelinin paylaşılan hükümlü kayıtlarına anında ulaşımını sağlamaktadır. Bu sayede hükümlüler hakkında bilgi paylaşımı artırılmış, yapılan iyileştirme faaliyetlerinin devamlılığı ve takibinin ceza evi içindeki yer değişikliklerinde, başka ceza evlerine geçildiğinde ve tahliye sonrasında da sağlanması hedeflenmiştir (NOMS, 2006).

Aynı şekilde Kanada’da da Offender Management System (OMS – Hükümlü Yönetimi Sistemi) elektronik hükümlü vaka dosyası yönetimi için adalet sistemi içerisinde kullanılmaktadır. Yine hükümlüler hakkındaki bilgilerin daha etkili ve zamanında paylaşımı ve daha etkili re-entegrasyon ve vaka yönetimi araçları sağlayarak ıslah çalışmaları ve şartlı tahliye için gerekli olan hükümlü ile ilgili bütün bilgilerin toplanması amaçlanmıştır (Correctional Service of Canada)

Kaynaklar

- Albrecht, H-J. (2002). Juvenile Justice and Juvenile Crime in the Federal Republic of Germany, In Winterdyk, J. A. (Ed.), Juvenile Justice Systems: International Perspectives, (pp. 171 – 202), 2nd Ed., Toronto: Canadian Scholars Press.
- Australian Juvenile Justice Administrators (1999). Standards for Juvenile Custodial Facilities, http://www.djj.nsw.gov.au/pdf_htm/publications/general/Finalstandards.pdf, erişim tarihi: 29/03/2009.
- Bazemore, G. & Umbreit, M. (2004). Balanced and Restorative Justice, Prospects for Juvenile Justice in 21st Century, In Roberts, A. R. (Ed.), Juvenile Justice Sourcebook, Past, Present and Future, (pp.467-509), New York: Oxford University Press.
- Bradley, T., Tauri, J. & Walters, R. (2006). Demythologising Youth Justice in Aotearoa / New Zealand, In Muncie, J. & Goldson, B. (Eds.), Comparative Youth Justice, (pp. 79 – 95), London: Sage Publications.
- Center on Early Adolescence. (n.d.). Building a More Effective Juvenile Justice System, <https://www.earlyadolescence.org/node/544>, erişim tarihi: 30.03.2009
- Correctional Services Department Republic of South Africa (2007) What is Centres of Excellence? http://www.dcs.gov.za/Homepage_CentresOfExcellence/CoE.htm, erişim tarihi: 29/03/2009.
- Correctional Service of Canada (2002). Regional Women's Facilities: Operational Plan, http://www.csc-scc.gc.ca/text/prgrm/fsw/fsw12/region_women_facilit_fsw12-eng.shtml, erişim tarihi: 30/03/2009
- Correctional Service of Canada (n.d.). The Offender Management System (OMS), <http://www.csc-scc.gc.ca/text/prgrm/omsr/index-eng.shtml>, erişim tarihi: 29/03/2009.
- Debidin, M. & Lovbakke, J. (2005) Offending Behavior Programmes in Prison and Probation, In Harper, G. & Chitty, C., The Impact of Corrections on Re-offending: A review of "what works", (pp. 31-55), Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Deutsche Vereinigung für Jugendgerichte und Jugendgerichtshilfen (n.d.). Themenschwerpunkte, <http://www.dvjj.de>, erişim tarihi: 12.05.2009
- Finley, L. (2007). Juvenile Justice ; Historical guides to controversial issues in America, Connecticut: Greenwood Publications.
- Gatti, U. & Verde, A. (2002). Comparative Juvenile Justice: An Overview of Italy, In Winterdyk, J. A. (Ed.), Juvenile Justice Systems: International Perspectives, 2nd Ed., Toronto: Canadian Scholars Press.
- Hardyman et al. (2002). Internal Prison Classification Systems: Case Studies in their Development and Implementation, U.S. Department of Justice, National Institute of Howells et al. (2004). Correctional Offender Rehabilitation Programs: The National Picture in Australia, <http://www.criminologyresearchcouncil.gov.au/reports/200203-04.html>, erişim tarihi: 31/03/2009.
- Justizvollzugsanstalt Heinsberg (n.d.). Fachdienste für die Betreuung, Behandlung und Erziehung der Gefangenen stehen besondere Fachdienste zur Verfügung, http://www.jva-heinsberg.nrw.de/aufgaben_original/fachdienste/index.php, erişim tarihi: 15.05.2009
- Krisberg, B. (2006). Rediscovering the Juvenile Justice Ideal in the United States, In Muncie, J. & Goldson, B. (Eds.), Comparative Youth Justice, (pp. 6-18), London: Sage Publications.
- Pereira, S. M., Pietromartire, S. & Lipsedge, M. (2008). Risk Assessment and Management, In Beer, M. D., Pereira, S. & Paton, C. (Eds.), Psychiatric Intensive Care, 2nd Ed., (pp. 161-180), New York: Cambridge University Press.
- National Offender Management Service (2006). The NOMS Offender Management Model, <http://noms.justice.gov.uk/news-publications-events/publications/strategy/offender-management-model-1.1?version=1>, erişim tarihi: 25/03/2009.
- New York State Department of Corrections (2007). Handbook for the Families and Friends of New York State DOCS Inmates, <http://www.docs.state.ny.us/FamilyGuide/FamilyHandbook.html>, erişim tarihi: 24/03/2009.
- New York State Department of Corrections (2008). Directives: Inmate Program Placement & Family Reunion Program, <http://www.docs.state.ny.us/directives.html>, 27/03/2009.
- New Zealand Department of Corrections (2005). National Systems: Structured Day, <http://corrections.govt.nz/policy-and-legislation/national-systems/structuredday-issued-11-june-2005.html>, erişim tarihi: 02.04.2009

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ İYİLEŞTİRME

Bireyselleştirme nedir?

Bireyselleştirilmiş iyileştirmede hedef her hükümlüye tek tip ve benzer planlar uygulamak yerine her hükümlüye özel programlar uygulamaktır. İyileştirmede bireyselleştirilmenin önemini şöyle anlatabiliriz. Cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlü 300 gençle yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz bulgulara; suça itilen çocuk ve gençlerin çeşitli özelliklerine göre 3 ayrı grupta toplandığı gözledik.

- Birinci grupta yaşadığı yer, madde kullanımı, yaşam tarzı, ruhsal durumu ile düşünce ve davranışları yer almaktadır. Bu özellikler daha çok ruhsal durumu yansıtmaktadır (Tablo 1).
- İkinci grupta ise ekonomik koşullar, aile özellikleri, eğitim durumları ve bir işte çalışmaları yer almaktadır. Bu grup daha çok düşük sosyo-ekonomik yapıyı yansıtmaktadır.
- Üçüncü grupta ise suça karşı tutum yer almaktadır. Bu gruptaki gençler ise daha çok kriminal olarak adlandırılabilir.

Tablo 1

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	R
Suç Öyküsü	0.43			0.47*
Yaşadığı Yer	0.68			0.67*
Madde Kullanımı	0.80			0.76*
Yaşam Tarzı	0.79			0.89*
Ruhsal Durum	0.74			0.52*
Düşünce ve Davranışlar	0.62			0.71*
Ekonomik Koşullar		0.78		0.45*
Ailevi Özellikler ve Aile İlişkileri		0.62		0.63*
Eğitim ve Çalışma		0.71		0.47*
Tutum			0.83	0.34*

*p<0.01

Birinci grubun psikiyatrik ve psikolojik tedavilerden yarar sağlayacağı söylenebilir. İkinci grupta yer alan gençler için sosyal ve ekonomik destek sağlanmasının onların suçtan koruyabileceği iddia edilebilir. Bu durumda sadece kriminal olarak adlandırabileceğimiz üçüncü grubun cezaevinden yarar sağlayabileceği söz konusudur. İlk iki grubun cezaevinde olması, onların rehabilitasyonuna katkı sağlamayacaktır. Kriminal grup içinse, cezaevinde yoğun destek alması önem kazanmaktadır. İşte bu bulgu bize iyileştirmede bireyselleştirmenin önemini göstermektedir.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS)

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS); her hükümlü için ayrı bir durum saptamasının yapıp, cezaevinde yürütülecek iyileştirme sürecinin planlandığı ve uygulandığı, hükümlüye özel programın yürütülmesi için gerekli iyileştirici ortamın oluşturulduğu, sürekli ölçme ve değerlendirme ile kendini denetleyen bir modeldir.

BİSİS Adalet Bakanlığı personeliyle birlikte ülke ve kurum koşullarına uygun olarak geliştirilmiş, özgün bir sistemdir. Temel olarak risk, ihtiyaç, uygunluk modeline dayanır.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) aşağıdaki özellikleri içermektedir.

- Mevcut imkanlar dahilinde ve mevcut kaynaklardan yararlanılarak planlanmıştır
- Risk, ihtiyaç, uygunluk modeline dayanır
- Bireyselleştirilmiş etkinlikleri içerir
- Yapılandırılmış bir programdır
- Ölçme ve değerlendirmeye dayanır

Hükümlünün kuruma kabulü, gözlem ve sınıflandırması, kurum yaşamı, iyileştirme faaliyetleri, ailenin sürece katılımı, yönetsel uygulamalar, salıverilme süreci Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi içinde yapılır. Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi bir anlamda vaka yönetimidir (Case Management).

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sisteminin aşamaları

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sisteminin aşamaları şunlardır:

Her hükümlüye önce ARDEF' doldurulur. ARDEF, hükümlünün risk ve ihtiyaçlarını belirler. Kurum çalışanları ARDEF verilerinden yararlanarak Bireyselleştirilmiş İyileştirme Planını hazırlar ve hükümlü ile paylaşır.

Hükümlü ile üstünde fikir birliğine varılan plana uygun olarak iyileştirici etkinlikler uygulanır. İyileştirici etkinlikler, iyileştirici ortam prensiplerine uygun bir şekilde yürütülür ve tüm etkinlikler kayıt altına alınır.

Altı ayda bir hükümlüde gözlenen değişiklikler değerlendirilir, etkinlikler gözden geçirilir, saptanan eksikliklere göre yeni bir iyileştirme planı hazırlanır. Tüm bunlar sonucu çocuk koşullu salıvermeye hazırlanır.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sisteminin bileşenleri

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) aşağıdaki bileşenleri içerir:

- Araştırma/Değerlendirme/Planlama
- İyileştirici etkinlikler
- İyileştirici Ortam

Bileşenlerin hepsi birbirini etkiler. Bu alanlarda yapılacak çalışmalar bir bütündür. Sadece bir bileşenin gerçekleştirilmesi Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemini (BİSİS) gerçekleştirmeye yetmez.

Araştırma/Değerlendirme/Planlama

Araştırma/Değerlendirme/Planlama hükümlülerin bireysel olarak değerlendirilmesine dayanır. Araştırma/Değerlendirme/Planlama Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programına yol gösteren ve denetleyen bir araç görevi görür.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programını gerçekleştirmek için Araştırma Değerlendirme Formu kullanılır (ARDEF). Bu form, mevzuatta yer alan gözlem ve sınıflandırmanın karşılığıdır. ARDEF yarı yapılandırılmış bir Risk-İhtiyaç-Uygunluk değerlendirme aracıdır.

Araştırma ve değerlendirmenin sonunda her hükümlü için risk düzeyi saptanır, durum saptaması yapılır ve bir iyileştirme planı oluşturulur. Bu plan doğrultusunda iyileştirici etkinlikler yapılır, izleme gerçekleştirilir, belirli dönemler içinde gözden geçirme yapılır. Hükümlünün erken salıverilme gibi yararına olacak planlamalar da bu kapsamda yer alır.

Bireyselleştirilmiş İyileştirme Planı aşağıdaki aşamalardan oluşur.

1. Durum saptaması
2. Planlama
3. Uygulama
4. İzleme ve gözden geçirme
5. Sonuç ve değerlendirme

İyileştirici ortam

İyileştirici ortamda amaç, mükemmel bir ortam oluşturmak değil, agresyon, engellenme, hayal kırıklığı ve kaybını önleyecek, sakinleştirecek destekleyici bir ortam sağlamaktır. İyileştirici ortam bir anlamda kurum içi “ambiance” oluşturmaktır. Standartları olan, kurum çalışanlarından bağımsız bir sistem geliştirmektir.

İyileştirici Ortam, cezaevinde bireyselleştirilmiş bir iyileştirme planını yürütebilmek için gerekli ortamın sağlanmasıdır. İyileştirici uygun mekansal koşulların yaratılmasını, personeli eğitilmesini, personel arasında uzmanlaşmanın sağlanmasını, hükümlü ailesiyle yakın iletişime geçilmesini, kurumsal planlamanın yapılmasını, katılımcı yönetimin oluşturulmasını, akşam ve hafta sonu faaliyetlerin gerçekleştirilmesini, hükümlü çocuğa sosyal ve ekonomik destek sağlanmasını içerir.

“İyileştirici Ortam” kavramı ve ilkeleri şunlardır:

- Kurumun bütün çalışanları çocuklar hakkında olup bitenden düzenli olarak haberdar olmalıdır
- Günlük hayatın düzeni belirgin olmalıdır ve herkesin bundan günlük olarak haberdar olması gerekir
- Zor durumlar sırasında ne yapılacağıнын bir yazılı algoritması olmalı ve tüm personel tarafından bilinmelidir.
- Kurum 7/24 prensibiyle çalışmalıdır
- Basamak sistemi olmalıdır
- “İyileştirici Ortam” kavramı ve ilkeler
- Personel psikososyal açıdan desteklenmeli ve düzenli olarak eğitilmelidir
- Kurallar net ve açık olmalıdır, sürekli tekrarlanmalı ve tartışılmalıdır
- Çocuğun yargılanmadan yaşantılarını paylaşma ve kendini ifade edebilme ortamı yaratılmalıdır
- Çocuğun kurum işleyişine katılımı sağlanmalıdır
- Fiziksel egzersiz ve spor düzenli olmalıdır
- Gündüz aktivite, gece uyku olmalıdır
- “İyileştirici Ortam” kavramı ve ilkeler
- Etkinlikler düzenli yürütülmeli, her çocuğun katılımı sağlanmalı ve etkinliğin çocuğun gelişiminin bir parçası olarak görülmelidir
- Rol modellerle kalıcı yüzleşme gerekir
- Her türlü yaşantıda çocuğun yanında olunmalı, yalnız olmadığı hissettirilmeli ve desteklenmelidir
- Sosyal Toplantılar (tanışma, kurallar, günlük aktiviteler ile ilgili duyurular, tahliye sonrası yaşama hazırlama, kurumdaki sorunların keşfedilmesi) sık olmalıdır
- “İyileştirici Ortam” kavramı ve ilkeler
- Her çocuğa sorumluluk alma yetisi kazandırılmalıdır
- Sorunlarla otorite figürü olmadan başa çıkma yöntemleri geliştirilmelidir

İyileştirici ortamın temel bileşenleri şunlardır:

- Uygun mekansal koşulların oluşturulması
- Uzmanlaşmanın sağlanması
- Kurumsal düzenlemenin yapılması (Sosyal ekonomik destek, salıverilmenin planlanması, STK’larla ilişkilerin düzenlenmesi, koğuş defteri vb)
- Aileyle iletişimin sağlanması
- Kurum içi yaşamın planlanması (Yatış kalkış gibi yaşam düzeni, basamaklı geçiş, kriz durumları, günlük toplantıların düzenlenmesi vb)
- Grup liderliği sisteminin kurulması (Çocuğu iyi tanıyan, model olan, rehberlik yapan,

koşu içi aktivite düzenleyen İKM'ler, seçimi, görevleri, aktiviteleri vb düzenlenmesi)

- Basamaklı geçiş sistemi kurulması (Amaç çocuğun uyum ve gelişimine uygun bir ortamda kalmasını sağlamak, bir hazır oluştur ve temel haklar, eğitim ve öğretim faaliyetleri dışında uygulanır)

İyileştirici etkinlikler

İyileştirmeyi hedef alan, araştırma, değerlendirme ve planlamaya uygun olarak yürütülen etkinliklerdir. Bireyselleştirilmiş İyileştirme Planına uygun olarak her hükümlünün ihtiyacına uygun etkinlikler seçilir ve yürütülür. Bir anlamda Bireyselleştirilmiş İyileştirme Programı, iyileştirici etkinliklerden oluşur.

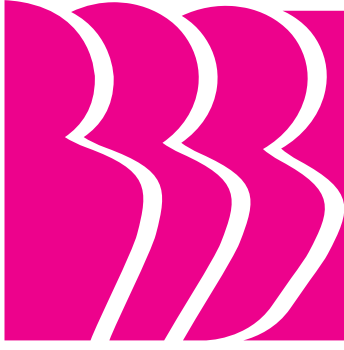
İyileştirici etkinlikler 7 gün ve tam gün ilkesi çerçevesinde düzenlenmelidir. Etkinlikler aylık veya yıllık eğitim planına uygun olarak hazırlanmalı, programların zorunluluklar dışında günlere eşit dağılımına özen gösterilmelidir. Etkinlikler farklı kategorilerde değerlendirilmeli, bireyselleştirilmiş iyileştirme planına uygun olarak katılım sağlanmalıdır. İyileştirici etkinlik kategorileri şunlardır:

1. Kültürel ve sanatsal etkinlikler (Konferans, tiyatro, müzik, resim vb)
2. Eğitim etkinlikleri (Örgün eğitim, kurslar vb)
3. Meslek eğitimi etkinlikler
4. Psiko-sosyal etkinlikler (Öfke kontrol programı, bağımlılık programı vb)
5. Spor etkinliği
6. Boş zamanları değerlendirme (bilgisayar, hobi, oyun, dans vb)
7. Yaşam becerileri (dilekçe yazma, tamir, mutfak becerisi vb)
8. Bilgilendirici etkinlikler (İlk yardım, hukuk, istismardan korunma vb)

Bireyselleştirilmiş iyileştirmenin yararları

Bireyselleştirilmiş iyileştirmenin yararları şunlardır:

- Risk ve ihtiyaçların standart belirlenmesi
- Savunulabilir iyileştirme kararları
- Kişiyi özel uygun müdahalelerin seçimi
- Hükümlünün iyileştirmeye aktif katılımı
- Personel ile çocuk arasında iletişimin artması
- Düzenli kurumsal geri bildirim
- Kaynak planlaması
- Kurumsal denetim
- Araştırma olanakları
- Koşullu salıverme için somut veri sağlamak
- Tekrar suç işleme riskinin tahmini (prediction)
- Ulusal raporlama

ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME FORMUNUN (ARDEF) GELİŞTİRİLMESİ VE STANDARDİZASYONU

Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumlarında kullanılmak üzere geliştirilen bir risk, ihtiyaç, uygunluk değerlendirme aracı olan Araştırma Ve Değerlendirme Formu için 5 çalıştay, 350 ve 2100 ergen örneklemleri iki pilot uygulama yapılmıştır. Aşağıda ARDEF'in geliştirme çalışmalarında elde edilen bilimsel araştırmaların özetleri yer almaktadır.

ARDEF'İN GELİŞTİRİLMESİ VE STANDARDİZASYONU

ARDEF'in geliştirilmesi ve standardizasyonu amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF tarafından yürütülen Etkin Hükümlü Yönetimi Projesi çerçevesinde desteklenmiştir. Araştırma Kültegin Ögel, Gülşah Karadayı, Gülçin Şenyuva, Ebru Özdemir Topsakal tarafından yazılmış, Hüseyin Kulaç, İbrahim Usta, Fahrettin Kırbıyık, Habil Kanoğlu, Elçin Çakar Terzioğlu, Gamze Dünder, Hasan Basri Coşkun, Hüseyin Gazi Karacan ve Aslı Pehlivan araştırmanın yapılmasına katkıda bulunmuştur.

Ölçeğin geliştirilmesi ve yapısı

Bir ölçme değerlendirme aracı geliştirmek için, öncelikle çocuk ve ergenlerde suç işlemeyi etkileyen faktörlerle ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar ve tezler gözden geçirilmiş, risk ve ihtiyaç etkenleri belirlenmiştir. Dünya'da bu alanda kullanılan araçlar ve çocuk ceza adalet sistemi dahilindeki uygulamalar gözden geçirilmiştir.

Ardından ceza ve eğitim kurumlarında çalışanlarla iki odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmelerden ve literatürden elde edilen bilgilerden suça itmeye neden olabilecek toplam 89 risk değişkeni belirlenmiştir. Bu risk değişkenlerini belirleyecek sorularla bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzu konuyla ilgili uzmanlar tarafından tekrar değerlendirilmiş ve sorular bir ölçek haline getirilmiştir.

Geliştirilen ölçek "Araştırma ve Değerlendirme Formu" (ARDEF) olarak adlandırılmıştır. Oluşturulan ölçek cezaevinde kalan 15 ergene iki uzman psikolog tarafından uygulanmış, her soru üzerinde bilişsel değerlendirmeler yapılmış, gerekli değişiklikler yapılmış ve son haline getirilmiştir.

ARDEF, tam yapılandırılmış bir görüşme ölçeği olarak hazırlanmıştır. Sorular görüşme sırasında alınan yanıtlara, görüşmecinin gözlemlerine dayanarak veya gerektiğinde araştırma yapılarak cevaplanmaktadır. ARDEF çoktan seçmeli ve likert tipi ölçekle yanıtlanan sorulardan oluşmaktadır. Yanıtlar risk değişkeninin hesaplanabilmesi için 0 ile 2 arasında

içerdiği risk göz önüne alınarak derecelendirilmektedir. Böylece her risk değişkeni 0 ile 2 arasında bir değer almaktadır. Bazı bölümlerde uyuşturucu kullanımı gibi konularda alınan cevapların doğruluğunun sınanması için kontrol soruları da eklenmiştir.

Ölçek toplam 89 risk değişkeni ve 183 sorudan oluşmaktadır. Risk değişkenleri, alt bölümler altında gruplandırılmıştır. Yapılan araştırmalar risk değişkenlerinin suç işleme riskini belirleme açısından değişik düzeylerde katkı sağladığını göstermektedir. Bu nedenle belirlenen risk etkenleri form oluşturulurken farklı alt bölümler altında gruplandırılmıştır. Bu sayede risk puanı hesaplanırken, alt bölümlerden gelen puanlar değişik katsayılar ile hesaplanabilecektir. Suç Öyküsü, Yaşadığı Yer, Aile Özellikleri ve Ailevi İlişkiler, Madde Kullanımı, Eğitim ve Çalışma, Yaşam Tarzı, Ekonomik Koşullar, Ruhsal Durum, Düşünce ve Davranışlar ve Tutum olmak üzere 10 alt bölüm belirlenmiştir. Bu alt bölümler dışında yer alan Genel Bilgi bölümünde sosyodemografik özellikler, genel sağlık ve intihar taraması ile ilgili bilgiler sorgulanmaktadır.

Genel Bilgi dışındaki tüm bölümlerden elde edilen toplam puan suç işleme riskini göstermektedir. Ölçeğin içinden seçilen sorulardan çeşitli indeksler oluşturulmuştur. İndekslerin amacı alt bölümler dışında, farklı alanlarda ihtiyaçların belirlenebilmesidir. İndeksler arasında Öfke İndeksi (OFİ), Zarar Görme Riski İndeksi (ZAGİ), Zarar Verme Riski İndeksi (ZAVİ), Kurum Kurallarına Uymama Riski İndeksi (KUKİ), Kriminallite Eğilim Riski İndeksi (KERİ) ve Güvenli Davranış Riski İndeksi (GÜDİ) sayılabilir.

Araştırmanın yöntemi

Çalışma üç farklı ilde yürütülmüştür. Üç çocuk cezaevi ve bir çocuk eğitimevi çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya 2 çocuk cezaevi ve eğitimevinde kalan tüm ergenler, bir cezaevinde ise kalan ergenlerin yarısı alınmıştır. Toplam 370 ergen çalışma örneklemini oluşturmuştur. Böylece T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı bilgilere göre ülkemizde 2008 yılı sonu itibarıyla sayıları 2746 olan cezaevinde kalan çocuk ve ergenlerin¹² %13.5'ine bu çalışma dahilinde uygulama yapılmıştır.

Daha sonraki uygulamalarda formun İnfaz Koruma Memurları (İKM) tarafından uygulanması planlandığı için bu araştırmada da görüşmeler toplam 370 tutuklu veya hükümlü ergenle İnfaz Koruma Memurları tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulamayı cezaevlerinden seçilen 12 İKM ergenlerle yüz yüze görüşerek yapmıştır. Bu amaçla, çalışmadan önce İnfaz Koruma Memurlarına yönelik 2 günlük bir eğitim düzenlenmiştir.

Görüşülen ergenlerin arasından 145 kişiyle aynı İKM 15 gün sonra tekrar ARDEF'i uygulamıştır. İlk görüşmeyi takiben 364 ergene başka bir İKM tarafından ARDEF ikinci kez uygulanmıştır.

Ölçüt bağıntılı geçerliliği değerlendirmek amacıyla 235 ergen 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeğini - YSR (Youth Self Report) doldurmuştur. YSR, 140 maddeden oluşan, 6-18 yaş grubuna uygulanan ve çocuğun kendisi tarafından doldurulan bir değerlendirme aracıdır. Psikopati, kriminal tutum, yıkıcı davranışlar, anksiyete, depresyon, agresyon, dikkat sorunları ve içe kapanıklık gibi özellikleri ölçmekte kullanılmaktadır.

Elde edilen bulgular

Tüm örneklem incelendiğinde toplam risk puanı ortalaması 50.82 (± 19.22), yaş ortalaması ise 16.6 (± 1.63) olarak saptanmıştır. Örnekleme oluşturan tutuklu/hükümlü ergenlerin daha çok 16-17 yaş grubuna dahil olduğu (n=210, %56.8), çoğunluğunun ilkokulu bitirmiş olduğu (n=221, %59.7) gözlenmiştir. Ergenlerin kaldıkları kurumlara göre dağılımı Tablo 1’de görülmektedir.

Ayrıca suç öyküsüne bakıldığında örneklemin büyük çoğunluğunun ilk kez hakkında dava açıldığında (n=364, %98.4) ve ilk kez tutuklandığında (n=364, %98.4) 17 yaşında veya daha küçük olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kurumda bulunmalarına neden olan son tutuklanmalarından daha önce bir veya daha fazla kez hakkında dava açılan veya tutuklanan ergenlerin sayısı daha düşük (n=203, % 54.8) ve daha önce hüküm giyenlerin ise sadece 12’dir (%3.3).

Tablo 1. Örneklemdaki kişilerin sosyodemografik özellikleri, suç öyküsü ve görüşme sırasında bulunduğu kurum

	N	%
Yaş		
15 ≤	64	17.3
16-17	210	56.8
≥ 18	88	23.8
Eğitim		
İlkokulu bitirmiş	221	59.7
İlkokulu bitirmemiş	58	15.7
Okula devam ediyor	69	18.6
Suç Öyküsü		
Daha önce bir veya daha fazla kez karakola düşmüş	203	54.8
Daha önce bir veya daha fazla kez hakkında dava açılmış	203	54.8
Daha önce bir veya daha fazla kez tutuklanmış	67	18.1
Daha önce bir veya daha fazla kez hüküm giymiş	12	3.3
İlk kez hakkında dava açıldığında 17 yaşında veya daha küçükmüş	364	98.4
İlk kez tutuklandığında 17 yaşında veya daha küçükmüş	364	98.4
Kurumlar		
Ankara Eğitim Evi	42	11.4
Ankara Çocuk Kapalı Cezaevi	98	24.1
Kayseri/İncesu Çocuk Cezaevi	41	11.1
Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Cezaevi	198	53.5

Geçerlik

Yapı Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için faktör yapısı incelenmiş, varimaks eksen dön-dürme yöntemiyle formu oluşturan her bir alt bölümün toplam risk puanından oluşan bir temel bileşenler analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda formu oluşturan alt bölümler toplam varyansın %62.27'sini açıklayan ve eigen değeri 1'in üstünde olan üç faktör altında toplanmıştır.

Buna göre birinci faktörde yaşadığı yer, alkol-madde kullanımı, yaşam tarzı, ruhsal durumu toplanmıştır. İkinci faktörde ise aile özellikleri, eğitim ve çalışma durumu ve ekonomik durum alt bölümleri yer almaktadır. Üçüncü faktörde ise tutum alt bölümü bulunmaktadır. İlk faktörün ruhsal durumu, ikinci faktör yoksulluğu, üçüncü faktörün ise kriminal tutumu yansıttığı söylenebilir. Ölçekteki maddelerin ait oldukları faktörler ve faktör yükleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Faktör analizi, faktör yapısı ve faktör yükleri ile her alt bölümün toplam ARDEF risk puanı ile korelasyonu

Toplam Risk Puanları	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	R
Suç Öyküsü	0.43			0.47*
Yaşadığı Yer	0.68			0.67*
Madde Kullanımı	0.80			0.76*
Yaşam Tarzı	0.79			0.89*
Ruhsal Durum	0.74			0.52*
Düşünce ve Davranışlar	0.62			0.71*
Ekonomik Koşullar		0.78		0.45*
Ailevi Özellikler ve Aile İlişkileri		0.62		0.63*
Eğitim ve Çalışma		0.71		0.47*
Tutum			0.83	0.34*

*p<0.01

Altı maddeden oluşan birinci faktör varyansın %30.48'ini, 3 maddeden oluşan ikinci faktör %17.78'ini, tek maddeden oluşan üçüncü faktör ise %14.01'ini açıklamaktadır. Oluşturulan alt gruplar sırasıyla "Ruh Sağlığı", "Yoksulluk" ve "Kriminalite" olarak adlandırılmıştır. Ayrıca her alt bölümün ölçekten elde edilen toplam risk puanı ile anlamlı düzeyde korelasyonu olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek için ARDEF toplam risk puanı ve ölçekteki sorulardan elde edilen indeksler ile Çocuk Davranışı Kontrol Listesi (CBCL- Child Behavior Checklist) içinde yıkıcı davranış ve agresyonu ölçen alt bölümlerde alınan puanlar

karşılaştırılmıştır. Pearson korelasyon analizi ile incelendiğinde, ARDEF toplam risk puanı ile CBCL içinde yıkıcı davranışı ölçen sorularından alınan toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek bir korelasyon olduğu bulunmuştur ($r=0.70$, $p<0.01$). ARDEF ve psikososyal değerlendirme formunun ruhsal durum bölümlerinden alınan toplam puanlar arasında da anlamlı bir korelasyon bulunmaktadır ($r=0.54$, $p<0.01$).

ARDEF öfke indeksini (OFI) oluşturan soruların toplamı ile CBCL içinde agresyonu ölçen soruların toplamı arasında ($r=0.41$, $p<0.01$) ve ARDEF kriminalite eğilim riski indeksini (KERİ) oluşturan sorular ile CBCL yıkıcı davranış soruları toplamı arasında da ($r=0.66$, $p<0.01$) anlamlı korelasyon olduğu görülmüştür.

Ayırt edici geçerlilik

ARDEF toplam risk puanı ortalaması daha önce suç işlediğini belirtenlerde $55.8 (\pm 20.5)$, ilk kez suç işlediğini belirtenlerde ise $45.42 (\pm 16.28)$ bulunmuştur. Her iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (t -değeri= 3.1 , $p<0.01$). İlk kez tutuklandığında 17 yaş ve altı olanların toplam risk puanı ortalaması $57.15 (\pm 22.25)$ iken, 18 yaşında ilk kez tutuklandığını bildirenlerin toplam risk puanı ortalaması $47.98 (\pm 17.09)$ bulunmuş olup, istatistiksel olarak belirgin fark olduğu gözlenmiştir (t -değeri= 2.52 , $p<0.05$).

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliği, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, test- tekrar test ve görüşmeciler arası güvenirlilik incelenerek sınanmıştır.

Tablo 3. Güvenirlilik ve Tutarlılık; toplam ARDEF risk puanı ile ARDEF'i oluşturan her alt bölümün kendi içindeki ortalama, standart sapma, test-tekrar test, görüşmeciler arası güvenirliliği ve her alt bölümün kendi içindeki tutarlılığını gösteren cronbach alfa değeri.

	Ortalama	Standart sapma	Test - tekrar test	Görüşmeciler arası bağıntı	Cronbach Alfa Değeri	Madde Çıkarsa Cronbach Alfa değeri
Suç Öyküsü	4.47	2.12	0.93*	0.93*	0.69	0.78*
Yaşadığı Yer	5.01	2.87	0.60*	0.91*	0.65	0.76*
Ailevi Özellikler	6.95	3.59	0.87*	0.93*	0.67	0.77*
Madde Kullanımı	4.77	5.58	0.97*	0.98*	0.88	0.76*
Eğitim ve Çalışma	7.53	3.00	0.87*	0.83*	0.50	0.79*
Yaşam Tarzı	6.07	3.96	0.95*	0.90*	0.83	0.72*
Ekonomik Koşullar	4.04	2.82	0.91*	0.84*	0.79	0.79*
Ruhsal Durum	2.23	1.58	0.84*	0.86*	0.53	0.78*
Düşünce ve Davranışlar	10.52	4.78	0.84*	0.81*	0.72	0.76*
Tutum	4.18	2.31	0.71*	0.69*	0.33	0.80*
Toplam	50.82	19.22	0.88*	0.94*	0.79	-

* $p<0.05$

Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları

Yapılan iç tutarlılık analizinde, 370 tutuklu/hüküm ergen ile tüm ölçek için elde edilen cronbach alfa değeri 0.79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt bölümlerinin iç tutarlılık katsayıları da, 0.33 olan ‘Tutum’ bölümü dışında 0.50 ile 0.88 arasında değişmektedir. Herhangi bir alt bölümün ölçekten çıkarılması durumunda ise toplam puan üzerinden hesaplanan iç tutarlılık katsayısının 0.72 ile 0.80 arasında bir değerde olacağı saptanmıştır (Tablo 3).

Test-tekrar test güvenilirliği

Ölçeğin zaman içindeki tutarlılığına bakmak için ARDEF aynı çocuğa, aynı kişi tarafından ilk uygulamadan yaklaşık 15 gün sonra tekrar uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda tüm ölçek için elde edilen test-tekrar test güvenilirliği katsayısı 0.88 ($p < 0.01$) olup, ölçeği oluşturan alt bölümlerin test-tekrar test korelasyonu 0.60 ile 0.97 arasında değişmektedir (Tablo 3).

Görüşmeciler arası güvenilirlik

Ölçek farklı görüşmeciler tarafından uygulandığı zaman tutarlılığının incelenmesi için örneklemin bir kısmına ilk uygulamadan sonra, başka bir kişi tarafından ikinci defa uygulanmıştır. Tüm ölçek için hesaplanan görüşmeciler arası güvenilirlik 0.94 ($p < 0.01$) olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan alt bölümlerin görüşmeciler arası güvenilirlik katsayıları ise 0.69 ile 0.98 arasında değişmektedir (Tablo 3).

Sonuç ve tartışma

Faktör analiziyle incelenen yapı geçerliliğinde, ölçeğin ruhsal durum, yoksulluk ve kriminal tutumu belirten üç faktörden oluştuğu görülmektedir. Her üç faktör de ulusal ve uluslar arası yapılan çalışmalarda öne çıkan etkenlerdir. Yoksulluk hem küçük yaşta (6-11 yaş), hem de daha sonraki yaşlarda suç işleyen çocuklarda önemli bir ailevi risk etkeni olarak bulunmuştur.

Agresyon, hiperaktivite, risk alma eğilimi ve dürtüsellik gibi ruhsal duruma bağlı faktörlerin de çocuklarda suç işleme davranışında artışa sebep olduğu görülmüştür. Birinci faktörde yer alan ergenlerin psikolojik desteğe, ikinci grupta yer alan ergenlerin ekonomik desteğe ihtiyacı olduğu söylenebilir. Kriminal tutum gösteren grubun ise davranış değişikliğini de içeren yoğun psikososyal programlara ihtiyaç gösterdiği aşikardır. Bu haliyle ölçeğin Risk-İhtiyaç modeline uygun bir değerlendirme aracı olarak kullanılabileceği söylenebilir.

Yıkıcı davranışların suç davranışını da içerdiği ve suçun yineleme riskini artırdığı bilinmektedir. ARDEF’in temel olarak suça iten riskleri ölçtüğünü düşünürsek, 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği - YSR (Youth Self Report) ile ölçülen yıkıcı davranışlar ile ARDEF arasında anlamlı bağıntının olması, ARDEF’in suç işleme riskini doğru bir şekilde ölçebildiğinin bir işareti sayılabilir. Benzer şekilde CBCL agresyon ve yıkıcı davranış puanları ile ARDEF öfke ve kriminalite indeksi arasındaki bağıntı da ARDEF’in söz konusu özellikleri değerlendirebildiğini göstermektedir.

Birden çok suç işleyenlerde gelecekte suç işleme riskinin daha yüksek olduğu birçok araştırmada gösterilmiştir. Küçük yaşta suç işlemenin de yeniden suç işleme riskini artırdığı da bilinmektedir. ARDEF'in birden çok suç işleyenlerde ve küçük yaşta suç işleyenlerde daha yüksek bulunması suç işleme riskinin yüksek olduğunu göstermesi de, ölçeğin geçerli olduğun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. ARDEF'in yeniden suç işleme riskini saptayıp saptamadığının anlaşılması için, izleme çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Ölçeğin alt bölümleri arasında yer alan eğitim ve çalışma bölümünün alfa değeri oldukça zayıf olmakla beraber, kabul edilebilir düzeydedir. Tutum bölümünün alfa değeri ise daha da düşüktür. Öte yandan tutum bölümünün toplam puan ile bağıntısı da düşük bulunmuştur. Bu bölüm değerlendirmeden çıkarıldığında ölçeğin alfa değeri çok yükselmektedir. Ayrıca toplam puan bağıntısı da düşük olmakla beraber kabul edilebilir düzeydedir. Bu nedenle tutum bölümünün genel ölçek içinde tutulmasında yarar olabilir. Tutum bölümünün toplam puan ile bağıntısının düşük olduğu göz önüne alındığında, bu bölümden elde edilen puanların dikkatle yorumlanmasının ve daha geniş popülasyonlarda yapılacak araştırmalar sırasında gözden geçirilmesinin gerekli olduğu açıktır.

Test tekrar test ve görüşmeciler arası güvenilirlik analizleri olumlu sonuçlar vermiştir. Bu haliyle ölçeğin İnfaz Koruma Memurları tarafından uygulanabileceği söylenebilir. Ancak ölçeğin uygulanmadan önce, uygulayıcılara yönelik bir eğitim verilmesi gereklidir.

Ölçeğin daha geniş örneklem üstünde uygulanarak normlarının oluşturulması, risklerin daha kesin olarak belirlenmesinde yararlı olacaktır. Yeniden suç işleme riskini ne ölçüde saptayabildiği ve hangi bölümlerin daha belirleyici olduğunu belirleyebilmek için izleme çalışmalarına ihtiyaç vardır. Ancak yeniden suç işleme riskinin saptanmasının bir etiketlemeye (stigmatizasyon) yol açabileceği ve etik bir sorun oluşturabileceği de göz önüne alınmalı, ölçeğin buna uygun bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Bu araştırma aşağıdaki şekilde kaynak gösterilebilir: Assessment of risks and needs of juvenile offenders: Development and Standardization of Examination and Assessment Form (ARDEF). Ogel Kultegin; Karadayi Gulsah; Senyuva Gulcin; et al. Anadolu Psikiyatri Dergisi-Anatolian Journal Of Psychiatry Volume: 12 Issue: 2 Pages: 143-150, 2011

ARDEF - RUHSAL SORUNLAR TARAMA BÖLÜMÜNÜN STANDARDİZASYONU

Bu araştırma, T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF tarafından yürütülen Etkin Hükümlü Yönetimi Projesi Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) çerçevesinde desteklenmiştir. Araştırma Kültegin Ögel, Gülşah Karadayı, Gülçin Şenyuva, Habil Kanoğlu tarafından yazılmış, Hüseyin Kulaç, İbrahim Usta, Fahrettin Kırbıyık, Elçin Çakar Terzioğlu, Ali Duran, Aslı Pehlivan, Mustafa Tıgılı, Gamze Dünder, Hasan Basri Coşkun ve Hüseyin Gazi Karacan araştırmanın yapılmasına katkıda bulunmuştur.

ARDEF, ruhsal sorunlar tarama bölümü toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Soruların yanıtları “evet” ve “hayır”dan oluşan iki seçenek içermektedir. Dikkat eksikliği ve hiperak-

tiviteyi tarayan 5 soru ise, “kısmen” seçeneğini de içeren 3 seçenekten oluşmaktadır. Bu ölçek, yüz yüze görüşmelerle kullanılabilir bir ölçek olarak planlanmıştır. Bu ölçeğe Ergenler için Ruhsal Tarama (ERST) ölçeği adı verilmiştir.

Oluşturulan ölçek önceki ruhsal tedavileri, anksiyete, depresyon, travma yaşantıları, kendine zarar verme, intihar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, alkol ve madde kullanımı ile ilgili alt ölçekleri içermektedir. Alt ölçeklerde bir soruya “var” yanıtının alınması, o tanının varlığının araştırılması gerektiği anlamına gelmektedir.

Araştırmanın yöntemi

Araştırma İstanbul, Ankara ve Antalya’da bulunan üç çocuk/ergen cezaevinde yürütülmüştür. Örneklem, 2009 yılında mart ve nisan ayları arasında bu kurumlarda bulunan ve rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen toplam 90 tutuklu veya hükümlü ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin yaşları 13 ile 18 arasında değişmektedir ve tümü erkektir.

Uygulama, bu cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar tarafından yapılmıştır. Uygulayıcılara kısa bir eğitim verilmiştir. Bu eğitim sonrasında örnekleme uygun olarak görüşmeler yapılmıştır. Aynı ergenle ikinci görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler ilk görüşmeyi takip eden 3 gün içinde tamamlanmıştır. Ayrıca, ölçüt bağıntılı geçerliliğin değerlendirilmesi amacıyla, ek olarak örnekleme, YSR de uygulanmıştır. YSR, 118 maddeden oluşmakta ve çocuk/gençlerin davranışsal ve ruhsal sorunlarını araştıran, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış, ülkemizde bir çok çalışmada kullanılan bir ölçektir.

Elde edilen bulgular

Güvenilirlik

Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek üzere görüşmeciler arası güvenilirlik ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir.

Görüşmeciler arası güvenilirlik: Örneklemi oluşturan 90 kişinin tamamıyla, aynı kurumdaki farklı bir uygulayıcı tekrar görüşmüş ve ERST ölçeğini doldurmuştur. İlk uygulamacıların yaptığı değerlendirmelerin toplam puanının ortalaması 12.18 ± 5.86 iken, ikinci görüşmelerin toplam puanının ortalaması 9.77 ± 6.58 olarak saptanmıştır. Ölçekten alınan toplam puan Pearson korelasyon analizi ile karşılaştırıldığında, görüşmeciler arası güvenilirlik $r = 0.89$ ($p < 0.01$) olarak bulunmuştur.

İç tutarlılık: 90 tutuklu/hükümlü ergenin 27 maddeden oluşan ERST ölçeğine verdikleri yanıtlar üzerinden gerçekleştirilen iç tutarlılık analizinde, tüm ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.79 olarak saptanmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerin tüm ölçekle bağıntısı ve bu maddeler çıkarıldığında Cronbach alfa değeri Tablo 2’de verilmiştir (Tablo 1). Herhangi bir madde ölçekten çıkarıldığında, iç tutarlılık katsayısının değeri 0.77 ile 0.81 arasında değişmektedir.

Tablo 1. ERST ölçeği iç tutarlılık değerleri ve Cronbach alfa katsayısı

	Ortalama	Standart sapma	Maddenin testin tümüyle bağıntısı	Madde çıkarsa Cronbach alfa değeri
Bugüne kadar ruhsal sorununun olup olmaması	0.30	0.46	0.44	0.78*
Cezaevine girmeden önce bir psikiyatrist veya psikologla görüşmüş olma	0.42	0.50	0.52	0.78*
Cezaevine girmeden önce psikolojik tedavi görmüş ve/veya ilaç kullanmış olma	0.30	0.46	0.47	0.78*
Kendini mutsuz, üzgün ve kederli hissetme	0.61	0.49	0.49	0.78*
Zevk almama, isteksizlik	0.53	0.50	0.59	0.77*
Yorgunluk, halsizlik	0.56	0.50	0.36	0.78*
Stresli, kaygılı ve huzursuz hissetme	0.55	0.50	0.42	0.78*
Bir şeyler henüz gerçekleşmeden kaygılanmaya başlama	0.43	0.50	0.26	0.79*
Ani korku ve heyecan	0.32	0.47	0.32	0.79*
Kendine zarar verme	0.45	0.50	0.35	0.78*
Geçmiş intihar girişimi	0.26	0.44	0.45	0.78*
Halen devam eden intihar düşüncesi	0.08	0.27	0.08	0.79*
İntihar planları	0.05	0.21	0.17	0.79*
İşitsel ve görsel varsanılar	0.23	0.42	0.38	0.78*
Sanrılar	0.34	0.48	0.30	0.79*
Kontrol edilme düşüncesi	0.14	0.35	0.37	0.78*
Travmatik yaşantılar	0.45	0.50	0.46	0.78*
Aşırı alkol tüketimi	0.21	0.41	0.50	0.78*
Başkalarının alkol kullanımını eleştirmesi	0.25	0.44	0.42	0.78*
Fazla alkol tüketiminden ötürü suçluluk duyma	0.18	0.38	0.29	0.79*
Uyandıktan hemen sonra alkol almaya başlama	0.09	0.29	0.23	0.79*
Madde kullanımı	0.54	0.52	0.48	0.78*
Kıpır kıpır olma, hareketsiz duramama	0.83	0.87	0.40	0.78*
Dikkat dağınıklığı	0.81	0.92	0.24	0.80*
Harekete geçmeden önce düşünme	0.36	0.70	0.06	0.80*
Başlanan işleri bitirebilme, dikkat	0.39	0.70	-0.08	0.81*
Uzun süre kıpırdamadan oturabilme	0.93	0.94	0.27	0.79*

*p<0.05

Geçerlilik

Ölçüt bağıntılı geçerlilik: Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, ERST ölçeğinden alınan toplam puanlar ile YSR toplam puanları karşılaştırılmıştır. Pearson korelasyon analizi ile incelendiğinde, iki ölçekten elde edilen toplam puanlar arasında istatistiksel olarak da anlamlı olan bir ilişki saptanmıştır ($r=0.60$, $p<0.01$).

ERST ölçeğinin tanı grupları puanları ile YSR'nin alt ölçeklerinin puanları karşılaştırılmıştır. ERST ölçeğinde yer alan dikkat eksikliği ve hiperaktivite alt ölçeği ile YSR dikkat sorunları alt ölçeği; ERST ölçeğinin psikoz alt ölçeği ile YSR düşünce sorunları alt ölçeği; ERST ölçeğinin depresyon ve anksiyete alt ölçeği ile YSR anksiyete-depresyon alt ölçeği puanlarının ortalaması karşılaştırılmıştır. YSR alt ölçek puanlarının ortalamaları ERST ölçeğinde tanıya işaret eden gruplarda, tanıya işaret etmeyen gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. ERST ölçeğinin işaret ettiği tanı gruplarına göre YSR puanlarının ortalamalarının karşılaştırılması

	ERST tanı grubu Ort. (SS)		t	df	p
	+	-			
YSR Dikkat Sorunları	5.64 (3.03)	3.31 (3.30)	2.56	78	0.02
YSR Düşünce Sorunları	3.95 (2.89)	2.56 (2.59)	2.29	81	0.03
YSR Anksiyete-Depresyon	11.95 (5.36)	8.12 (6.61)	2.20	77	0.04

t: Student T test

Yapı geçerliliği: Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek için, alt ölçekler üzerinden ölçeğin faktör yapısı incelenmiş, varimaks eksen döndürme yöntemiyle, formu oluşturan her alt bölümün ortalama puanlarından oluşan bir temel bileşenler analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, formu oluşturan alt bölümler toplam varyansın %50.35'ini açıklayan ve eigen değeri birin üstünde olan iki faktör altında toplanmıştır. Beş maddeden oluşan birinci faktör varyansın %28.07'sini, dört maddeden oluşan ikinci faktör ise varyansın %22.28'ini açıklamaktadır. Birinci faktör depresyon, travmatik yaşantılar, psikoz, anksiyete ve dikkat bozukluğu ve hiperaktivite gibi psikolojik rahatsızlıklardan oluşmaktadır. İkinci faktör ise alkol, madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı ve daha önceden psikolojik tedavi görmüş olma maddelerinden oluşmaktadır. Alt ölçeklerin faktör yapısı ve faktör yükleri verilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Psikososyal Tarama Testi alt bölümlerinden elde edilen ortalama değerlerin faktör analizi, faktör yapısı ve faktör yükleri

Psikososyal Tarama Testi Alt Bölümleri	Faktör 1	Faktör 2
Depresyon	0.78	
Psikoz	0.76	
Anksiyete	0.69	
Travmatik Yaşantılar	0.63	
Dikkat Bozukluğu ve Hiperaktivite	0.49	
Madde Kullanımı		0.81
Alkol Kullanımı		0.65
Önceden Tedavi Görmüş Olmak		0.64
Kendine Zarar Verme ve İntihar Girişimi		0.58

Sonuç ve tartışma

Klinik çalışmalarda ve araştırmalarda olduğu kadar, kurumlarda da ruh sağlığını değerlendirmek amacıyla kullanılabilir, kısa sürede uygulanabilen; ancak geçerlilik ve güvenilirliği tespit edilmiş ölçeklere ihtiyaç duyulmaktadır. Ceza-adalet sistemi ile herhangi bir şekilde bağlantısı olan tüm çocuk ve gençlerin de, ruh sağlığı ve alkol/madde kullanım ihtimallerini değerlendirmek üzere bir tarama aracına tabi tutulması önerilmektedir.

Bu araştırmada geçerlilik ve güvenilirliği araştırılan ERST ölçeğinin, ergenlerin ruhsal sorunlarını tarama için geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir. Bu çalışma cezaevi popülasyonunda yapılmıştır. Bu nedenle, ölçeğin cezaevi popülasyonunda rahatlıkla kullanılabilirliği iddia edilebilir. Cezaevindeki ergen popülasyonunda kullanılmak üzere geliştirilmiş olan MAYSI-2 kendini değerlendirme ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması da, ERST gibi, ceza infaz kurumlarındaki ergenlerle yapılmıştır. Ancak ERST, bu ölçekten farklı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme ile ilgili eğitim almış psikolog veya sosyal hizmet uzmanı tarafından uygulanmak üzere geliştirilmiştir. Bu bakımdan, klinik değerlendirmeler ve cezaevi dışındaki genel ergen popülasyonunda da psikolojik tarama ölçeği olarak kullanılması hedeflenmektedir. Ancak farklı ergen popülasyonlarında kullanılması için araştırmalara gereksinim vardır.

Daha önce geçerlilik ve güvenilirlik araştırmaları yapılmış ve uzun yıllardır ülkemizde birçok araştırmada kullanılan YSR ile bağıntı saptanması, ERST ölçeğinin ergenler için ruhsal sorunları tarama amacıyla kullanılabilirliğini göstermektedir. Ölçek toplam puanı ile YSR toplam puanı arasında bağıntı çok güçlü olmamakla birlikte, anlamlı bir bağıntı saptanmıştır. Ölçeği oluşturan sorular azaldıkça bağıntının gücü de azalabilmektedir. Bu da kısa ölçeklerin geçerliğini düşüren bir etken olabilmektedir. Buna rağmen, 27 maddeden oluşan ERST'nin YSR ile karşılaştırılmasında, yüksek düzeyde ölçüt bağıntılı geçerlilik ve ayırt edici geçerlilik değerleri olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin faktör analizinde, tüm psikolojik rahatsızlıkların aynı faktör altında toplandığı görülmüştür. Alkol ve madde kullanımı ile kendine zarar verme davranışının ise önceden tedavi görmüş olmakla aynı faktör altında toplanması, ergenlerin daha fazla bu durumlarda tedavi için kurumlara başvurduğunu göstermektedir. Diğer ruhsal sorunlardan ziyade alkol madde kullanımı veya kendine zarar verme davranışının, özellikle ergenlerin ebeveynleri tarafından tedavi arayışını artırdığı gösterilmiştir.

Çalışma örnekleminin tümü, ceza infaz kurumlarında kalmakta olan tutuklu veya hükümlü erkek ergenlerden oluşmaktadır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda, kız tutuklu ya da hükümlülerin ve eğitim evi gibi kurumlarda kalan ya da denetimli serbestlik sistemi dahilindeki gençlerin de değerlendirilmesi uygun olacaktır. Bunun yanı sıra, normal popülasyonda ve daha geniş örnekleme yapılacak olan çalışmalar, ölçeğin normlarının belirlenmesi açısından da gereklidir.

ERST ölçeğinin de bir tanı ölçeği olmadığı, bir tarama ölçeği olarak geliştirildiği unutulmamalıdır. Tüm tarama ölçeklerinde olduğu gibi, müdahale edilmesi gereken risk ve ihtiyaçları saptayan bir uyarı amacı taşımaktadır. Daha gelişmiş görüşme yöntemleriyle tanının konulabilmesi için bir yönlendirme aracı olarak kabul edilmelidir.

Bir ruh sağlığı tarama aracının uygulama süresinin kısa olması ve daha geniş kapsamlı değerlendirme ya da müdahale gerektiren gençleri başarılı bir şekilde belirlemesi gerektiği bildirilmiştir. Psikososyal tarama aracının kullanılması gereken en kritik zaman, gencin adalet sistemi ile ilk bağlantı kurduğu an olmakla beraber, belirli aralıklarla da değerlendirme tekrarlanması önerilmektedir. Bu haliyle ERST ölçeğinin, ceza adalet sistemi dahilindeki gençlerle ilgili gereksinimleri karşılayabileceği söylenebilir. Ancak, diğer popülasyonlarda da uygulanabilmesi için gerekli çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Bu araştırma aşağıdaki şekilde kaynak gösterilebilir: K Ögel, G Karadayı, G Şenyuva, H Kanoğlu. Ergenler için Ruhsal Sorunlar Tarama Ölçeği'nin (ERST) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 2012; 25(1):8-16

KAYNAKLAR

- Achenbach TM. Integrative guide to the 1991 CBCL/4-18, YSR, and TRF Profiles. Burlington, VT: University of Vermont Department of Psychology, 1991.
- Achenbach TM. Manual for Child Behavior Checklist/ 4-18 and 1991 Profile. Burlington, VT: University of Vermont, Dept. of Psychiatry, 1991.
- Akalın N. Suça İtilmiş Çocukların Adli Tıp Açısından İncelenmesi ve Cezaevinde Bulunan Suça İtilmiş Çocukların Deskriptif Olarak İncelenmesi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Aksoy A, Ögel K. Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2005; 6:163-169.
- Andrews DA, Bonta J, Hoge RD. Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. Crim Justice Behav 1990; 17:19-52.
- Aras Ş, Günay T, Özcan S, Orçin E. İzmir İlinde Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışları, Anadolu Psikiyatri Derg; 8:186-196, 2007.
- Ataseven C. Suça Etki Eden Sosyal Faktörler. Yayınlanmamış uzmanlık Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2006.
- Caldeira KM, Kasperski SJ, Sharma E, Vincent KB, O'Grady KE, Wish ED, Arria AM. College student rarely seek help despite serious substance use problems. J Subst Abuse Treat 2009; 37:368-378.
- Çeliköz N, Seçer Z, Durak T. Suç İşleyen ve İşlemeyen Çocukların Düşünme Becerileri ve Ahlaki Yargılarının İncelenmesi. Selcuk Univ Egit Fak Derg 2008; 25:335-350.
- Champion DJ. Measuring Offender Risk: A Criminal Justice Sourcebook, Greenwood Press, Westport: USA, 1994.
- Coccozza JJ, Skowrya KR. Youth with mental health disorders: issues and emerging responses. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention Journal 2000; 7:3-13.
- Curtis S. Youth Justice Assessment Procedures, Child Psychol Psychiatr Rev 2001; 6:21-23.
- Derogatis LR, Melisaratos N. The brief symptom inventory: an introductory report. Psychol Med 1983; 13:595-605.
- Elilib S. 11-15 Yaş Grubundaki Mala Karşı Suç İşlemiş Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, 1998.
- Erol N, Arslan BL, Akçakın M. The adaptation and standardization of the child behavior checklist among 6-18 years-old Turkish children: In Sergeant J (editor). Eunethydis: European Approaches to Hyperkinetic Disorder. Zurich: Fotoratar, 1995, 97-113.
- Erol N, Şimşek Z. Mental Health of Turkish children: behavioral and emotional problems reported by parents, teachers and adolescents: In Singh N, Leung JP, Singh AN (editors). International perspectives on child and adolescent mental health. Elsevier Science Ltd, 2000, 223-247.
- Farrington DP, Loeber R, Van Kammen WB. Long term criminal outcomes of hyperactivity-impulsivity-attention deficit and conduct problems in childhood. Robin LN, Rutter MR. (Eds.), Straight and Devious Pathways to Adulthood, New York: Cambridge University Press, 1990, p. 62-81.
- George D, Mallery P. SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference. 11.0 update (4th ed.), Boston: Allyn & Bacon, 2003.
- Gönültaş MB. Adana İlinde Mala ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyodemografik Özelliklerinin Ortaya Konulması. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, T.C. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı, 2009.

- Grisso T, Barnum R, Fletcher KE, Cauffman E, Peuschold D. Massachusetts Youth screening instrument for mental health needs of juvenile justice youths. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2001; 40:541-548.
- Grisso T, Barnum R. Massachusetts Youth screening instrument, second version (MAYSI-2): User's manual and technical report. Worcester, MA: University of Massachusetts, Medical School, Department of Psychiatry, 2000.
- Grisso T, Underwood L. Screening and assessing mental health and substance use disorders among youth in the juvenile justice system: a resource guide for practitioners. Washington DC: Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2004.
- Gürler A. Çocuğun suça yönelmesinde aile faktörünün ve ekran gruplarının rollerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2005.
- Güvenir T, Özbek A, Baykara B. Güçler ve güçlükler anketinin Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Çocuk Ergen Ruh Sağlığı Dergisi* 2008; 15:65-74.
- Hancı İH, Eşiyok B. Çocuk Suçluluğu, Türkiye Klinikleri, *Pediatr Bilim Derg* 2006; 2:109-112.
- Ho R. Handbook Of Univariate And Multivariate Data Analysis And Interpretation With SPSS, Taylor & Francis Group, 2006, p.239.
- Hoge RD. Youth Level of Service / Case Management Inventory. Grisso T, Vincent G, Seagrave D. (Eds.), *Mental Health Screening and Assessment in Juvenile Justice*, New York: Guilford Press, 2005, p. 283-294.
- Howard P, Clark D, Garnham N. An evaluation of the Offenders Assessment System (OASys): in three pilots 1999–2001. Home Office, London: UK, 2006.
- Hunt J, Eisenberg D. Mental health problems and help-seeking behavior among college students. *J Adolesc Health* 2010; 46:3-10.
- Kabasakal E, Keçeciler R, Özcan S, Özkan M, Öztürk M, Taş D. Ankara Kabala Çocuk İslahevinde kalan hükümlü çocukların tahliye sonrasına yönelik kaygılar ve bunları etkileyen faktörler. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Y.O, Ankara, 1997.
- Karabulut S. Suçlu çocukların Türkiye profili. Uzmanlık Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Niğde, 2006.
- Loeber R. Developmental Continuity, Change and Pathways in Male Juvenile Problem Behaviors and Delinquency. Hawkins JD. (Ed.), *Delinquency and Crime, Current Theories*, New York: Cambridge University Press, 1996, p.1-27.
- Otto RK, Greenstein, JJ, Johnson MK, Friedman RM. Prevalence of mental disorders among youth in the juvenile justice system: In Cocozza JJ (editor). *Responding to the mental health needs of youth in the juvenile justice system*, Seattle, WA: The National Coalition for the Mentally Ill in the Criminal Justice System, 1992, 7-48.
- Pereira M, Pietromartire S, Maurice L. Risk assessment and management. Beer MD, Pereira SM, Paton C. *Psychiatric Intensive Care* (Eds), 2nd ed., Cambridge University Press: UK, p.161-182, 2008.
- Reavley NJ, Cvetkovski S, Jorm AF, Lubman DI. Help-seeking for substance use, anxiety and affective disorders among young people: results from the 2007 Australian National Survey of Mental Health and Wellbeing. *Aust N Z J Psychiatry* 2007; 44:729-735.
- Sampson RJ, Laub JH. Crime and Deviance in the Life Course, *Annu Rev Sociol* 2006; 18:63-84.
- Shader M. Risk factors for delinquency: An Overview. United States Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2003.
- Sprague J, Walker HM, Stieber S, Simonsen B, Nishioka B, Wagner L. Exploring the Relationship Between School Discipline Referrals and Delinquency, *Psychol Schools* 2001; 38:197-206.

- Şahin NH, Batıgün AD, Uğurtaş S. Kısa semptom envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlilik, güvenilirlik ve faktör yapısı. Turk Psikiyatri Derg 2002; 13:125-135.
- T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Web Sitesi, 2008 Yılı İstatistik Tabloları, http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2008/ist_tab.htm, 03.04.2010 tarihinde görüntüledi.
- Teplin LA, Abram KM, McClelland GM, Dulcan MK, Mericie AA. Psychiatric disorders in youth in juvenile detention. Arch Gen Psych 2002; 59:1122-1143.
- Türkeri S. Çocuk İslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi. Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması, Ankara, 1995.
- Webster, CD, Nicholls TL, Martin M-L, Desmerais SL, Brink J. (2006) Short- Term Assessment of Risk and Treatability (START): the case for a new structured professional judgment scheme. Behavioral Sciences & the Law 2006; 24:747-766.